T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME AÇISINDAN KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMININ ÖNEMİ: EDİRNE İLİ ÖRNEĞİ

FATME SORKUNLU

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ EMEL YILDIZ

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatme SORKUNLU tarafından Sürdürülebilir Gelişme Açısından Kadınların İşgücüne Katılımının Önemi: Edirne İli Örneği **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10. maddeleri uyarınca **10.06.2019** günü saat **10:00** 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *Kabul Edilmesine ..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Dr.Öğr. Üyesi Emel YILDIZ	Kabul Edilmesine	
Doç.Dr.İlknur KUMKALE	Kabul edilmesine	
Dr.Öğr.Üyesi Serdar CANBAZ	kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10262407
Yazar Adı / Soyadı	FATME SORKUNLU
T.C.Kimlik No	14443103044
Telefon	5304677920
E-Posta	Fatmesorkunlu@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Sürdürülebilir Gelişme Açısından Kadınların İşgücüne Katılımının Önemi: Edirne İli Örneği
Tezin Tercümesi	Importance Of Women's Participation İn The Labor Force İn Terms Of Sustainable Development: Edirne Province Example
Konu	İşletme = Business Administration
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	İşletme Anabilim Dalı
Bilim Dalı	İşletme Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	163
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ EMEL YILDIZ
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Sürdürülebilir Gelişme, Kadın İşgücü, Kadın İstihdamı, Edirne

02.07.2019

İmza:.....

Tezin Adı: Sürdürülebilir Gelişme Açısından Kadınların İşgücüne Katılımının Önemi: Edirne İli Örneği

Hazırlayan: Fatme SORKUNLU

ÖZET

Tüm ülkeler için önem arz eden ekonomik gelişmenin temelinde kaynakların etkin ve verimli şekilde kullanılarak toplumun refah seviyesini yükseltmek veya korumak yatmaktadır. Sürdürülebilir bir gelişme için toplum bireylerinin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin aktif olarak iş gücüne katılımı sağlanmalıdır. Gelişmiş ülkelerde kadının iş gücüne katılımının yüksek olması, kadının ekonomik, sosyal ve toplumsal statüsünü güçlendirmenin yanında ülke ekonomisinin gelişmesinde de önemli bir yapıtaşı olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir.

Çalışmanın ana amacı; ülkemizin gelişmesindeki temel sorunsallardan biri olan kadınların iş gücüne katılımının önemini Edirne ili üzerinden incelemek ve kadın istihdam verileri ile sürdürülebilirlik kriterleri arasındaki ilişki düzeyini ortaya koymaktır. Bu kapsamda; 2004-2017 yılları arasında TUİK tarafından yayınlanan 36 adet istihdam değişkeni ile 35 grup 289 adet sürdürülebilir kalkınma göstergesi arasındaki nedensellik ilişkisi test edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Gelişme, Kadın İşgücü, Kadın İstihdamı, Edirne,

Name of Thesis: Importance Of Women's Participation İn The Labor Force İn Terms Of Sustainable Development: Edirne Province Example
Prepared: Fatme SORKUNLU

ABSTRACT

İncreasing or maintaining the welfare level of society by using the resources efficiently and effectively, lies behind economic development that is significant for all countries. Actively labour force participation of individuals must be provided regardless of gender gap for sustainable development. İt is an unignarable fact that in develeped countriesi, high -labour force attendance of woman is an imortant constituent in development of economics besides strengthening woman’s economic, social an societal status.

Aim of the study is to analyzze importance of woman labour force participation that is one of the basic pain point for country develepment and also to reveal relationship between female employment data and sustainability criteri over Edirne province. The relation of causality between 35 groups 289 pieces of indicator of sustainable development and and 36 pieces of employment variance that have published by Turkish Statistical İnstitute between 2004-2017 years is tested.

Keywords: Sustainable Development, Women Labour Force, Women Employment, Edirne

ÖNSÖZ

Bir ülkenin kalkınmışlık ve gelişmişlik seviyesi kadına verdiği değer ile yakından ilişkilidir. Ülkeler kadını ekonomik, siyasal ve sosyal yaşamda yer almalarını teşvik ettikçe gelişmiş ve ilermişlerdir. Kadının statüsünü iyileştirilmesi ve güçlendirilmesinin sonuçları sürdürülebilir ekonomik gelişme ve iyi yetiştirilmiş bir nesildir.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde isteklerimi göz önünde bulunduran ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Sayın Emel YILDIZ'a, yüksek lisans için beni teşvik eden ve öğrenim süresince desteğini esirgemeyen kıymetli arkadaşım Dr.Öğr.Üyesi Sayın Sonat BAYRAM'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak ders ve tez hazırlık aşamasında maddi ve manevi yardımlarını hiç eksik etmeyen Eşim Selçuk SORKUNLU ve çocuklarım Tuğra Kaan ile Azra Zeren SORKUNLU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Fatme SORKUNLU
Edirne, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT II
ÖNSÖZ III
İÇİNDEKİLER IV
TABLO LİSTESİ VII
ŞEKİL LİSTESİ IX
GRAFİK LİSTESİ X
HARİTA LİSTESİ XI
KISALTMALAR XII
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME 2

1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Sürdürülebilirlik Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi 2

1.1.1. 1972 Stockholm Çevre ve İnsan Konferansı 4

1.1.2. 1980 Dünya Koruma Stratejisi (WCS) 5

1.1.3. 1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu 5

1.1.4. 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)-Rio Konferansı) 6

1.1.5. Bin Yıl Zirvesi 8

1.1.6. 2002 Johannesburg Zirvesi (Johannesburg Summit) 9

1.1.7. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (New York, 2015) 11

1.2. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme Kavramları 11

1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları 16
1.3.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Boyutu 18
1.3.2. Sürdürülebilir Gelişmenin Çevresel Boyutu 22
1.3.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Boyutu 25
1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Kapsamı ve Özellikleri 29
1.5. Sürdürülebilir Gelişmenin Varsayımları 30
1.6. Sürdürülebilir Gelişmenin Amaçları ve Hedefleri 31
1.7. Sürdürülebilir Uygulamaların Gerekliliği 34
1.8. Sürdürülebilir Büyüme, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Gelişme Kavramları 35

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜ, İSTİHDAM VE KADIN İŞGÜCÜ 37
2.1. İstihdamın Genel Görünümü 38
2.1.1. Sektörlere Göre İstihdamın Durumu 41
2.1.2. Cinsiyetlere Göre İstihdamın Durumu 45
2.1.3. Yaşlı ve Genç İstihdamın Durumu 49
2.1.4. Meslek Gruplarına Göre İstihdamın Durumu 51
2.2. İşgücü, İşsizlik ve İşsizliği Önlemeye Yönelik Politikalar 54
2.2.1. İşgücü Piyasasının Genel Görünümü, İşgücüne Katılma Oranı ve İstihdam Oranı 54
2.2.2. Kadınların İşgücüne Katılma Oranı ve İstihdam Oranı 57
2.2.3. İşsizlik 60
2.2.4. İşsizliği Önlemeye Yönelik Politikalar 60
2.2.4.1. Aktif İstihdam Politikaları 61
2.2.4.2. Pasif İstihdam Politikaları 63
2.3. Kadın İşgücün Tarİhsel Gelişimi ve İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörler 64
2.3.1. Dünya'da ve Türkiye'de Kadın İşgücünün Tarihsel Gelişimi 64

2.3.2. Kadın İşgücü İstihdamını Etkileyen Faktörler 68
2.3.2.1. Ekonomik Kalkınma 69
2.3.2.2. Ücretsiz Aile İşçiliği 69
2.3.2.3. Eğitim Düzeyi 71
2.3.2.4. Yaş, Medeni Durum ve Çocuk Sayısı 75
2.3.2.5. Yasal Düzenlemeler 79
2.3.2.6. Kayıtdışı İstihdam 80
2.3.2.7. Ücret ve Gelir Eşitsizliği 81
2.4. Literatür Taraması 82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME AÇISINDAN KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMININ ÖNEMİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: EDİRNE İLİ ÖRNEĞİ 87
3.1. Araştırmanın Amacı 87
3.2. Araştırma Modeli ve Hipotezler 91
3.3. Evren ve Örneklem 92
3.4. Verilerin Toplanması 93
3.5. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 93
3.6. Bulgular ve Yorum 96
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 102
KAYNAKÇA 109
EKLER 123

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	**:**	Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Göstergeleri	21
Tablo 2	**:**	Sürdürülebilir Gelişmenin Çevresel Göstergeleri	24
Tablo 3	**:**	Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Göstergeleri	27
Tablo 4	**:**	Dünya'da Cinsiyete Ve Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (46)	46
Tablo 5	**:**	AB (28)'de Cinsiyetlere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	47
Tablo 6	**:**	Düşük Gelirli Ülkelerde Cinsiyetlere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	47
Tablo 7	**:**	Türkiye'de Cinsiyetlere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	48
Tablo 8	**:**	Seçilmiş Ülke ve Bölgelerde Kadın İstihdam Oranları	49
Tablo 9	**:**	Türkiye'de Meslek ve Eğitim Durumlarına Göre Kadın İstihdamı (Bin)	52
Tablo 10	**:**	Yükseköğretimde Görevli Öğretim Üyelerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı (%)	53
Tablo 11	**:**	Türkiye'de Temel İşgücü Göstergeleri 2017-2018	56
Tablo 12	**:**	Türkiye'de Kadınların Eğitim Durumuna İşgücüne Katılımı İstihdam ve İşsizlik Oranları	58
Tablo 13	**:**	Türkiye'de Eğitim ve Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları	73

Tablo 14	**:**	Cinsiyet Eşitliği Endeksi Öğretim Türüne Göre	74
Tablo 15	**:**	Edirne'de Sektörlere ve Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı (Bin)	88
Tablo 16	**:**	Türkiye'de İllere Göre 4-1/A Zorunlu Sigortalıların Dağılım Oranları (Kadın)	90
Tablo 17	**:**	Türkiye'de 5510 Sayılı Kanunun 4.Maddesi Kapsamındaki Zorunlu Sigortalıların İllere Göre Dağılım Oranları (Kadın)	90
Tablo 18	**:**	5510 Sayılı Kanunun 4. Maddesi Kapsamındaki TR21 Bölgesinde Zorunlu Sigortalıların Cinsiyet ve İllere Göre Dağılım Oranları, 2017	91
Tablo 19	**:**	Augmented Dickey-Fuller Durağanlık Durumu Testi Sonuçları.	94
Tablo 20	**:**	Korelasyon Testi Sonuçları	96

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1	**:**	Birbirinden Bağımsız Eşzamanlı Süreçler	16
Şekil 2	**:**	Russian Doll (Rudin'in Matrüşka Modeli)	16
Şekil 3	**:**	Üç Sütün Modeli	17
Şekil 4	**:**	Sürdürülebilir Gelişme Modeli ve Bileşenleri	18
Şekil 5	**:**	Araştırma Modeli	92
Şekil 6	**:**	Kadın İstihdam Verileri ile Sürdürülebilirlik Göstergeleri Arasındaki İlişkiler	99

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1	**:**	Dünya'da İstihdam (%**)**	39
Grafik 2	**:**	AB (28) Ülkeleri Toplam İstihdam (%)	40
Grafik 3	**:**	Türkiye Yıllara Göre Toplam İstihdam (%)	41
Grafik 4	**:**	Dünya Genelinde Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı **(%)**	42
Grafik 5	**:**	AB (28)'de Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	43
Grafik 6	**:**	Türkiye'de Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)	44
Grafik 7	**:**	Dünya Genelinde Yaşlara göre İşgücüne Katılım Oranları (%)	51
Grafik 8	**:**	Seçilmiş Ülkelerde Kadının İşgücüne Katılımı (yaş gruplarına göre)	78

HARİTA LİSTESİ

Harita 1 **:** Türkiye'de Bölgelere Kadın İstihdam Haritası 59

KISALTMALAR

AB (28)	**:**	Avrupa Birliği (28)
AB	**:**	Avrupa Birliği
ABD	**:**	Amerika Birleşik Devletleri
AİP	**:**	Aktif İstihdam Politikaları
BM	**:**	Birleşmiş Milletler
GSYH	**:**	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IUCN:	**:**	Uluslararası Doğayı Koruma Birliği
İLO	**:**	Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	**:**	Türkiye İşçi Bulma Kurumu
OECD	**:**	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SGK	**:**	Sosyal Güvenlik Kurumu
SKH	**:**	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
STK	**:**	Sivil Toplum Kuruluşların
TBMM	**:**	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİSK	**:**	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonun
TR21	**:**	Tekirdağ, Edirne , Kırklareli
TRC3	**:**	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt
TÜİK	**:**	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	**:**	United Nations

UNCED : Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı

UNCSD : Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu

UNEP : Birleşmiş Milletler Çevre Programı

WESO : World Employment Socıal Outlook

WWF : Dünya Yabani Hayat Fonu

GİRİŞ

Sanayi devriminden bu yana insanoğlunun ekonomik faaliyetlerinin neden olduğu tahribat etkisini sadece ekolojik çevrede göstermekle kalmayıp, toplumsal yaşama ve insan sağlığına da sirayet etmiştir. Doğal felaketler, salgınlar ve ekonomik krizlerin çoğalması, ülkelerarası hatta bölgeler arası ekonomik dengesizliklerin artması, açlık çekenlerin sayılarının çoğalması tekrardan ekonomik faaliyetlerin gözden geçirilmesine ve yeni yol arayışına girilmesine neden olmuştur.

Dünyamızın kaynaklarının sınırsız olmadığı gerçeğiyle ülkeler artık ekonomik, ekolojik ve soysal gelişmişlik yolunda sadece çevreci bir politika değil sürdürülebilir bir gelişme felsefesini geliştirme yoluna girmişlerdir. Bunun için ülkelerin gelişme hedeflerini gerçekleştirmede temel koşullardan birisi, üretim faktörlerini en etkin şekilde kullanmaktır. Bunların arasında da kadınların işgücüne katılımı en önemli unsurlardan birisi olarak önem kazanmaktadır.

Sürdürülebilir gelişme açısından kadınların işgücüne katılımının, istihdamda yer almalarının ülke ekonomilerine olumlu katkılar sağladığı yadsınamaz bir gerçek olsa da az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, ülkemiz de dahil işgücüne katılım oranı çok düşüktür. İşgücüne katılım oranı sadece ülkeler arası değil bölgeler arası bile değişiklik gösterebilmektedir. Bu dengesizliklere az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde daha sık rastlanmaktadır. Çalışmanın amacı kadınların sürdürülebilir gelişme açısından işgücüne katılımın önemini, kadınlarda işgücüne katılım oranının Türkiye genelinde en yüksek olduğu Edirne ili örneğini inceleyerek açıklamaktır.

Çalışmanın ilk kısmında, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramlarından söz edilmiştir. İkinci Bölümde istihdam, işgücü ve kadın işgücü kavramları temel veriler alınarak açıklanmıştır. Son kısımda Edirne'nin içinde bulunduğu TR 21 bölgesinde kadınların işgücüne ve istihdam katılım oranı ile sürdürülebilirlik göstergeleri arasındaki ilişki düzeyine bakılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME

1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Sürdürülebilirlik Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Son yıllarda önemi sıkça vurgulanan, ekonomik, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde eski Yunan mitolojisine kadar dayandığı görülmektedir. O'Riordan'a göre sürdürülebilirlik ilk kez antik Yunan mitolojisindeki yeryüzü tanrıçası Gaia'da ortaya çıkmıştır (O'Riordan, 1998: 31). Daha sonra Carl Von Carlovitz tarafından 1700'lü yılların başında ormanların ekonomik kullanımına ilişkin kriterler anlatılmak amacıyla kullanılan kavramın öneminin yıllar içinde giderek arttığı bilinmektedir (Brander, 2007: 5-8).

Sürdürülebilirlik düşüncesinin temelleri, 1800-1900'lü yıllarda Almanya'nın Baden bölgesinde Kara Ormanların yok edilmesini engellemeye yönelik çıkarılan yasalarda yattığı da ileri sürülmektedir (Kılıçoğlu, 2005: 45). O dönemde sürdürülebilirlik düşüncesi sadece çevrenin korunması ile sınırlı olup, İngiliz Ornitologlar Birliği (1869), İlk Sivil toplum Örgütü (1892), İsviçre Doğa Koruma Cemiyeti (1909), Doğal Rezervleri Teşvik Topluluğu (1912) ve Amerika Milli Parklar Yasası (1916) gibi kurulan birlik ve derneklerin çoğunluğun amacı insanoğlunun ekosisteme verdiği zararları önlemek, doğanın sürdürülebilirliğini sağlamak ve tahribatı önlemek olmuştur (Eş, 2008: 3).

Türkiye'de ise bu kavrama 1923 yılında, Cumhuriyetin ilanından sonra çevre sorunlarına yönelik olarak hukuk alanında yer verildiği bilinmektedir.

Kavram olarak ilk kez 1949 yılında Leopol Aldo tarafından kullanılmış olsa da sürdürülebilirlik, uluslararası politika ve çevre yazınına 1960'ların sonuna doğru girmiştir. Rachel Carson (1962) bazı doğal kaynaklarının bilinçsiz kullanımı ve artan hava-su kirliliğini vurgulaması yanında Paul Erlich 1968 yılında nüfus fazlalığına bağlı aşırı kaynak kullanımının ekolojik dengenin bozulmasına neden olduğunu ileri sürmüştür. Meadows ile Randers (1972) ise "The Limits to Growth" başlıklı kitapta kaynak tüketim sorunu üzerinde durmuştur (Tiriyakioğlu ve Tuna, 2016: 209). Yapılan araştırma sonuçları ve 1970'li yıllarda yaşanan çevre felaketleri toplum üzerinde uyarıcı nitelikte olmuş ve ekosistemin korunmasının ekonomik gelişmenin bir parçası olduğu görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır (Gürlük, 2010: 86). Bu noktada sürdürülebilir olmanın önemi ortaya çıkmış, gelişmenin sürekliliğinin sağlanabilmesinin kaynakların sürekliliğine bağlı olduğu ifade edilmiştir (Harrison, 1993: 315, aktaran Yaylı, 2007: 922).

1968 yılında, daha sonra Roma Kulübü olarak adlandırılacak olan ve farklı ülkelerin devlet temsilcileri, ekonomist ve bilim adamlarından oluşan 30 kişilik bir grup toplanarak tarımsal üretim, sanayi üretimi, doğal kaynaklar ve çevre kirliliği konularını incelemişlerdir. Yayınladıkları "The Limits to Growth" (Büyümenin Sınırları) isimli raporlarında, 21'inci yüzyılda toplumların kontrolsüz gelişmesinin sonucu olarak insanoğlunu bekleyen felaketler ve tehlikeler üzerinde durmuşlardır. Amaçları, yaşadığımız dünya sisteminin öğelerinin sınırsız olmadığına karşı bilinçli bir zihniyet oluşturmak ve ekonomik gelişim süresince karşılaşılabilecek sorunları öngörebilmek ve önlemek maksadıyla dengeli büyüme stratejilerini belirleyebilmektir (Zink-Steimle-Fischer, 2008:5). İlerleyen süreçte küresel sistemin çökeceği ve bu nedenle ekolojik dengenin devamlılığı için yeni bir küresel anlayışın gerekli olduğu vurgulanmıştır (Eş, 2008: 5).

İlerleyen süreçte sürdürülebilirlik çalışmaları uluslararası arenaya taşınmış, birçok ülke, kurum ve kuruluş, devlet yöneticisi ve bilim insanı önderliğinde konuya dikkat çekmek için küresel platformda konferans vb. düzenlenmiştir. Bunlardan en önemli olanları müteakip maddelerde belirtilmiştir.

1.1.1. 1972 Stockholm Çevre ve İnsan Konferansı

Büyümenin Sınırları'ndan sonra sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramlarının temel dayanaklarını oluşturan ve önünü açan bir diğer adım ise 1972'de İsveç'in başkentinde Birleşmiş Milletlerin düzenlediği, Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansıdır. Konferansın gündeminde, insanın içinde yaşadığı ekolojik çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve gelecek nesillere bozulmadan aktarılabilmesi konularındaki kaygıları yer almış ve böylelikle, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramlarının geliştirilmesinde de bir temel teşkil etmiştir. (UNEP, 1972-17). 113 farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine sahip ülke temsilcisinin bir araya gelmesiyle gerçekleşen konferansın ardından 26 ilkeden oluşan Stockholm Bildirgesidir (Deklarasyonu) ilan edilmiştir. İnsan Çevresi için Eylem Planı belgesi kabul edilmiş ve merkezi Kenya'nın başkenti Nairobi kabul edilen UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) kurulmuştur (Akgül, 2010:135).

Deklarasyonda çevre-insan ilişkileri düzenlenmesi, insanoğlunun varlığını sürdürebilmesi için çevreye karşı sorumluluğun tüm dünya ülkelerince paylaşılması gerekliliği vurgulanmıştır (UNEP, 1972: 17). Bildirgenin 21 ilkesi ilerleyen dönemlerde katı hukuk niteliğini kazanmış ve uluslararası çevre hukukunun temeli olarak ele alınmıştır (Pallemaerts, 1997: 614). Stockholm Konferansı, global kaynakların kullanımında ekonomi-sosyal çevre-doğal çevre ilişkisi dikkate alınarak sürdürülebilir gelişmeye yönelik olarak atılan ilk adım olmuştur (Aksoy, 2013:10).

Konferansta dikkat çeken unsurlardan bir tanesi güney ülkelerinin kuzey ülkelerinden talep ettikleri maddi fedakârlıklar olmuştur. Güney ülkeleri, kuzeyin ekonomik gelişmişlik seviyesine ulaşmak için "güney ülkelerini sömürerek" kalkınmalarını engelleyici nitelikte faaliyetlerde bulunduklarını öne sürmüşlerdir (Talay, 1997: 23).

1.1.2. 1980 Dünya Koruma Stratejisi (WCS)

Dünya Koruma Stratejisi, Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources-IUCN), Dünya Yabani Hayat Fonu (World Wildlife Fund-WWF) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme-UNEP) tarafından hazırlanarak 1980 yılında yayımlanmıştır. Strateji, sürdürülebilir bir topluma ulaşmak için koruma ve geliştirme düşüncesinin birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma kavramının tarihsel gelişiminde göz önünde bulundurulması gereken en önemli çalışmalardan biridir (The World Conservation Strategy, https://www.encyclopedia.com).

1.1.3. 1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu

1983 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur. Komisyon, Stockholm İnsan ve Çevre Konferansın bir sonucu ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararıyla teşkil edilmiştir. Başkanlığını Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın yürüttüğü çalışmalar 1987 yılında Brundtland Raporu adı altında yayınlanmıştır. Ortak Geleceğimiz raporu olarak da bilinen Brundtland raporu, temel ihtiyaçların karşılanması, günümüz ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasında çevre olanaklarının sınırlılığı üzerinde durarak sürdürülebilir gelişme kavramını uluslararası siyasi arenaya taşımıştır (Report of World Commission on Environmental and Development, 1987: 54). Ayrıca kavramı uluslararası boyuta ulaştırmayı başarmıştır.

Hazırlığı birçok ülke başkanının katılımıyla ve 3 yılda tamamlanan çalışma: ekolojik sorunları yoksulluk-eşitsizlik ekseninde incelemiş, küresel çevre bozulması, dünya kaynaklarının eşit paylaşımı, ekonomik adalet, doğa ile sabit ve dengeli bir ilişki geliştirilmesi, maddenin ve nüfus artışının sınırları ve gelecek nesillere karşı ahlaki sorumluluk gibi çevre sorunlarını ele almıştır. Çözüm önerisinde uluslararası işbirliği, ekonomik ve ekolojik faaliyetlerin birlikte ve birbirini destekler nitelikte

olması gerektiği ve politik bakımdan da desteklenme gerekliliği vurgulanmıştır (Brundtland, 1987: 293).

Rapor 60'lı yılların kalkınmacı ideolojisiyle 70'li yılların çevreci ideolojisini uzlaştıran bir yaklaşım sergilemektedir. Rapor sürdürülebilir gelişmenin amaçlarını ortaya koymuş ve çevre ile ekonomik gelişme arasındaki dengenin kurulabilmesi için yerel ve küresel bazda toplantıların düzenlenmesini öngörmüştür. Çevre bilincinin oluşmasında önemli aşamalardan biridir (Han-Kaya, 2012: 256-268). Sürdürülebilir gelişme düşüncesi ilk defa resmi olarak kavramsal çerçeveye oturtularak ekonomik, politik faaliyette bulunan uluslararası organizasyonlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır (Akgül, 2010: 137).

Diğer çalışmalardan en önemli farkı kavramın, ekonomiyi politika ile bütünleştirmesi ve sonraki sürdürülebilirlik çalışmaları için bir adım olmasıdır.

1.1.4. 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)-Rio Konferansı

Ortak Geleceğimiz Raporu'nun bir sonucu olarak Haziran 1992'de Brezilya'nın Rio de Janerio kentinde yapılan, Türkiye ve birçok BM üyesi ülkenin de katıldığı, başlıca hedefi çevre ve kalkınma sorunlarını çözmek için ortak strateji ve uygulamalar geliştirmek olan bir konferans düzenlenmiştir (Kaya ve Bıçkı, 2006: 235). "Yeryüzü Zirvesi" olarak da adlandırılan konferansta, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramlarına dair beş önemli uluslararası belge kabul edilmiştir. Bunlar: Gündem 21, Rio Bildirgesi, Ormanlar Prensipleri, BM İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Konvansiyonudur.

BM İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesinin gündeminde atmosferdeki sera gazların azaltımı olmakla beraber, anlaşma ABD ve bazı ülkeler tarafından ekonomiyi olumsuz etkileyeceği düşüncesi ile imzalanmamıştır (BM İklim

Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1992: 5 https://unfccc.int/resource/docs/convkp/ conveng.pdf.).

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (Convention on Biological Diversity) biyolojik çeşitliliğin korunmasını, genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların adil bir şekilde paylaşımını içermektedir. Bu sözleşme de kuzey ülkeleri tarafından imzalanmamıştır. Başlıca sebebi gelişmekte olan ülkelere sağlanacak parasal desteği, genetik ve teknoloji transferini istememeleridir (BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 1992: 2https://unfccc.int/resource/docs/convkp/ conveng.pdf.).

Bir diğer sözleşme Ormanlar İlkeleri Bildirgesi (Convention on Forest Principles)dir. Asıl yağmur ormanları olmak üzere doğal ve insan tarafından yetiştirilmiş ormanların korunmasına ilişkin kararları içermiştir. Sözleşmeyi imzalayan ve prensipleri kabul eden ülkeler arasında Türkiye de vardır (Pallemaerts, 1997: 630).

Çölleşme Sözleşmesinin (Convention on Desertification) amacı ise özellikle Afrika ve Latin Amerika ülkelerindeki çölleşme ile mücadele etmek ve kuraklığın etkilerini azaltmaktır (Talay, 1997: 41).

Anlaşmaların arasında gelişme ve ekosistem arasında bir balansın önemini vurgulayan ve uluslararası kabul görmesi nedeni asıl dikkat çekenler Rio bildirgesi ile Gündem 21'dir.

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme ile doğrudan ilgili olan asıl madde Gündem 21'dir. Bu maddede sürdürülebilir gelişme kavramının yanında sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınmanın teşvik edilmesi, ekonomik ve sosyal kalkınma, kentleşme ve sürdürülebilir orman gelişimi gibi kavram ve konular üzerinde durulmuştur (United Nations Conference on Environment and Development, "Agenda 21"). Gündem 21, 4 ana bölüm ve 40 alt başlığı içeren bir anlaşmadır. Kabul edilen 5 belge arasından önem sırasında ilk madde olduğu iddia edilmektedir. Bildirge doğa-ekonomi arasındaki dengenin hangi ilkeler çerçevesinde

kurulacağını, toplumda ve ekosistemdeki kötü gidişatı önlemek için yerel, ulusal, uluslararası yönetimlerin ve Sivil Toplum Kuruluşların (STK) de yönetimde yer aldığı bir küresel model önermektedir (Akgül, 2010: 139).

Rio Bildirgesi ise sürdürülebilir kalkınma ve çevre üzerine amacı doğrultusunda ulusların hakları, sorumlulukları ve ilişkilerini belirleyen 27 prensipten oluşmaktadır (United Nations Conference on Environment and Development, "Rio Declaration on Environment and Development," 1992). Konferansın sağladığı katkı: çevre ve sürdürülebilirlik konularının uluslararası gündemin öncelikleri arasında yer alması ve küresel bazda aktif bir politika haline dönüşmesidir (Dulupçu, 200:1).

1.1.5. Bin Yıl Zirvesi

Rio Konferansının ardından Birleşmiş Milletler 2000 yılında Binyıl Zirvesini düzenlemiş ve müteakiben 189 ülkenin imzaladığı Binyıl Deklarasyonunu yayınlamıştır. İçeriğinde insan hakları, güvenlik, barış, kalkınma, yardıma muhtaç grupların korunması, çevre ile yönetişim sorunlarına yer verilmiş ve kalkınma hedefleri belirlenmiştir.

"Binyıl Kalkınma Hedefleri" olarak isimlendirilen hedeflerin 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Binyıl Kalkınma Hedefleri, tüm bireyler için temel eğitim, yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadının konumunun güçlendirilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması, sıtma, AIDS (Sonradan Edinilen Bağışıklık Sistemi Bozukluğu, HIV (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü) vb. hastalıklarla mücadele, ekolojik sürdürülebilirlik ve gelişme için tüm dünyayı ilgilendirilen konuları yer almıştır (Yıkmaz, 2011:199).

1.1.6. 2002 Johannesburg Zirvesi (Johannesburg Summit)

Rio Konferansının ardından sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramları uluslararası gündemin öncelikleri arasında yer almıştır (Alagöz, 2004: 1). 2002 yılında Johannesburg'ta Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi düzenlenmiştir. Amaçları, Rio Konferansı sonrasında gelişmeleri incelemenin yanında Gündem 21 uygulamalarını geliştirerek yeni eylem planı oluşturmak, yaşanan ekolojik tahribatı önlemek ve sürdürülebilir gelişmenin önemini vurgulamak olmuştur (Carr ve Norman, 2008: 365). Ayrıca Gündem 21'in diğer konferanslardan farkı, katılımın yüksekliği (185 ülkeden gelen 100 den fazla devlet temsilcisi, sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri, uzmanlar ile yaklaşık 20.000 bin kişi) ve ilk defa sivil toplum kuruluşların iştirak etmiş olmasıdır (Seyfang, 2003: 223).

Konferansın ardından Uygulama Planı ve Siyasi Bildiri yayınlanmıştır. Uygulama Planında yoksulluğun ortadan kaldırılması, sürdürülebilir özelliği taşımayan her türlü üretim ve tüketim davranışlarından kaçınılması, ekonomik – sosyal gelişmenin ekolojik çevreye zarar vermeden gerçekleştirilmesi, yoksullukla mücadele, ekonomik olarak gelişmekte olan ada ülkelerinin sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması, Afrika için sürdürülebilir kalkınma gibi konulara yer verilmiştir, (UN, 2002; Ağça, 2002: 32).

Zirvenin diğer bir özelliği de hava kirliğini azaltılması, biyolojik çeşitliliğin kaybının önlenmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanma oranının yükseltilmesi, 2015 yılına kadar temiz su ve su hizmetlerine ulaşamayanların sayısının yarıya düşürülmesi, 2020 yılına kadar insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi hedefler konulmuş olmasıdır (UN, 2002; Adem, 2002: 56).

Siyasi Bildiri 'de ise ülkelerin sürdürülebilir gelişme için yerel, bölgesel ve küresel düzeyde sorumluluk paylaşımını baz almış ve ekosistemin korunması için üstlenilmesi gereken yükümlülükler ele alınmıştır.

Johannesburg Zirvesinde kabul edilen Uygulama Planını takip ve kontrol maksadıyla çalışma takvimi belirlenmiştir. 2003-2017 dönemi ilk yılı belirlenen hedeflere ulaşmada bulundukları basamağı ve karşılaşılan sorunları belirlemeye yönelik, ikinci yılı ise bu sorunların giderilmesine yönelik önlemler geliştirilmesi olmak üzere ikişer yıllık dönemlere ve konuya göre bölümlenmiştir. Dönemler sonuncunda hazırlanan raporlar karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri geliştirmek maksadıyla Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonunca icra edilen yıllık toplantılara sunulup değerlendirilmektedir (Yıkmaz, 2011: 20).

Konferans, genel ve soyut nitelikli taahhütlerin ötesinde, somut projelerin tartışıldığı ve geliştirildiği bir küresel etkinlik olmuştur. Tüm bunların sonucunda 2005'te uluslararası çevre hukuku oluşturma çabaları sonuç vererek Kyoto Protokolü imzalanmıştır. Burada dikkat çeken nokta atmosferdeki sera gazlarının sorumlusu olarak gelişmiş ülkelerin görülmesi ve emisyon oranlarını düşürmeleri konusunda sorumluluk verilmesidir (Türkeş, 2006: 7).

Yukarıda sayılan rapor, konferanslar ve bildirgeler dışında sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme ile ilgili olarak Brundtland Raporu haricinde 1991'de hazırlanan bir diğer rapor Yeryüzünü Önemsemek: Sürdürülebilir Yasam İçin Bir Strateji Raporudur (Akgül, 2010: 150). Sürdürülebilir gelişme ilkelerinin geliştirilmesi ve uygulanabilme stratejileri, sürdürülebilir gelişmenin etik dayanağı ile ekonominin sürdürülebilirliği konuları ele alınmıştır (Akgül, 2010: 137). Bunu takip eden süreçte 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Gelişme Konferansı, 1995 Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, 1996 İstanbul Habitat II "Kent Zirvesi" gerçekleştirilmiştir (Bozlağan, 2005: 1024).

1992 Rio Konferansından 20 yıl sonra, 20-22 Haziran 2012'de Rio de Janerio'da BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) düzenlenmiştir. Rio+20 Zirvesi sonucunda "İstediğimiz Gelecek" (The Future We Want) isimli, kalkınma için yol haritası niteliğinde bir sonuç belgesi kabul edilmiştir.

1.1.7. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (New York, 2015)

25-27 Eylül 2015 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin New York kentinde Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirvenin gündemi, ekonomik büyümenin desteklenmesi, iklim değişikliğinin kontrol altına alınması, çevrenin korunması ve dünyada yoksulluğun ortadan kaldırılması olmuştur.

İlk olarak 2000 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi'nde kabul edilen Milenyum Bildirisi ve devamında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri sürdürülebilir gelişme gündemi için temel teşkil etmiştir. Bin Yıl Kalkınma hedeflerine ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

1.2. Sürdülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme Kavramları

Etimolojik kökü Latince "sustenere", (Türkçe sürdürmek olarak çevrilen) kelimesine dayanan sürdürülebilirlik "korumak" ya da "aşağıdan desteklemek" anlamına gelmektedir. İngilizce "sustainability" olarak kullanılan sürdürülebilirliğin, Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlükte tam karşılığı bulunmamaktadır ve anlam olarak incelendiğinde, bir süreklilik, devamlılık veya devam olma anlamına gelmektedir.

Düşünce olarak eski Yunan çağlarına kadar dayandığı bilinen sürdürülebilirliğin kavrama geçişi ise son yüz yılda insanoğlunun yürüttüğü ekonomik faaliyetlerinin ekosisteme verdiği tahribat sonucu olmuştur (Bozlağan, 2005: 1026). Sanayi Devrimi ile birlikte toplumların ekonomik amaçlarına ulaşabilmek için doğal kaynakları bilinçsizce tüketimi ve artan kitlesel üretimle, doğanın dengesinin bozulmasının yanı sıra toplumlarda ekonomik-sosyal sorunlara da yol açılmıştır. Hedeflenen ekonomik büyüme sağlanırken bu bilinçsiz ilerleme büyüme ve gelişmenin sürdürülebilir olma gerekliliğinin önemini ortaya çıkarmıştır (Tuna, 2014: 1). Sürdürülebilirlik yaklaşımının, uzun dönemde sosyo-ekolojik

gelişimi engelleyen sisteme bir alternatif olarak 1970'li yıllarda ileri sürüldüğü bilinmektedir.

Özellikle Sanayi Devrimi ile İkinci Dünya Savaşı arasında kalan dönemde ve günümüzde de hala devam eden kar maksimizasyonuna dayalı büyüme ve kalkınma anlayışı insan ile doğa arasında köklü bir değişime neden olmuştur. Büyüme ve kalkınma göstergesi olarak maksimum kar, üretilen mal ve hizmetin niceliği esas alınıp, çevrenin göz ardı edilmesi neticesinde meydana gelen çevresel sorunlar doğanın tükenme sınırına ilerlediği, bu sorunlara eşitlik, sosyal ve ekonomik sorunlar da eklenince yeni bir arayışın ve anlayışın içerisine girilmiştir.

Tarım alanlarının yok olması, nüfusun artması, bazı biyolojik türlerinin tükenmesi, küresel ısınma gibi olgular bilim adamlarının bu konuda önlemler almaları gerekliliğini doğurmuş, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme yolunda arayışlar başlamıştır (Borghesi ve Vercelli, 2003: 77). Artan kitlesel üretim ile doğal kaynakların aşırı tüketimi, hızlı ilerleyen ekonomik ve teknolojik gelişmeler zamanla küresel krize dönüşmeye başlayınca sürdürülebilirlik kavramı uluslararası literatürde önemli bir aktör haline gelmiştir.

Birçok tanımı olan sürdürülebilirlik, en basit tanımı ile bir şeyin varlığını devam ettirebilmesidir (Meadowcroft, 1997: 168). Weber'e göre sürdürülebilirlik yenilenemeyen kaynakların tüketilmesine sınırlamalar belirlemek iken, Gilman'a (1992) göre toplumun herhangi bir sistemin kaynaklarını tüketmeden işlevini sürdürmesidir (Gilman, 1992).

Whitelegg (1993) tarafından öne sürülen sürdürülebilirliğin evrenselliği haricinde başka bir anlamı olmadığını görüşü Barton ve diğerleri (1993) tarafından desteklenmiştir. Onlara göre sürdürülebilirlik ekosistemin ve ana kaynaklarının bilinçli ve idareli kullanılması ile ilgilidir.

Sürdürülebilirliğin en ilginç tanımı ise Brown tarafından yapılmıştır. Brown'a göre sürdürülebilirliğin bir eşiği vardır ve bizlerin kaynak kullanımında bu eşiği aşmamız halinde ortaya sürdürülemezlik çıkacaktır (Brown, 1995: 28).

Sürdürülebilirlik, yaşam standartlarından taviz vermeden, tüketim toplumu olmaktan vazgeçip, evrensel dayanışma içinde olmak, toplumsal sorumluluklar, çevre yönetimi ve ekonomik çözümleri hedeflemektir (Özmehmet, 2008: 3).

Yürütülen bu hegemonik ekonomik faaliyetler ekolojik ve sosyal gelişme sürecine zarar vermekle dünyanın farklı bölgelerinde toplumların yaşam niteliğine zarar vermiştir. Sosyo-ekonomik süreçlerin sorgulanması ve değiştirme eğilimi sonucunda çevre, ekonomi ve sosyal faktörleri bir araya getiren anlayış olarak sürdürülebilir gelişme kavramı ortaya çıkmıştır.

Kavram iki bileşenden oluşmaktadır biri sürdürülebilirlik, diğeri ise gelişmedir ve dayanağı sürdürülebilirlik düşüncesinden gelmektedir (Ekins, 1995: 93) . Gelişme dar anlamda kişi başına düşen ulusal gelirin artmasıdır (Bozlağan, 2002: 58). Sürdürülebilir gelişme kavramındaki gelişme ise bireylerin sosyal, ekonomik haklarındaki gelişmeyi de kapsamaktadır.

Sürdürülebilir gelişme düşüncesinden, kavrama geçişi uzun bir dönemde gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler, devlet yönetimleri, bilim adamları ve uluslararası kuruluşların çalışmaları sonucunda İngilizcesi "Sustainable Development" olan sürdürülebilir gelişme kavramı şekillenmiştir. Türkçe karşılığı çoğunlukla sürdürülebilir kalkınma olarak kullanılsa da asıl karşılığı sürdürülebilir gelişmedir ve kapsam olarak tartışmaya çok açık bir kavramdır (Yeni, 2014: 185).

İktisatçılar, yaşam kalitesi seviyesinin korunması ile ilgilenirken, çevrebilimciler ekoloji yönüyle ilgilenmiş, sosyologlar ise toplumsal ilişkilerin korunmasına öncelik vermişlerdir (Kola ve Olusanya, 2006: 242).

Yapılan tanımlamaların çoğu birbiri ile çelişkili olsa da en kabul gören tanımı Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu'nun Ortak Geleceğimiz adlı raporunda yer alandır. Bu tanıma göre sürdürülebilir gelişme "gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanını tehlikeye atmadan bugünkü nesillerin ihtiyaçları karşılamaktır" (Brundtland, 1987: 118).

"Sürdürülebilir Yasam için Bir Strateji" raporunda yer alan tanımda sürdürülebilir gelişme, ekonomik gelişme ve ekosistem birbirini besleyen iki kaynak olarak kabul edilmiştir.

Beckerman, Dasgupt ve bazı araştırmacılar ise sürdürülebilir gelişmenin içerdiği kelimeler itibariyle çelişki taşıdığından bir ütopya olduğunu, gerçekte uygulanmasının mümkün olmadığını ve uygulanamayacağını iddia etmişlerdir (Esquer ve Peralta, 2007: 69). Bu doğrultuda Robinson kavramı tekrar ele alıp tanımlamıştır. Ona göre sürdürülebilirlik, çevresel kısıtlamalar altında insanoğlunun yaşama yeteneğine odaklanma sürecidir (Robinson, 2004: 370).

Vaughan'a göre sürdürülebilir gelişme, çevresel ve sosyal değişimleri içeren bir ekonomik gelişmedir. Söz konusu değişimler Munier tarafından ancak sürdürülebilir gelişme kapsamında insanoğlunun ihtiyaç ve isteklerini karşılamada aşırılıktan kaçınarak ve üretimin geri dönüşümü olacak şekilde gerçekleşmesine bağlıdır (aktaran Kola ve Olusunya, 2008: 117).

Bartelmus sürdürülebilir gelişmeyi gelir sağlamak için kullanılan doğal ve üretim sermayesini koruyarak gelecekte belirli bir gelir düzeyin devamlılığını sağlamak olarak tanımlamaktadır. Gelir yaratırken kullanılan üretim sermayesini ve doğal sermayeyi korumak suretiyle belirli bir gelir düzeyinin devamlılığını sağlamaktadır (Bartelmus, 2004:19).

Goodland ve Iedoc (1987) sürdürülebilir kalkınmayı, elde edilen ekonomik, çevresel ve toplmusal yararları gelecekte de edilmesini sağlayan bir yapısal dönüşüm olarak tanımlamaktadır (Goodland ve Iedoc, 1987: 37).

Ciegis, Ramanauskiene ve Martinkus (2009) ise sosyal, ekonomik ve çevresel temellerde nesiller arası eşitliğin, adaletin vb. sağlanabilmesi olarak ifade etmişlerdir (Repetto, 1986: 609; Ciegis, Ramanauskiene ve Martinkus, 2009: 31).

Tüm bu tanımlardan hareketle sürdürülebilir gelişmenin, çevre-gelişme ilişkisinden doğan sorunların çözümüne yönelik arayışların bir sonucu olarak ortaya çıktığı ve toplumların ekonomik- sosyal gelişimi yolunda çevre faktörünün dikkate alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Yapılan tüm tanımlarda üç ortak noktanın olduğu görülmüştür. Bunlar: ekonomi, toplum ve çevredir. Sürdürülebilir gelişmenin temelinde ekonomik, sosyal ve çevresel alanda sürdürülebilirliğin sağlanması yatmaktadır (Sarıkaya ve Kara, 2007: 224). Dolayısıyla insan ile doğa arasında bir dengenin kurulması, yenilenemeyen kaynakların daha bilinçli hatta olanaklar dahilinde yenilenebilir kaynaklarla değiştirilerek nesillerin kendi arasında ve şimdiki kuşak ile gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da karşılayabilecek şekilde gelişme sağlanmalıdır.

Ekonomik, çevresel ve sosyal gelişme birbirini tamamladıkları sürece sürdürülebilir gelişmeden bahsedilebilmektedir. Birinin eksik kalması halinde sürdürülebilir gelişme kavramından söz edilememektedir.

Ekonomik perspektiften sürdürülebilir gelişme, sonraki kuşakların kişi başına düşen gelirlerinin şimdiki kuşaktan az olmamasının güvence altına alınmasıdır (Repetto, 1986: 609).

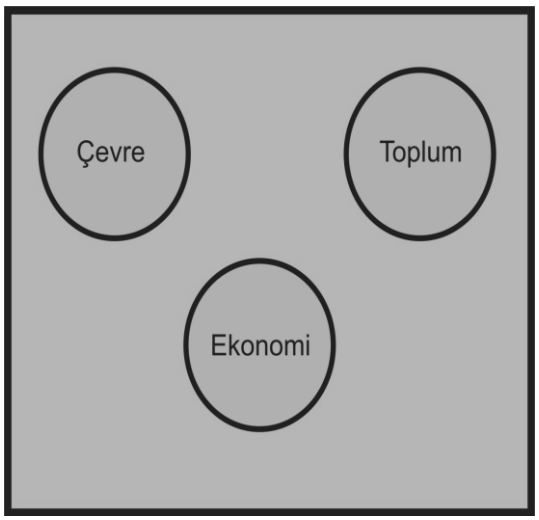
Çevresel açıdan sürdürülebilir gelişme ise ekosistemin korunması ve hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler ve ekonomik faaliyetleri neticesinde meydana gelen çevresel bozulmaların(ozon tabakasının delinmesi ve büyümesi, erozyonlar, küresel ısınma gibi) engellenmesidir (Eş, 2008: 17-18). Sosyal açıdan ise, toplumların korunması (Repetto, 1986: 609), cinsiyetler arası eşitliğin desteklenmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yeterli seviyede ve herkes tarafından ulaşılabilir olmasıdır (Haris, 2000: 5-6).

1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları

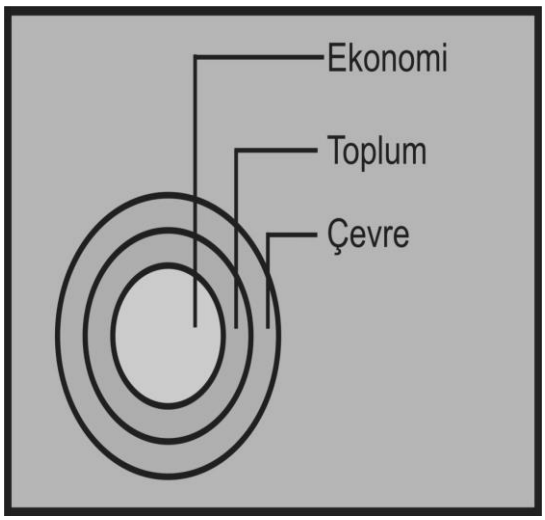
Sürdürülebilir gelişme çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç ana bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler aynı zamanda sürdürülebilirliğin boyutlarını oluşturmaktadır.

1987 yılına kadar bu boyutlar eş zamanlı fakat birbirinden bağımsız süreçler olarak alınırken (Şekil 1), Brundtland Raporu müteakiben birbirlerine bağımlı süreçler olarak ele alınmış ve "Russian Doll"(Matrüşka) (Şekil 2) ile Üç Sütün Modeli olarak iki farklı yaklaşım oluşmuştur.

"Matrüşka" olarak anılan yaklaşıma göre (Şekil 2) toplum ve ekonomi alt kategoriler olup ekolojik çevreye bağımlıdır ve ekolojik çevre ekonomiden ve toplumdan bağımsız olarak varlığını sürdürebildiği öne sürülmüştür (Lovelock, 1988, aktaran Akgül, 2010: 153).

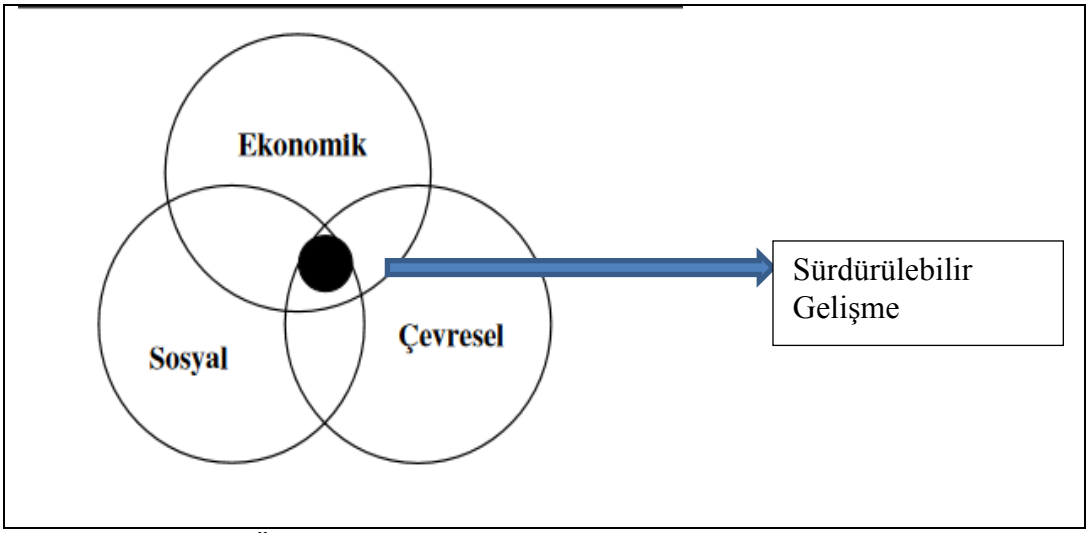
Şekil 1: Birbirinden Bağımsız Eşzamanlı Süreçler

Şekil 2: Russian Doll (Rudin'in Matrüşka Modeli)

Kaynak: Hard 1997 (http://www.epa.gov/r10earth/sustainability/whatisframe.htm1999) adresinden alınmıştır

Üç Sütün Modeli (Şekil 3) olarak bilinen Rydin'in (2004) oluşturduğu model günümüzde de kabul gören yaklaşımdır. Bu yaklaşımda süreçler eşit ağırlıkta olup birbiriyle yakın etkileşim içindedir. Temel ilke sosyal, ekonomik ve çevresel alanda sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Kesişim noktası üç alanda sosyal adaleti temsil etmektedir(Akgül, 2010:154).

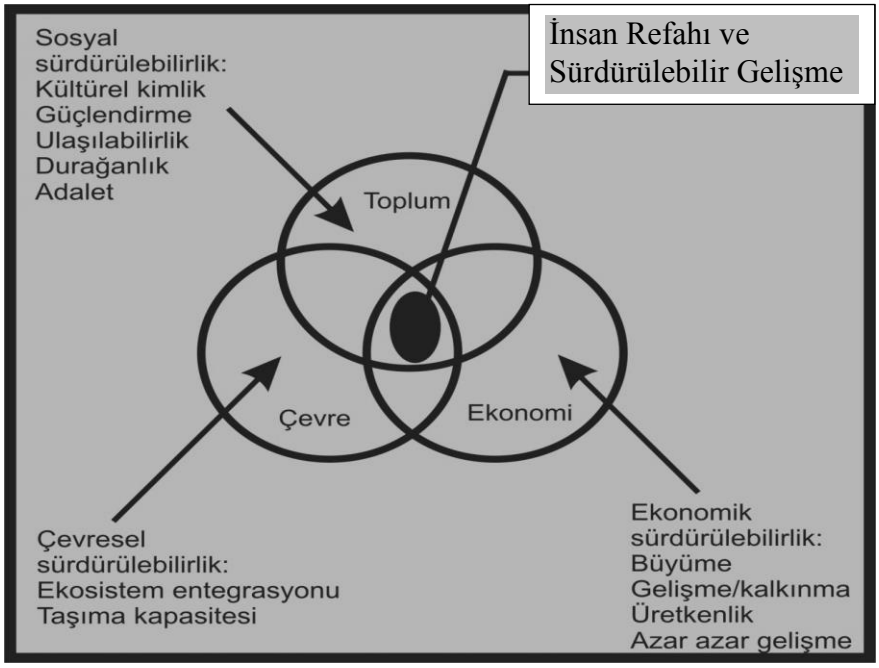

Şekil 3 : Üç Sütün Modeli

Kaynak: Rudin 2004 http://www.rics-foundation.org/publish/ document. aspx ?did=3170 2004 adresinden alınmıştır.

Rudin'in geliştirdiği Üç Sütün Modeli geliştirerek dört temel ilke eklenmiştir: ekolojik çevre, eşitlik, gelecekçilik ve katılım (Şekil 4).

Bu modele göre gelecekçilik ve eşitlik ilkesi gelecek kuşaklar ile şimdiki kuşağın doğal kaynaklar üzerinde eşit haklara sahip olduğu katılımcılık ilkesi, katılımcılık ilkesi ise sürdürülebilir gelişme ile ilgili olarak verilen ve uygulanan kararlarda toplumların katılması ve denetlenmesini içermektedir (Akgül, 2010: 155).

Şekil 4: Sürdürülebilir Gelişme Modeli ve Bileşenleri

Kaynak: www.arch.hku.hk/research/beer/sustain.htm#1.2 adresinden alınmıştır.

Sürdürülebilir gelişmenin daha iyi kavranabilmesi için ayrı ayrı boyutların incelenmesi gerekmektedir.

1.3.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Boyutu

Sürdürülebilirliğin asıl çıkma nedeni ekonominin doğa ile zorunlu ilişkisinden kaynaklanan sorunlar olmuştur. Özellikle Sanayi Devriminden sonra benimsenen ve doğal kaynakların tükenebilirliğini, çevre kirliliğini göz ardı eden, azami karı ön planda tutan iktisadi büyüme ve kalkınma modeli benimsenmiştir. Bu yaklaşım ile öngörülen yoksulluğun azalması, gelir eşitsizliğinin giderilmesi, toplumsal gelişmenin olması, çevre kirliliğinin ve işsizliğin azalması gibi olgular gerçekleşmemiş olup, daha derin toplumsal sorunlar ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu bu süreçte önemini artırmış ve baş gösteren sorunları en aza indirgeyecek, çevreyi, doğal kaynakları göz önünde bulunduran, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını kısıtlamayan bir gelişme modeli benimsenmiştir (Gürlük, 2001: 11).

Sınırlı kaynağa sahip veya kaynaklarını etkin kullanamayan ülkelerde ekonomik refah seviyesi düşüktür ve sürdürülebilir ekonomik gelişme sağlanamamaktadır. Tüm kaynakların etkin kullanılamaması sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi mümkün kılmamaktadır. Hızlı ekonomik büyüme oranına sahip fakat refah düzeyi artmamış olan OPEC ülkeleri buna en güzel örneklerden biridir.

Ekonomik sürdürülebilirlik, ekonomik faaliyetler gerçekleştirilirken bu faaliyetlerin ekonomi üzerindeki etkisi ile toplum ve çevre üzerinde yaratacağı etkiyi de düşündürmeyi gerektiren boyuttur (Doane ve MacGillivray, 2001: 19).

Hartwick J.M. vd. sürdürülebilirlik için toplam sermaye oranı önemliyken (bu görüşü savunanlara göre sermayeler arası değişmeler ve dönüşümler toplam sermaye miktarı azalmadıkça yapılabilir), Herman Daly ve bazı araştırmacılara göre güçlü bir ekonomik sürdürülebilirlik için insan, üretim, finansal ve doğal sermayenin arasında ikame olmamalıdır. Doğal kaynakların kullanımı neticesinde elde edilen karın bir bölümü doğal sermayenin korunmasına ve insan sermayesinin geliştirilmesi için kullanılmalı, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı azaltılmalı ve yenilenemeyen kaynaklar ise yenilenebilir kaynaklarla değiştirilmelidir. Bu şekilde nesiller arası eşitliğin sağlanmış olacağını savunmaktadırlar (aktaran: Eş, 2008: 22).

Ekonomik gelişmenin sürekliliğinin sağlanmasında en büyük etmelerden biri beşeri sermayedir. Diğerlerinden en önemli farkı kullanıldıkça değerinin artışı, tükenen sermaye olmayışı ve uzun vadede ekonomik katkı sağlıyor olmasıdır. Özelikle kadın işgücünün etkin kullanılmaması ülkelerin sadece ekonomik gelişmişlik seviyesini değil sosyal gelişmişlik seviyesini de negatif yönde etkilemektedir.

Ekonomik sürdürülebilirlik, kar hedeflerken ürün ve hizmet üretim sürecinde yapılan fayda-maliyet analizi, katlanılacak ekonomik maliyetlerin ardındaki çevresel ve toplumsal yararları ile ilgilidir. Katlanılan ekonomik maliyetler ile oluşacak çevresel yararlar arasında denge durumu sağlandığı takdirde, ekonomik faaliyetler esnasında doğal kaynakların tükenebilirliği göz önünde

bulundurularak, yenilenemeyen kaynaklar yerine yenilenebilir kaynaklara yönelinmiş olup, doğal sermaye etkin ve verimli kullanılmıştır (Akgül, 2010:156).

Dyllick ve Hockerts (2002), ekonomik sürdürülebilirliğin toplam sermayenin etkin bir şekilde yönetilerek mümkün olduğunu savunmuşlardır (Dyllick ve Hockerts, 2002: 133). İşletmelerin ekonomik sürdürülebilirliğe ulaşması verimlilik kültürünü hayata geçirmeleri ile gerçekleşebilmektedir. Verimlilik kültürü, makro düzeyde ülke ekonomisinin gelişmesi ile toplumun refahının artmasını, mikro düzeyde ise işletmenin hayatını devam ettirmesini sağlayan, kendisiyle ilgili çevreler ve faktörler arasında etkileşim meydana getiren bir süreçtir (Dyllick ve Hockerts, 2002: 138).

Ekonomik sürdürülebilirlik, ekonomi, toplum ile çevrenin sunduğu fırsatları ve riskleri değerlendirerek, paydaşlar için uzun dönemli değer yaratmak temelinde yatmaktadır (Nemli, 2004: 81).

Stead ve Stead (2004) ise sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunu gelecek nesillere yüksek refah için ekonomik ihtiyaçların(finansal, tüketim vs.) sağlanmasının yanında sosyal ve ekolojik açıdan da dengeli bir ekonomik sistemin yaratılmasına bağlamışlardır (Stead ve Stead, 2004: 22). Ekonomik sürdürülebilirlik aslında ekolojinin ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlayıcı etkisidir ve maliyetlerin ötesindeki yararları hesaba katmakla mümkün olabilmektedir (Akgül, 2010: 156).

Ekonomik sürdürülebilirlik, sürdürülebilir gelişmenin finansal kazanç sağlayan boyutu olarak bilinmektedir. Finansal kazanç sağlayacak faaliyetler ise enerji ve su tasarrufu, vergi teşviklerinden yararlanma gibi girişimlerdir (Mimms, 2010: 12).

Kılıç (2012) ise, ekonomik sürdürülebilirlik için kuşaklararası gelirlerin ve servetin adil paylaşımın yapılabilmesi için kapsamlı ölçütlerin bulunması gerekliliğini savunmaktadır (Kılıç, 2012: 207).

Ekonomik sürdürülebilirlik için üretim ve tüketim sürecinde çevre ve sosyal boyutların dikkate alındığı ekonomik planlar ve üretim-tüketim yöntemleri kullanılmalıdır. Ekonomik sürdürülebilirliğin öğeleri olan ticaret, yatırım, finansal kaynakların kullanımı, teknolojiye erişim olanakları sürdürülebilir gelişmenin ekonomik boyutunu da oluşturan önemli faktörlerdir (Eş, 2008: 52)

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (UNCSD) tarafından hazırlanan ve Tablo 1'de görülen ekonomik sürdürülebilirliğin göstergeleri ile ekonomik sürdürülebilirlik açısından karar alma sürecinde yardımcı olma, durum tespiti ve hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı ölçülmektedir.

Tablo 1: Sürdürülebilir Gelişmenin Ekonomik Göstergeleri

EKONOMİK GÖSTERGELER		
Tema	**Alt tema**	**Gösterge**
EKONOMİK YAPI	Ekonomik performans	Kişi başına GSMH
		GSMH'da yatırımların oranı
	Ticaret	TicaretMal ve hizmetlerde ödemeler dengesi
	Mali durum	Borçların GSMH'ya oranı
		GSMH'nın yüzdesi olarak alınan dış yardımlar
TÜKETİM VE ÜRETİM KALIPLARI	Malzeme tüketimi	Malzeme kullanım yoğunluğu
	Enerji kullanımı	Kişi başına yıllık enerji tüketimi
		Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanım oranı
		Enerji kullanımı yoğunluğu
	Atık üretimi ve yönetimi	Sanayi ve belediyelerin katı atık üretimi
		Tehlikeli atık üretimi
		Radyoaktif atıkların yönetimi
		Atıkların geri dönüşümü ve yeniden kullanımı
	Ulaşım	Ulaşım araçlarıyla kişi başına seyahat edilen mesafe

Kaynak: United Nations, *Indicators ofSustainable Development:Guidelines and Methodologies*, 2007: 14

Ekonomik sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi ile mevcudiyetinden bahsedebilmek için gelecek nesil sermaye birikiminin günümüz neslinin sermaye birikiminden daha az olmaması gerekmektedir.

1.3.2. Sürdürülebilir Gelişmenin Çevresel Boyutu

Çevresel sürdürülebilirlik düşüncesi, bugünkü neslin sahip olduğu ve kullandığı ekolojik çevreyi daha iyi veya aynı koşullarla gelecek kuşaklara aktarmayı gerektirmektedir. Sürdürebilirliğin bu boyutu bizlerin, ekosistemin ve doğanın üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması ve korunmasını içermektedir. Maalesef ki son yıllarda yapılan araştırmalar ve Crooks'un da 2009 yılında öne sürdüğü yakın gelecekte dünyanın kaynaklarının tükenebileceği savını destekler niteliktedir. Gelişme ve ilerleme adına gerçekleştirdiğimiz ekonomik faaliyetler, bilim ve teknolojideki gelişmeler, kontrolsüz kaynak kullanımı sonucu: ozon deliğinin büyümesi, Antarktika Okyanusunda biyolojik çeşitliliğin yüz yüze kaldığı yok olma tehlikesi, yağmur ormanlarının yok olması, Afrika Kıtasında yaşanan susuzluk, iklim değişikliği bunun en çarpıcı örneklerinden bazılarıdır (www.greenpeace.org; Crooks, 2009).

Hükümetler, şirketler tarafından benimsenen daha fazla verimlilik için aşırı enerji ve kaynakların verimsiz kullanılması sonucunda insan sağlığının, biyolojik çeşitliliğin tehlikeye girmesi, uzun vadede gelecek nesiller için yetersiz kaynak bırakılması demektir (Eş, 2008: 51).

Yıllar içinde giderek artan bu ekolojik sorunlar ve toplum üzerindeki olumsuz etkileri çevresel sürdürülebilirlik konusuna dikkat çekmeye başarmış ve konunun küresel boyutta siyasi amaç olarak görülmesi konusunda çalışmaların hız kazanmasına neden olmuştur. Örneğin 1960 yılında kurulan ve Türkiye'nin de üyesi olduğu Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), sürdürülebilir ekonomik büyüme ve istihdamı amaçlarken temel çevresel süreçleri ve yaşam destek sistemlerini korumayı da kabul etmiştir. Bunu 1980 yılında yayınlanan Dünya

Koruma Stratejisi izlemiştir. Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nce IUCN hazırlanan bu strateji yoksulluk, ekolojik sorunlar ve sosyal eşitsizlik konularını içermektedir (McKenzie, 2004: 1-2).

Dünya Koruma Stratejisini, Brundtland Raporu izlemiştir. Raporda sürdürülebilir gelişmenin çevresel boyutu: bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, doğal kaynakların sürdürülebilirlik temelinde kullanılması ile ekolojik dengenin ve diğer canlıların korunmasının gelecek nesillere karşı bir vazife olarak görülmesi koşullarına bağlanmıştır (Holden ve Linnerud, 2007: 175–177).

Ekolojik çevre, ekonomik faaliyetlerde üretim sürecine hammadde sunan bir ana kaynaktır. Üretim miktarı ile tüketim miktarı hızla artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğal kaynakların yanlış kullanılması, çevresel sürdürülebilirliği tehdit altına sokan bir nedendir (Yücel, 2003: 107).

Başarılı bir çevresel sürdürülebilirlik hedefine ulaşmak isteyen kurum kuruluş ve devletler olumsuz çevresel etkileri en az düzeye indirgeyecek politikalar izlemeli ve tercih etmelidirler. Rio Deklarasyonu, İklim Değişikliği Sözleşmesi, Orman Prensipleri, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Çölleşme Sözleşmesi çevresel sürdürülebilirlik konusunda küresel bazda atılan somut adımlardır. Bunu uygulamada karşılan en büyük sorunlar çıkar gruplarının siyasi ve finansal baskısı, endüstrileşmiş ülkelerdeki tüketici alışkanlıklarıdır (Shrivastava, 1995: 941). Yasaların etkisi ile toplumsal baskı, işletme imajı geliştirme ve üretim maliyetlerini azaltma isteği Tablo 2'de Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen çevresel göstergeler, toplum ve yasaların baskısı ile birleşince hükümet, şirket ve kuruluşların çevresel sürdürülebilirlik konusunda istekli davranmalarına yol açmıştır (Nunes ve Bennett, 2010: 397). Sürdürülebilir çevresel gelişme için sadece üretim faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisinin azaltılması ve etkin kaynak kullanımının (dar anlamada çevresel sürdürülebilirlik) yeterli gelmeyeceği ve her türlü faaliyetin günümüz ve gelecek nesillerin doğal sermaye haklarını azaltmayacak şekilde yürütülmesi ile mümkün olacaktır (Tuna, 2014: 14).

Tablo 2: Sürdürülebilir Gelişmenin Çevresel Göstergeleri

ÇEVRESEL GÖSTERGELER		
Tema	**Alt tema**	**Gösterge**
ATMOSFER	İklim değişikliği	Sera gazı emisyonu
	Hava kalitesi	Şehirde hava kirliliğinin yoğunlaşması
	Ozon Tabakasının Bozulması	Ozana zarar veren maddelerin tüketimi
TOPRAK	Tarım	Ekilebilir alanlar
		Gübre kullanımı
		Tarım kimyasalların kullanımı
	Ormanlar	Ağaç kesme yüzdesi
		Ormanlık arazi yüzdesi
	Çölleşme	Çölleşmeden etkilenen alanlar
	İçme suyu	Temiz içme suyu bulabilen nüfusun oranı
	Şehirleşme	Şehir yerleşme alanlarının genişliği
OKYANUS, DENİZLER VE KIYILAR	Kıyı bölgeleri	Kıyılarda alglerin yoğunlaşma oranı
		Kıyı bölgelerinde yaşayan nüfusun oranı
	Balıkçılık	Önemli türlerin yıllık avlanma oranı
SU	Su miktarı	Yer altı suların yıllık kullanım oranı
	Su kalitesi	Sudaki organik materyal düzeyi
BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	Ekosistem	Önemli ekosistemlerin alanı
		Korum altına alınan alanların oranı
	Türler	Önemli türlerin varlığı

Kaynak: United Nations, *Indicators ofSustainable Development:Guidelines and Methodologies*, 2007: 13

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için: Yenilenebilen doğal kaynakların kullanımı (hava, su toprak gibi) en az düzeye indirilmesine ve tüketim oranının yenilenme oranından yüksek olmamasına, atıkların geri dönüşümünün sağlanmasına, tüketilen malzemeleri yenilenebilen veya geri dönüştürülmüş kaynaklardan üretiminin sağlanmasına, ekosisteme zarar vermeden çevrenin geliştirilmesine gerek vardır (Akgül, 2010: 156).

Sürdürülebilirlikte başarı ancak olumsuz ekolojik etkileri en düşük düzeye indirgeyecek üretim ve kullanım politikaları belirlemekle olacaktır. Shrivastava, (1995) ürün ve hizmetlerin genel maliyetlerine mutlak bir şekilde ekolojik giderlerin eklenmesinin durumunda, çevreyi kirleten ürünlerin kullanımının azalmasına hatta üretimin önüne geçilebileceğine vurgu yapmıştır (Shrivastava, 1995: 941).

Doğal sermayenin (su, hava, toprak, ormanlar, okyanus vd.), kurum ve kuruluşların, toplumların sürdürülebilirliği için yenilenebilen doğal kaynaklara yönelmesi, yenilenemeyen doğal kaynaklar için yeniden işleme, yeniden kullanım-tamir, geri dönüşüm, yeniden üretim, temiz üretim yaklaşımları benimsenmesi ve çevresel sürdürülebilirlik konusun farkındalık yaratılması önem taşımaktadır.

1.3.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Boyutu

Sosyal sürdürülebilirlik gelişme sürecinde toplumun sosyal ilişkilerinin korunmasını (Repetto, 1986: 609), eğitim ve sağlık hizmetlerinin yeterli seviyede olmasının sağlanması, cinsiyetler arası eşitsizliğin giderilmesi konularını kapsamaktadır (Haris, 2000: 5-6).

Sosyal sürdürülebilirliğin temelinde eşitlik unsuru yer almaktadır. İlerleme ile birlikte ekonomiden bağımsız olan din, adalet sistemi, eğitim, gelenekler değerler sistemi ve sosyal normlar arasındaki dengeyi kurmaya odaklanan bu boyut, sosyal dengenin bozulmamasına, toplumun her ferdi için eşit eğitim, sağlık, iletişim, ulaşım ve temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama hakkını savunmaktadır (Akgül, 2010:157).

Toplumun her bireyi için sağlanan sağlık, eğitim, uygun barınma koşulları, adalet, uygun koşullarda iletişim ve ulaşım gibi hizmetler sosyal dengenin bozulmasına meydan verilmeden sürdürülmesi, sosyal sürdürülebilirliğin dayanağını oluşturmaktadır. Aynı nesiller arasında ve gelecek nesiller için güncel yaşanan kaynak ve gelir dağılımı eşitsizliğinin yaşanmaması için güçlü bir sosyo-ekonomik model gereklidir (Ceylan, 2010: 15).

Dyllick ve Hockerts (2002)'e göre sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutu, gelir dağılımı, kaynaklara erişim, eğitim, iş sağlığı gibi konuları kapsamakta olup onların adil dağıtılması ve erişilebilirliği ile ilgilidir (Dyllick ve Hockerts, 2002: 134).

Sosyal sürdürülebilirlik ile bir toplumun sağlık göstergeleri (temiz su kaynağına ulaşabilme, yeterli seviyede besin ihtiyacını karşılayabilme, sağlık hizmetlerine erişim imkânı gibi), yaşam boyu eğitim ihtiyacı ve adalet ilişkilidir. Sosyal sürdürülebilirliğin varlığı bu sayılan unsurların varlığı ile mümkündür (Eş, 2008: 53-54). Bu boyut insanın kalkınması ve gelişmesi üzerine odaklanmıştır ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (UNCSD) tarafından, Tablo 3'te belirtilen sosyal göstergeler oluşturulmuştur. Göstergeleri oluşturmakta ki amaç sürdürülebilir gelişmeyi sağlama yolunda karar alma sürecine yardımcı olma ve ilerlemeyi takip edebilme, hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını ölçmedir.

Tablo 3: Sürdürülebilir Gelişmenin Sosyal Göstergeleri

SOSYAL GÖSERGELER		
Tema	**Alt tema**	**Gösterge**
EŞİTLİK	Fakirlik	Fakirlik sınırının altında yaşayan nüfus oranı
		Gini gelir eşitsizliği endeksi
		İşsizlik oranı
	Cinsiyet eşitliği	Ortalama kadın işçi ücretinin erkek işçi ücretine oranı
SAĞLIK	Beslenme durumu	Çocukların beslenme durumu
	Ölüm oranı	5 yaş altı çocuk ölüm oranı
		Doğumda yaşam belirtisi
	Hijyen koşulları	Yeterli kirli su atık hizmeti alan nüfusun oranı
	İçme suyu	Temiz içme suyu bulabilen nüfusun oranı
	Sağlık hizmetleri	Temel sağlık hizmeti alabilen nüfusun oranı
		Bulaşıcı çocuk hastalıklarına karşı aşılama
		Doğum kontrol yöntemlerinin kullanılma oranı
EĞİTİM	Eğitim düzeyi	İlkokul mezunu çocuk sayısı
		Lise mezunu yetişkin sayısı
	Okuryazarlık	Yetişkin okuryazar oranı
BARINMA	Yaşama koşulları	Kişi başına yaşam alanı
GÜVENLİK	Suç	100.000 kişi başına kayıtlı suç oranı
NÜFUS	Nüfusun değişimi	Nüfus büyüme oranı Resmi ve gayrı resmi şehir nüfusu

Kaynak: United Nations, *Indicators ofSustainable Development:Guidelines and Methodologies*, 2007: 12

Haugh ve Talwar (2010) küreselleşmenin sosyal sürdürülebilirliğe olan etkisi üzerine çalışmalar yaparak, yoksulluk, gelir-kaynak dağılımı dengesizliği, sağlık hizmetler, toplum sağlığının korunması, eğitim(özellikle kadınların), sıtma gibi konulara dikkat çekmeye çalışmışlardır (Haugh ve Talwar, 2010: 385).

2000 yılında Western Australian Council of Social Services tarafından sosyal açıdan sürdürülebilir toplumu tanımlamak için bir model geliştirilmiştir. Modelde sosyal sürdürülebilirliğin ilkeleri olarak eşitlik, çeşitlilik, birbirine karşılıklı bağlılık, demokratik ve iyi bir yaşam kalitesi olarak belirlenmiştir.

Sürdürülebilir gelişmenin sosyal boyutunda öne çıkan iki unsur sosyal ve beşeri sermayedir. Gelişme göstergeleri açısından beşeri sermaye niceliği değil niteliği önem arz etmektedir. Şöyle ki yüksek nitelikli beşeri sermayeye sahip bir ülkenin büyüme ve gelişme hızı daha büyüktür.

Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı tarafından ekonomik gelişme ve beşeri sermaye arasındaki bağı ölçebilmek için İnsani Gelişme Endeksi geliştirilmiştir. Endeks sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi sadece büyüme hızı ile değil refah seviyesi, sağlıklı yaşam, ortalama yaşam beklentisi, eğitim(okur yazarlık oranı) ve gelirin refah düzeyine olan marjinal katkısını dikkate almaktadır (Alagöz, 2004: 12).

Ekonomik büyüklük ve yüksek büyüme hızı tek başına insani gelişmişliğin bir göstergesi olmamaktadır. Buna en güzel örnekler hızlı büyüme hızına sahip Hindistan, Endonezya'dır. 2018 verilerine gören G-20 içinde içerisinde verisi açıklanan ülkelerden % 8,2 büyüyen Hindistan'dan, % 6,7 büyüyen Çin'den ve % 5,3 büyüyen Endonezya'dan sonra en hızlı büyüyen ülke olmasına rağmen üç ülke de açıklanan İnsani Gelişme Endeksi sıralamasında en üstlerde yer alamamaktadır. Bunun sebepleri arasında Endonezya ve Hindistan ortak paydada buluştukları eğitim, cinsiyetler arası eşitsizliktir.

Özetle başarılı bir sosyal sürdürülebilirlik, beşeri ve sosyal sermayeyi din, ırk, cinsiyet gözetmeksizin etkinliğini ve verimliliğini arttırarak geliştirmekte yatmaktadır.

1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Kapsamı ve Özellikleri

Sürdürülebilir gelişme kapsam olarak ekonomik, çevresel ve sosyal çevreyi kapsamakla birlikte dört farklı düzeyde ele alınmaktadır: Küresel, bölgesel, ülkesel ve yerel bazda sürdürülebilir gelişme.

Küresel sürdürülebilirlik dünya genelinde doğal sermayenin kullanımı, paylaşımı ile ilgili konuları kapsamaktadır. Aşırı sanayileşme ve tüketim sonucu çıkan sorunların ülkeler düzeyinde çözüme ulaşamadığından bu konuda küresel aktör olan BM ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar devreye girmektedir.

Bölgesel sürdürülebilirlik küresel düzeyde olmayıp, iki ya da daha fazla ülkeyi ilgilendiren sorunlarla ilişkilidir. Ülkesel sürdürülebilirlik kavramı, bir ülke bazında ekonomi, ekolojik çevre, sosyal çevre gibi konularda makro düzeyde planlamaları kapsamaktadır. Yerel sürdürülebilirlik küresel, bölgesel ve ülkesel düzeyde alınan kararların hayata geçirildiği düzeydir (Akgül, 2010: 146-147).

Hangi düzeyde olursa olsun sürdürülebilir gelişmenin geniş kapsamlı bir süreç olduğu, ekonomik, ekolojik ve sosyal çevrenin yenilenmesini, gelişmesi kısacası değişimi ve dönüşümü içerdiği bilinmektedir.

Sürdürülebilir gelişme düşüncesi, eşitlik ve adalet, uzlaşma, yardımlaşma, dayanışma, demokratikleşme ve çok ortaklı yönetim, hizmette yerellik ve kapasite oluşturma, çevre koruma ve geliştirme unsurlarını da kapsamaktadır.

Bir gelişmenin sürdürülebilir gelişme niteliğinde olması bazı özellikler gerektirmektedir. Gereken özellikler Bozlağan (2002) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- ✓ Değişim ve dönüşüm süreci bilimsel temele dayalı planlı, katılımcı ve bilinçli bir süreç olmalıdır.

- ✓ Sürdürülebilir gelişme de yer alan tüm birimlerin katılımı gönüllük esasına dayanmalıdır.
- ✓ Sürdürülebilir gelişme uzun vadeli ve devamlılık gerektiren yenilikçi bir süreç olmalıdır.
- ✓ Sürdürülebilir gelişme, bilimsel-teknik gelişmelerin ve yeniliklerin destekçisi olmalıdır.
- ✓ Bütüncül bir yaklaşım sergilemelidir, şöyle ki tüm varlıklar arasında bir etkileşim olduğunu kabul eden bir süreç olmalıdır.
- ✓ Sürdürülebilir gelişmenin merkezinde insan olmalıdır (fakat sadece bu faktör üzerinde durmamalı, canlı cansız tüm varlıkların sosyoekonomik sistem içinde yeri göz ardı edilmemelidir) (Bozlağan, 2002: 61).

1.5. Sürdürülebilir Gelişmenin Varsayımları

Toplumsal gerçeklik halini alan sürdürülebilir gelişmenin varsayımları insanoğlu için büyük önem arz etmektedir. Sanayi Devriminden bu yana yürütülen ekonomik, çevresel, sosyal ve siyasi politikalar küresel bazda krizlere, doğal felaketlere ve savaşlara neden olmuştur. Yapılan araştırmalar son yüzyılda ekolojik çevre üzerinde geri dönüşümü olmayan tahribatlar yaratıldığını bildirmektedir. İnsanoğlunun ve tüm canlıların aleyhinde işleyen bu süreçte küresel çapta sürdürülebilir gelişme yaklaşımının benimsenmesi gerektiği yadsınamaz bir gerçektir.

Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin varsayımları küresel bazda olup, aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

- ✓ Ekonomik gelişme süreci, ekolojik ve sosyal çevreyi tahribata uğratarak sürdürülemez duruma gelmiştir.
- ✓ Ekonomik gelişmenin devamlı olabilmesi, çevresel ve toplumsal sisteme de zarar vermeden gelişebilmesine bağlıdır, bu sebeple bu süreç sosyal sisteme ve ekosisteme zarar vermeden ilerleyebilmelidir.

- ✓ Dünyada yaşanan ve gelecekte yaşanabilecek sorunların çözümü disiplinler arası işbirliği ile olmalıdır. Gelişmenin sürdürülebilirliği yerelden küresele kadar her düzeyde ve alanda politika ve stratejilerde radikal değişiklikler gerektirmektedir.
- ✓ Sürdürülebilirlik düşüncesi gelecek dönemlerde yaşanabilecek değişim ve gelişmelere yanıt verebilecek yapıda olmalıdır.
- ✓ Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonun yayınladığı raporunda SG varsayımlarından biri de, tüm insanların eşit ölçüde daha iyi bir yaşam için haklara sahip olduğudur ve bu haklar kısıtlanmamalıdır (BM, 1991: 31).
- ✓ Farklı ekonomik ve siyasal çıkarların birbiri ile uzlaşı ve uyum içinde oldukları bir toplumsal yapı olanaklıdır.
- ✓ Goodland ve Daly'e göre sürdürülebilir bir toplum güçlü sivil toplum ve sistematik bir katılım ile mümkündür (Goodland ve Daly, 1996:1003).
- ✓ Kuşaklar arası ve toplumlar arası işbirliği sağlanmalıdır (Bozlağan, 2002: 63-64).

1.6. Sürdürülebilir Gelişmenin Amaçları ve Hedefleri

Sürdürülebilirliğin özünde ekolojik dengeyi koruyarak, kaynak-gelir dağılımını düzelterek büyümek, kalkınmak ve gelişmek yatmaktadır. Sürdürülebilir gelişme, ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmenin iç içe olduğu bir yapı olması sebebiyle, amaçları arasında sosyal, çevresel ve ekonomik amaçlar yer almaktadır. Özünde birçok amaç olmakla birlikte en önemli amacı toplumların refah seviyesinin yükseltilmesidir. Brundtland Raporunda yer alan başlıca amaçlar: İnsanlarım temel gereksinimlerini (yiyecek-su, iş ve sağlık hizmetleri gibi), karşılamak, büyümeyi canlandırmak ve gerektiğinde şeklini değiştirmek, teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riski yönetmek, nüfus düzeyinde sürdürülebilirliği sağlamaktır (Report of World Commission on Environmentel and Development, 1987: 59). Talay'a göre (1979) Brundtland‟ın raporunda yer alan sürdürülebilir gelişmeye ulaşabilmek için teknolojinin yeniden yapılanması, üretim, sosyal, ekonomik sistem ve uluslararası finans ve ticaret sistemin geliştirilmesi, gelişmiş

ülkelerin gelişmemiş ülkelerin arasındaki ekonomik dengesizliğin giderilmesi ile olanaklıdır (Talay, 1997: 35).

Kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu, yoksulluk ve açlık sınırında olan gelişmemiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu amacı daha da önemli kılmaktadır.

Sürdürülebilir gelişmenin bir diğer amacı ve aynı zamanda en büyük sorunu olan nüfus artış hızını düşürülmesidir. Hızla artan dünya nüfusunun, temel insani ihtiyaçlarını karşılamakta karşılaşılan zorluklar yanı sıra işsizliğin artması sonucu yoksulluğun da artması, ülkeler arasındaki ve ülke içinde sorunlara neden olunmuştur

Bir başka önemli amaç da insanoğlunun yaşamı, ihtiyaçlarının sürdürülebilirliği için doğal kaynak tabanının korunup, zenginleştirilmesini sağlamaktır. Alternatif kaynaklara yönelinilmesi ve alternatifi olmayan hava ve su kaynaklarına öncelik vererek ekosistemin korunmasının sağlanmasıdır. Ekonomik ve ekolojik çevrenin bir bütün olarak baz alınması sürdürülebilir yaklaşımın bir başka amacını oluşturmaktadır (Ceylan, 2010: 15).

- ✓ Sürdürülebilir gelişme düşüncesi ekonomik olarak gelişirken eko-sosyal sisteme zarar vermeyen yollar, yaklaşımlar ve metotlar benimsenip ilerleme kaydetmektir. Bu kapsamda Bozlağan sürdürülebilir gelişmenin amaçlarını:
- ✓ Bireylerin, toplumların, örgütlerin icra ettikleri ekonomik faaliyetlerinin sonuçlarını, çevre sosyal çevre üzerindeki etkileri konusunda bilinçlenmelerinin sağlanması,
- ✓ Ekonomik, sosyal ve çevresel süreçler arasında etkileşim düzeyini belirlemek, olumsuz etkileri ortadan kaldırılması veya minimum düzeye indirilmesi,
- ✓ Bireysel düzeyden küresel düzeye kadar tüm oluşumlar arasında işbirliğinin sağlanması, yeniliklere, değişimlere açık bir anlayış oluşturulması,
- ✓ Sosyo-ekonomik gelişme aşamasında karşılaşılan veya karşılaşılabilecek sorunları bertaraf edecek organik yapı oluşturulması,

- ✓ Ekolojik, sosyal ve ekonomik sistem arasında etkileşimi ve konu hakkında toplumsal bilinçlenme sağlanması,
- ✓ Yönetsel uygulamalarda ve kararlarda meşruluk sağlamak adına her düzeyden katılımcı yönetim sağlayarak çatışma yönetiminin kurulması olarak bildirmektedir (Bozlağan, 2002: 63).

Birleşmiş Miletler tarafından 2002 yılında yapılan Bin Yıl Zirvesinde belirlenen Binyıl Kalkınma Hedefleri 2015 yılı itibari ile sonlandırılmış ve Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde 25-27 Eylül 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) 193 ülkenin imzası ile kabul edilmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri küresel çapta barışı güçlendirmeyi ve yoksulluğu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda yayınlanan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi aşağıda sıralanmıştır.

Hedef 1. Küresel bazda yoksulluğu bitirmek.

Hedef 2. Açlıkla savaşan bölgelerde açlığı bitirmek; beslenme imkânlarını geliştirmek ve sürdürülebilir tarımı desteklemek.

Hedef 3. Yerkürede tüm bireylerin her yaşta refah ve sağlıklı bir yaşam sürmelerini sağlamak.

Hedef 4. Dünyanın neresinde olursa olsun herkese eşit derecede kaliteli ve yaşam boyu eğitim imkânı tanımak

Hedef 5. Kadınların ve kız çocuklarının toplum içerisinde konumlarını güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak.

Hedef 6. Herkes için suya ve sağlık hizmetlerine erişimini ve sürdürülebilirliğini sağlamak .

Hedef 7. Herkes için erişilebilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerji sağlamak

Hedef 8. Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik kalkınmayı sağlamak, tam ve üretici istihdamı ve insan onuruna yakışır işleri sağlamak

Hedef 9. Dayanıklı altyapı inşa etmek, sürdürülebilir ve kapsayıcı sanayileşmeyi ve yeni buluşları teşvik etmek

Hedef 10. Ülkeler arası ve ülke içindeki eşitsizlikleri azaltmak

Hedef 11. insan yerleşim yerlerini güvenli, güçlü ve sürdürülebilir kılmak

Hedef 12. tüketimi ve üretimi sürdürülebilir kılmak

Hedef 13. İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acil olarak adım atmak

Hedef 14. Sudaki yaşamı sürdürülebilir kılmak

Hedef 15. Karasal ekosistemleri korumak, restore etmek ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak, ormanların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, çölleşme ile mücadele etmek, toprakların verimlilik kaybını durdurmak ve geriye çevirmek ve biyoçeşitlilik kaybını durdurmak

Hedef 16. Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve herkesi kucaklayan toplumları teşvik etmek, herkesin adalete erişimini sağlamak, her seviyede etkin, hesap verebilir ve kucaklayıcı kurumlar inşa etmek

Hedef 17. Sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın uygulama araçlarını güçlendirmek ve küresel ortaklığı yeniden canlandırmak (https://sustainabledevelopment.un.org/)

1.7. Sürdürülebilir Uygulamalarının Gerekliliği

21. yüzyılda dünyanın geldiği nokta, sosyal ve ekolojik açıdan yok olma tehdidiyle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Sosyal ve ekolojik sistemin sürekliliği, sürdürülebilir uygulamaların benimsenmesi ile doğrudan ilişkilidir.

Sürdürülebilir gelişme kavramın ortaya çıktığı 1970'li yıllardan bu döneme kadar çevresel ve sosyal sorunların tek başına alınıp çözülemeyeceği anlaşılmış ve sorunların çözümü için çevre-toplum-ekonomi dengesini bozmayacak yeni bir yaklaşım arayışı neticesinde sürdürülebilir gelişme ortaya çıkmıştır.

Doğal kaynakların bilinçsiz olarak tüketilmesi ivedilikle çözülmesi gereken sorunların başında yer almaktadır. Dünya nüfusu her yıl yaklaşık 87 milyon kişi

artmaktadır. Hızlı nüfus artışı beraberinde ekonomik faaliyetlerde artışı da getirmektedir. Toplumların ihtiyaçlarını karşılamak için üretim ile tüketimin artması doğal kaynaklarda azalış, çevre kirliliğinde ise artışa neden olmaktadır. Bunun neticesinde bozulan ekolojik denge toplumların uzun vadede geleceğini tehlikeye sokmaktadır.

İnsanoğlunun neden olduğu doğal felaketler sonucu dünyanın bir bölümü açlık, yoksulluk ile mücadele ederken diğer bölümü yüksek refah seviyelerini korumaktadır (Aksoy, 2013: 37). Ülkeler, bölgeler, bireyler ve hatta cinsiyetler arası kaynak ve gelir dağılımı dengesizliğinin sosyo-ekonomik ayrışmaya neden olduğu bilinmektedir. Örneğin ABD dünya nüfusunun %5'ine sahip olmasına karşın dünya kaynaklarının %30'unu tüketmesi, Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesinin Batı bölgelerine nazaran daha az gelişmiş olması, kadın-erkek istihdamında karşılaşılın ücret eşitsizliği vs. Ayrışmayı giderecek ve engelleyecek tek yol sürdürülebilirlik temellerine dayalı büyüme, kalkınma ve gelişme anlayışıdır.

Sürdürülebilirlik temellerine dayalı gelişme, ekosistem ve sosyal yapı üzerinde oluşan negatif etkileri azaltarak bugünkü ve gelecek nesillerin hak ve yararlarının güvence altına almaktadır

1.8. Sürdürülebilir Büyüme, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Gelişme Kavramları

Tanım ve içerik olarak farklı olmalarına rağmen büyüme, kalkınma ve gelişme kavramları çoğunlukla birbirilerinin yerine kullanıldığı bilinmektedir. Halbuki üç kavram da ekonominin üç farklı aşamasını ifade etemktedir.

Sürdürürülebilir büyüme bir ülkenin sermaye, doğal kayanak, işgücü ve teknoloji üretim hacmindeki ve ona bağlı milli gelirdeki artıştır ve sayısal bir kavram olarak kabul edilmektedir. Büyüme, kişi başına reel hasıladaki artıştır ve nitelikten çok niceliği göstermektedir (Zeren ve Savrul, 2017: 89).

Sürdürülebilir kalkınma ise ülkelerin sürdürülebilir büyümeden sonra geçecekleri düzeyi göstermektedir. Tanım ve içerik olarak sürdürülebilir gelişme ile çok yakın olan kalkınma, kültürel ve doğal kaynaklara zarar vermeden sadece milli gelirdeki artışı kapsamamaktadır. Büyümeden en önemli farkı toplumsal göstergelerde de iyileşmeyi öngörmesi ve yaşama stadartalarının (gelir, tüketim, tasarruf gücü gibi maddi kavramların yanı sıra eğitim, sağlık, kaliteli yiyecek ve su vb) yükselmesini içermesidir. Yanı kalkınma, üretim gücünün ve insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik olarak değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan alt ve üst yapıdaki iyileşmenin ölçüsüdür. Bunu ölçmek için önerilen birçok endeks arasında en çok kabul göreni BM tarafından yayımlanan "insani gelişmişlik endeksi" dir.

Sürdürülebilir gelişme ise bir ülkenin ulaşacağı en üst seviyei ifade etmektedir. Daha çok kalkınma aşamasını tamamlamış ve yapısal değişim içine girmiş ekonomilerin durumunu anlatmak için kullanılmaktadır. Gelir ve refah sorununu bir anlamda çözmüş olan ekonomilerin, sosyal alanlarda, eğitimde, hukuk alanında, demokraside, kültürel yaşamda ilerlemesini tanımlamakta kullanılır. Birleşmiş Milletlerin "insani gelişmişlik endeksi" bu kavramdaki ilerlemeyi ölçmekte de kullanılır. Kalkınmayı ve gelişmeyi ölçmekte kullanılabilecek bir başka veri seti de Dünya ekonomik Forumu tarafından açıklanan "küresel rekabet raporu"dur.

Sonuç olarak büyüme, kalkınma ve gelişmenin olmazsa olmaz koşulu olarak görülmektedir. Ekonomi büyümedikçe, geliri ve refahı artmaz, geliri ve refahı artmayan bir ekonomide yaşam standartlarının artması, eğitimin kalitesinin yükselmesi mümkün olmaz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜ, İSTİHDAM VE KADIN İŞGÜCÜ

Ekonomik gelişmenin en önemli koşulu üretim faktörlerinin olabildiğince yüksek düzeyde ve verimlilikte kullanılmasıdır. Bu faktörler arasında işgücünün kullanımında dünyanın bütün ülkelerinde cinsiyetler açısından erkeklerin lehine dengesiz bir dağılım söz konusudur (Özer ve Biçerli, 2003: 56). Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücü arzı ve bu arzların istihdamda yer alması hususu/konusu önemli bir sorun teşkil etmektedir. Oysaki sürdürülebilir gelişmenin varsayımlarından biri tüm insanların eşit ölçüde daha iyi bir yaşam için eşit haklara sahip olduğudur. Kadınların işgücüne katılımında ve istihdamda karşılaştıkları sorunlar, haklarının kısıtlandığının ve erkeklerle eşit haklara sahip olmadıklarının bir göstergesi olup, toplum ile ekonominin kalkınmasının ve gelişmesinin önünü tıkayıcı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yayımlanan "Kadınlar için Küresel İstihdam Eğilimleri, 2018" raporu toplumsal cinsiyet açığını azaltmanın kadınlara, topluma ve ekonomiye önemli faydalar sağlayacağını rakamlarla ortaya koymuştur. Söz konusu raporda, küresel düzeyde işgücüne katılım oranları açısından kadın ve erkekler arasındaki mevcut fark yüzde 25 düzeyinde azaltılabilirse, bu durumun küresel ekonomiye yansımasının 5.8 trilyon dolar olacağı tahmin edilmiştir (World Employment Socıal Outlook -Women Trends, 2018: 2).

Bu kapsamda aşağıda istihdam, işgücü ve kadın işgücü kavramlarının tanımlaması yapılırken sürdürülebilir gelişme açısından kadın işgücünün öneminin kavranabilmesi bakımından ülkemizden ve dünyadan genel veriler kullanılmıştır

2.1. İstihdamın Genel Görünümü

İstihdam, tüm dünya ekonomilerini etkileyen unsurların başında yer almaktadır. İşgücü piyasalarının en önemli göstergesi ve sosyal politikaların temel amaçlarından biridir. İstihdam ile ilgili çok farklı tanımlamalar yapılmış olsa da en basit haliyle: kullanma, çalıştırma ve bir ülkedeki mevcut işgücünün ekonomik faaliyetler içerisinde sürekli biçimde çalıştırılmasını veya kullanılmasını ifade etmektedir.

Savaşar'a göre istihdam ulusal ekonomide, bir yıldaki ekonomik faaliyetlere katılacak durumda olan insan gücünün kullanılma veya çalışma derecesini göstermektedir (Savaşır, 1999: 81). Mevcut üretim unsurlarının varolan teknolojik düzeye göre kullanılması açısından istihdam iki şekilde ele alınmaktadır: Dar istihdam ve geniş istihdam (Dar istihdam emeğin üretim sürecinde kullanılmasını incelerken, geniş istihdam ise üretim sürecinde yer alan tüm faktörlerin incelenmesidir).

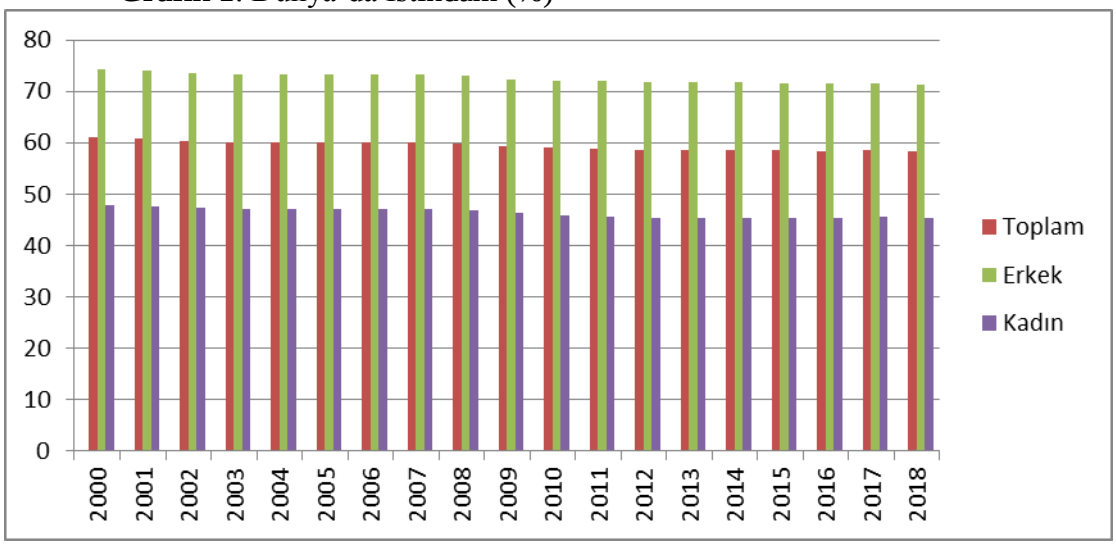
Bir ülkede yeterli ücret seviyesinde çalışmak isteyenlerin hepsinin istihdam edildiği düzeye ayrıca tam istihdam denilmektedir. Var olan üretim fakötölerinin sadece bir kısmının üretime katılması ise eksik istihdam olarak ifade edilmektedir (Zeren ve Savrul, 2017: 89).

Ekonomi, tarım, sanayi ve hizmet olmak üzere üç ana sektörden oluşmaktadır. Küreselleşme ile birlikte var olan istihdam olanakları ile işgücü piyasalarının yapısı değişime uğramış ve yeni istihdam alanları oluşmuştur. Günümüzde ciddi bir istihdam olanağı sağlayan bilgi sektörü, gelişen teknolojinin bir sonucu olup dördüncü sektör olarak görülmektedir.

Ekonomik gelişme ile birlikte ekonominin sektörel yapısı değişmiş, tarım sektöründeki istihdamın sanayi sektörüne, ilerleyen süreçte de hizmet sektörüne kaydığı gözlemlenmiştir. İstihdam küresel krizler ve hızla artan nüfus ile birlikte

dünya genelinde Grafik 1'de görüldüğü gibi belirgin olmayan düşüş eğilimine girrmiştir.

Grafik 1: Dünya'da İstihdam (%)

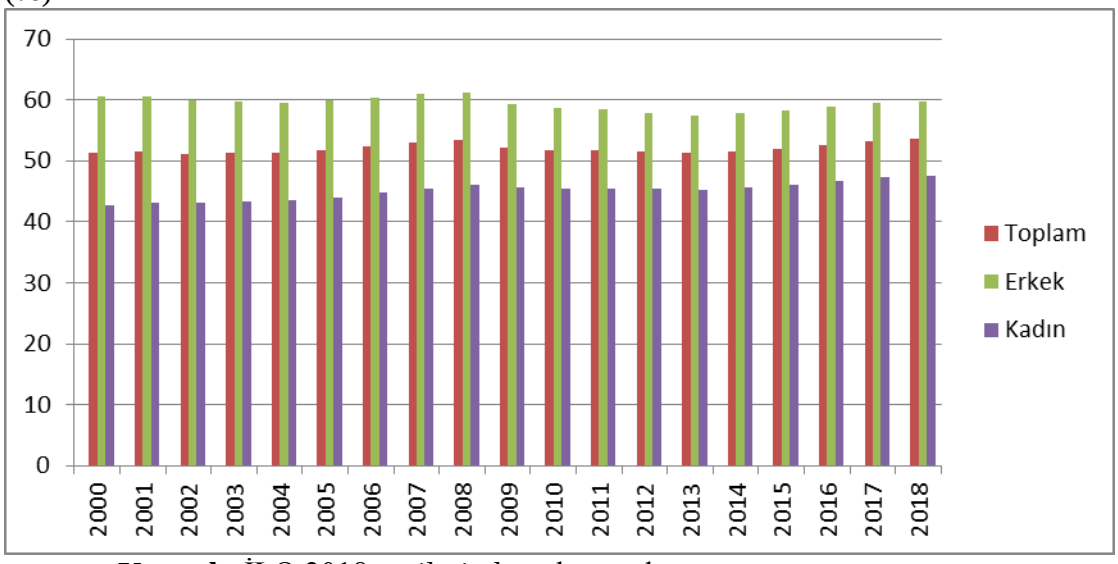

Kaynak: İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

İstihdamın düşüş eğilimi bazı bölgelerde/ülkelerde yaşanan ekonomik ve siyasi kriz ile doğal felaketlerin etkisi neticesinde daha farklı bir seyir göstermektedir. Bunun başlıca sebeplerin başında ülkenin/bölgenin gelişmişlik seviyesi, nüfus yapısı veya kriz bölgelerine uzaklıkları gelmektedir. Örneğin 2009 yılında AB (28)'deki istihdam dünya istihdam seyrinden biraz daha farklı bir seyir çizmiştir (Grafik 2).

Grafik 2: AB (28) Ülkeleri Toplam İstihdam

(%)

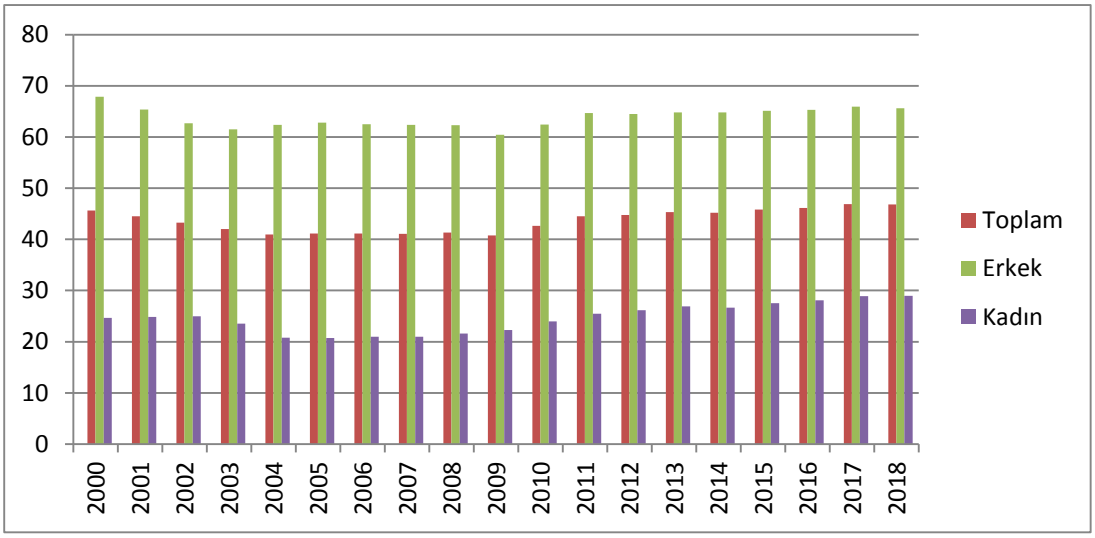

Kaynak: İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 1 ve Grafik 2 kıyaslandığında dikkat çeken husus 2009 yılındaki istihdam durumudur. AB(28) üye ülkelerinde istihdam dünya toplam istihdamından daha keskin bir düşüş göstermiştir. Üye ülkelerin Ortadoğu'da yaşanan iç savaşlar neticesinde aldığı göç, yaşlanan nüfus ve küresel krizin etkileri istihdamın düşüş eğilimine girmesine neden olmuştur.

2008 yılında meydana gelen küresel ekonomik kriz ve Orta Doğu'da yaşanan iç karışıklıklar Türkiye istihdam piyasasında da belirgin düşüş etkisi yaratmıştır (Grafik 3). İşsizlikle ve krizle mücadele ederken Orta Doğu'dan gelen göç dalgası istihdam piyasalarında düşüşe ve işsizliğin artmasına neden olmuştur.

Grafik 3: Türkiye Yıllara Göre Toplam İstihdam (%)

Kaynak: İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

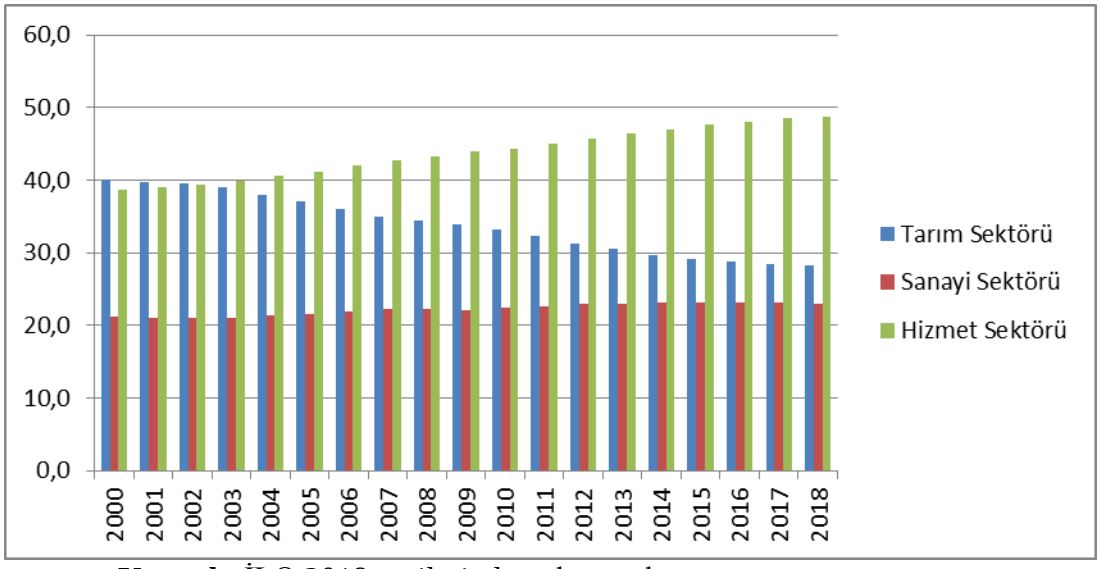
İstihdamın yapısı, ülkenin gelişmişlik düzeyi, doğal kaynakları, teknolojik yenilikleri, eğitim ve nüfus gibi etmenler ile doğrudan ilişkilidir (Çondur ve Bölükbaş, 2014: 82). Bunların birinde meydana gelecek değişiklikler istihdamı doğrudan etkilemektedir.

2.1.1. Sektörlere Göre İstihdamın Durumu

Bir ülkenin ekonomik yapısını ve gelişme düzeyini gösteren en önemli ölçütlerden birinin istihdamın sektörel dağılımı olduğu kabul edilmektedir.

Dünya genelinde teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin sonucu olarak tarım sektöründeki istihdam oranı yıldan yıla azalırken, hizmet sektöründeki istihdam oranı artış göstermiştir (Grafik 4).

Grafik 4: Dünya Genelinde Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

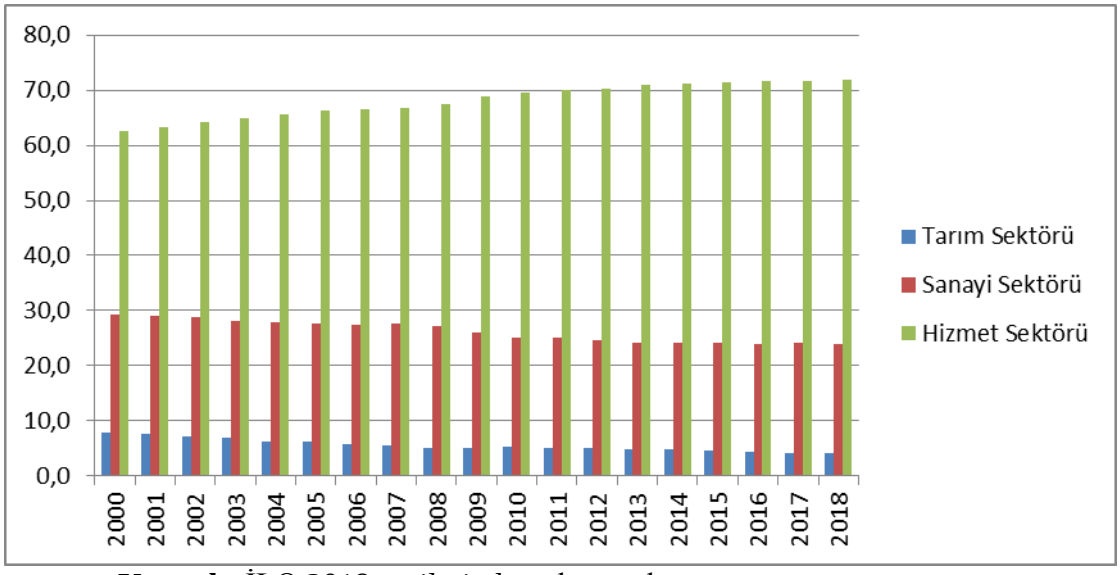

Kaynak: İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

2000 yılında toplam istihdam edilen yaklaşık 2.624.524 kişinin 1.052.603 (%40,1)'i tarım, 556.870 (%21,2) sanayi, 1.015.051 (%48,8) hizmet sektöründe yer almıştır. 2018 yılı itibari ile toplam istihdam edilen kişi sayısı 3.305.336'dır. Bunun 935.616 (%28,3)'u tarım, 758.527 (%23,0) sanayi, 1.611.193 (%51,7) hizmet şeklinde olmuştur (World Employment Socıal Outlook-Trends, 2018:5).

Gelişmiş ülkelerde emeğin yerini sermayenin alması sonucunda tarım sektöründeki istihdam çok düşük seviyede iken hizmet sektöründe çok yüksek olarak seyretmektedir. Örneğin AB (28)'de 2000 yılında tarım sektörünün istihdam oranı %8,0, sanayi sektörü %29,4 ve hizmet sektöründe istihdam ise %62,7 iken 2018 yıla gelindiğinde bu oranlar tarım %4,2, sanayi %23,9 ve hizmet %71,9 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 5).

Grafik 5: AB (28)'de Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı(%)

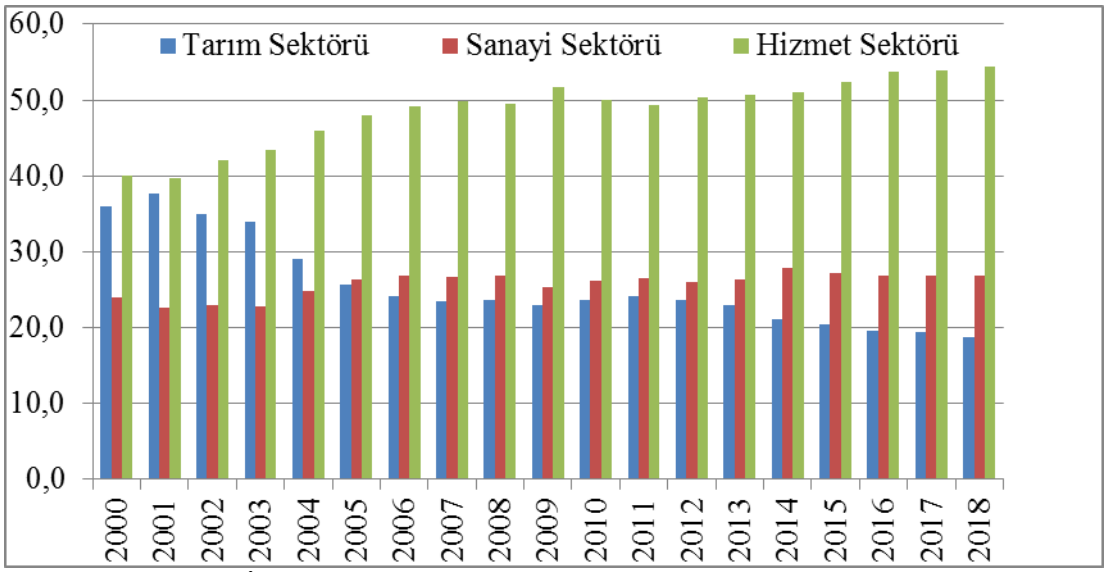
Kaynak: İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler arasında istihdamın sektörlere göre dağılımında büyük farklılıklar vardır. Gelişmiş ülkelerde tarım sektöründeki istihdam oran 2018 yılı itibari ile %3,0 düzeyinde iken, hizmet sektöründeki oran %74,4 seviyesindedir. Gelişmemiş ekonomilere sahip ülkelerde (Afrika vs.) 2000 yılında tarım sektörünün payı %76, sanayi sektörü %8,1 ve hizmet sektörü %15,9 iken gelişmiş ekonomilerde o yılda gerçekleşen dağılım tarım %4,7, sanayi %27,3 hizmette %68 şeklindedir. 2018 yılında pay oranlardaki farklılıklar devam etmiştir. Gelişmemiş ekonomilerde tarım %68,5 seviyesine düşmüş, sanayi %10 ve hizmet %21,6 artarak çok az yükseliş eğilimi göstermişlerdir (WESO-Trends, 2018-6).

Son yıllarda neredeyse tüm ülkelerde hizmet sektörünün toplam istihdamdaki payı artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde hizmet sektöründe çalışanların toplam istihdamdaki payı %70 üzerinde seyretmektedir. Sanayileşme sürecini tamamlayamayan ve dünya nüfusunun %60'ından fazlasının yaşadığı Afrika, Doğu ve Güney Asya'da tarım sektörü hala istihdamda ağırlığını devam etmektedir ki bu da gelişmemiş ülkelerde istihdamın tarım sektöründe yoğunlaştığı savını desteklemektedir.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'de tarım sektöründen hizmete sektörüne doğru bir artış gözlemlenmektedir (Grafik 6). Burada dikkat çeken husus 2007-2011 yılları arasında tarım sektöründeki istihdamın artışıdır. Bu artışın sonucu küresel gıda fiyatlarındaki yükselme, tarımsal kazançlardaki artış ve küresel kriz sırasında tarım sektörünün daha cazibeli hale gelmesi olmuştur.

Grafik 6: Türkiye'de Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Kaynak: İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Geçiş ve kalkınma sürecinde olan ülkelerde sanayi sektörünün payı artarken tarım sektörünün payının düşmesi öngörülmekte olmasına rağmen geçiş sürecinde olan ülkemizde süreç böyle işlememiştir. Tarım sektörünün payı azalmış olsa da hala olması gerekenden yüksek seyrederken (%36,6'dan %18,8'e düşmüştür), sanayi sektörünün payı yeterli artış gösterememiştir (%24'ten %26,9 yükselmiş). Hizmet sektöründe ise kontrolsüz bir artış meydana gelmiştir (%40'tan %54,3).

Özetle ülkelerin ekonomileri geliştikçe tarımsal istihdam oranı azalırken, kırsal kesimlerde kente yoğun işgücü kayması ile sanayi sektörünün ağırlığı artmaktadır. Ekonomik gelişme arttıkça üretimin bilgi yoğunluğu talebi artacağından hizmet sektöründeki artış devam edeceği öngörülmektedir (Bah, 2008).

2.1.2 Cinsiyetlere Göre İstihdamın Durumu

Sürdürülebilir gelişme seviyesine ulaşmış ekonomilerin en önemli özelliklerinden biri istihdamda cinsiyet eşitliğidir. Kadın işgücü, küresel işgücü ve istihdam piyasalarında en hassas faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. İLO'nun 2018 raporuna göre, nüfusun yarısını oluşturan kadınlar (%48,5) dünyanın birçok ülkesinde hala erkeklere göre işgücü piyasasına daha az katılmakta ve istihdam edilmektedirler (10 erkeğe karşılık, yalnız 6 kadın istihdamda yer almıştır). Bu oranlar ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar göstermektedir (World Employment Socıal Outlook –Women Trends, 2018: 6).

Dünya genelinde İLO'nun her yıl hazırladığı veriler incelendiğinde kadınların daha çok istihdam edildiği ve artışının sürekli olduğu sektör, hizmet sektörü olmuştur (Tablo 4). 2000-2018 döneminde Dünya'da erkek ve kadın istihdamında tarım sektörünün payı önemli ölçüde azalırken hizmet sektörünün payı artış göstermiştir. 2010 yılında kadınların tarımdaki istihdam oranı %32,6 iken yıllar itibariyle azalarak 2018 yılında %27,6'ya, erkeklerin tarımdaki oranı ise %33,6'dan %28,7 oranına gerilemiştir. Tarımda istihdamın azalması ekonomik gelişmenin doğal ve beklenen bir sonucu olarak görülmektedir. Çünkü gelişmiş ülkelerin tümünde tarım sektörünün de gelişmiş olduğu görülürken, ekonomik gelişmesini sağlayamamış ülkelerde tarım sektörü de gelişmemiştir.

Tablo 4: Dünya'da Cinsiyete ve Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdamın Dağılımı (%)

Yıllar	Kadın			Erkek		
	Tarım Sektörü (%)	Sanayi Sektörü (%)	Hizmet Sektörü (%)	Tarım Sektörü (%)	Sanayi Sektörü (%)	Hizmet Sektörü (%)
2010	32,5	17,4	50,1	33,6	25,6	40,8
2011	31,6	17,4	51,0	32,7	26,0	41,3
2012	30,5	17,5	52,0	31,8	26,4	41,8
2013	29,7	17,5	52,8	31,1	26,5	42,4
2014	28,9	17,6	53,5	30,3	26,8	42,9
2015	28,4	17,4	54,2	29,7	26,8	43,5
2016	28,0	17,3	54,7	29,4	26,8	43,8
2017	27,7	17,2	55,1	28,9	26,8	44,3
2018	27,6	17,0	55,4	28,7	26,8	44,5

Kaynak: İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Dünya üzerinde cinsiyetlere göre istihdamın sektörel dağılımına baktığımızda, kadın ve erkek için de en yüksek orana sahip sektörler sırasıyla hizmet sektörü, tarım sektörü ve sanayi sektörü olduğu görülmektedir. Kadınların tarım ve sanayi sektöründeki oranı belirgin bir şekilde farklı iken son yıllarda erkeklerin tarım ve sanayi sektörleri arasındaki oranı birbirine yaklaşmış, bu yaklaşma erkeklerin tarım sektöründen hizmet sektörüne geçmesi sonucu oluşmuştur.

Gelişmişlik açısından küresel düzeyde kadının istihdam oranındaki artış kadar, kadın istihdamının sektörel dağılımı da büyük önem arz etmektedir. Yüksek kadın istihdam oranına sahip AB gibi gelişmiş ülke/bölgelerde kadınlar yoğun olarak hizmet sektöründe yer alırken (Tablo 5) gelişmemiş olan ülke ve bölgelerde kadınların yoğun olarak tarım sektöründe istihdam edildikleri görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 5: AB(28)'de Cinsiyetlere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Yıllar	Kadın			Erkek		
	Tarım Sektörü (%)	Sanayi Sektörü (%)	Hizmet Sektörü (%)	Tarım Sektörü (%)	Sanayi Sektörü (%)	Hizmet Sektörü (%)
2010	4,3	12,4	83,2	5,9	35,7	58,4
2011	4,1	12,5	83,4	5,8	35,4	58,8
2012	4,0	12,4	83,6	5,8	34,9	59,3
2013	3,8	12,2	84,0	5,7	34,4	59,9
2014	3,7	12,2	84,1	5,6	34,2	60,1
2015	3,4	12,1	84,5	5,5	34,1	60,4
2016	3,2	12,1	84,8	5,3	34,1	60,6
2017	3,1	12,2	84,7	5,2	34,1	60,8
2018	3,1	12,1	84,9	5,1	33,9	61,0

Kaynak : İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 6: Düşük Gelirli Ülkelerde Cinsiyetlere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Yıllar	Kadın			Erkek		
	Tarım Sektörü (%)	Sanayi Sektörü (%)	Hizmet Sektörü (%)	Tarım Sektörü (%)	Sanayi Sektörü (%)	Hizmet Sektörü (%)
2010	70,5	7,1	22,5	62,2	12,8	25,0
2011	69,6	7,2	23,2	61,5	13,0	25,4
2012	68,8	7,4	23,9	61,0	13,0	26,0
2013	68,4	7,3	24,3	60,8	13,2	26,0
2014	67,7	7,5	24,8	60,3	13,5	26,2
2015	67,2	7,6	25,2	59,9	13,7	26,4
2016	67,1	7,6	25,2	59,9	13,8	26,3
2017	66,8	7,7	25,5	59,6	14,0	26,4
2018	66,5	7,8	25,8	59,3	14,2	26,5

Kaynak : İLO 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde ise kadın istihdamında yıllar itibariyle tarım sektöründen hizmet sektörüne hızlı bir geçiş gözlemlenmektedir (Tablo 7). 2007-2017 yılları arasında sanayi sektöründe çok ciddi bir değişim yaşanmazken 2007 yılında %42,7 olan tarımsal istihdam 2017 yılına gelindiğine

%28,3 oranına gerilemiş, hizmet sektöründeki istihdam ise %41,2 oranından %56,1 oranına yükselmiştir.

Tablo 7: Türkiye'de Cinsiyetlere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Yıllar	**Tarım Sektörü (%)**		**Sanayi Sektörü (%)**		**Hizmet Sektörü (%)**	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2007	16,8	42,7	30,4	16,1	52,8	41,2
2008	17,1	42,1	30,8	15,7	52,1	42,3
2009	18,1	41,6	29,1	15,3	52,7	43,1
2010	18,3	42,4	30,3	15,9	51,4	41,7
2011	18,7	42,2	31,1	15,2	50,3	42,6
2012	18,4	39,3	30,7	14,9	50,9	45,8
2013	17,8	37,0	31,1	15,3	51,0	47,7
2014	16,1	32,9	32,4	17,1	51,5	50,0
2015	15,9	31,4	32,0	16,2	52,1	52,5
2016	15,5	28,7	31,6	15,9	53,0	55,4
2017	15,4	28,3	31,4	15,6	53,2	56,1

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2018 verilerinden oluşturulmuşturr

Tablo 5-6-7 daha detaylı incelenip kıyaslandığında:

- ✓ Türkiye'de kadın istihdamının en yüksek olduğu sektör %56,1 ile hizmet sektörü olmuştur. AB(28) üyesi ülkelerde ise bu oran %84,9'dur. Gelişmemiş ve düşük gelirli ülkelerde ise kadın istihdamının en yoğun olduğu sektör tarım sektörüdür.
- ✓ Türkiye'de kadın istihdamın yoğun olduğu ikinci sektör %28,3 ile tarım olurken AB(28) ülkelerinde %12,1 ile sanayi, gelişmemiş ve düşük gelirli ülkelerde ise %25,8 ile hizmet sektörü olmuştur.

Kadın istihdamının sektörel dağılımınnda ki farklılıkların temelinde ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyi, eğitim düzeyi, sosyal yapısı, ücretsiz aile işçiliği, yasal düzenlemeler vb etkenler gelmektedir.

Ekonomik olarak büyümek, kalkınmak veya gelişmek isteyen bölge/ülkeler, işgücü ve istihdam piyasasında cinsiyet ayrımı yapmaksızın toplum üyelerini üretimin her aşamasına katmaya çalışmalıdır (Tutar-Yetişen, 2009:117). Ülkemizde kadının işgücüne katılım ve istihdam oranı artan eğilime rağmen hala çok düşük ve yeterli düzeyde değildir (Tablo 8).

Tablo 8: Seçilmiş Ülke ve Bölgelerde Kadın İstihdam Oranları

Ülke	**Oran %**	**Ülke**	**Oran %**	**Ülke**	**Oran %**
Avustralya	69.2	Finlandiya	70.6	OECD - Toplam	60.9
Avusturya	68.6	Fransa	61.9	Slovenya	67.5
Belçika	60.8	G-7	66.0	Güney Afrika	37.6
Kanada	71.0	Almanya	72.0	İspanya	56.9
Kolombiya	54.6	Yunanistan	45.3	İsveç	76.0
Çek Cumhuriyeti	67.6	Macaristan	62.3	İsviçre	75.7
Danimarka	72.7	İzlanda	82.5	Türkiye	32.9
Estonya	71.4	İtalya	49.5	Birleşik Krallık	70.3
AB (28)	63.3	Japonya	69.6	ABD	65.5
Meksika	45.6	Latviya	70.1	Hollanda	72.8
Yeni Zelanda	73.0	Norveç	72.7	İrlanda	63.3

Kaynak : OECD 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo incelendiğinde Türkiye'nin AB (28) ve OECD üyesi ülkelerinin kadın istihdam oranlarının çok altında kaldığı, OECD ülkelerinin içerisinde de son sırada olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının düşük olduğu ülkeler kadın istihdamında ilk sıralarda yer almıştır: İzlanda-82,5, İsveç-76, İsviçre-75,7.

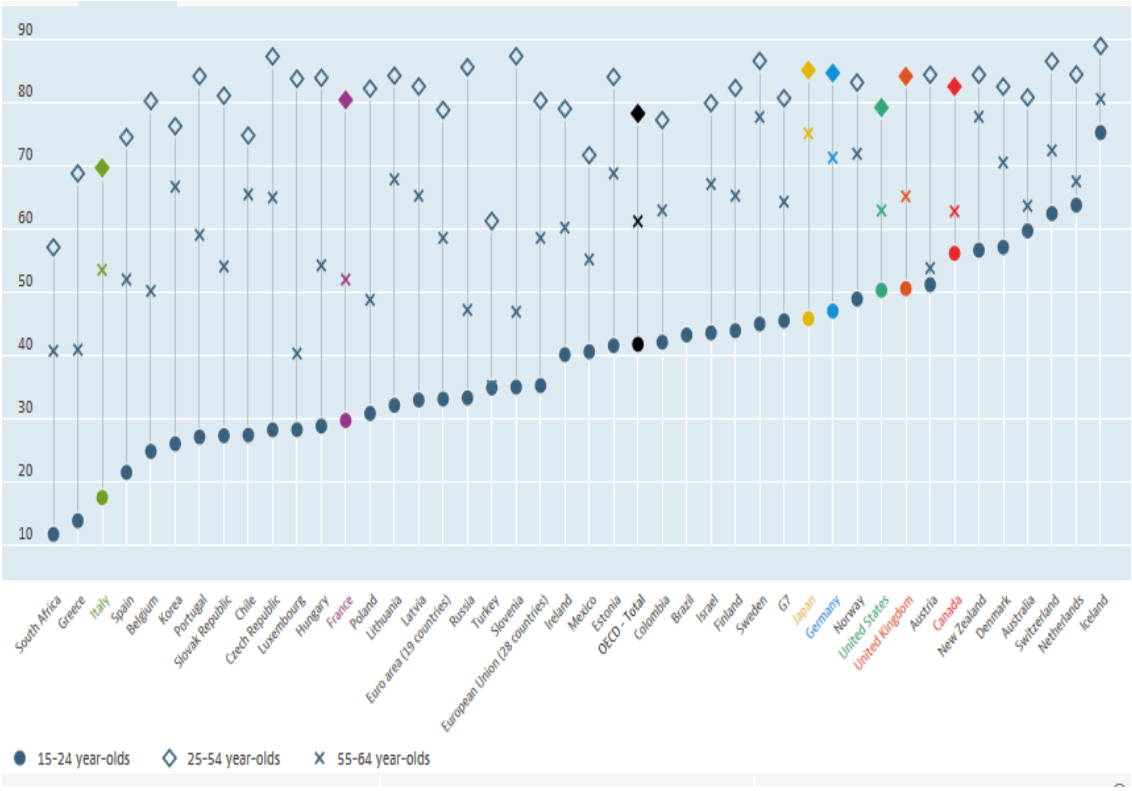
2.1.3. Yaşlı ve Genç İstihdamın Durumu

İnsan, işgücü piyasalarının temel girdisidir. Bu nedenle bir ülkenin/ekonominin/bölgenin işgücü piyasası incelenirken demografik özellikler (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kültürel altyapı ve coğrafi hareketlilik gibi bilimsel veriler) önem arz etmektedir. Nüfus bilimcilerin görüşlerine göre yaşadığımız yüzyıl nüfusun hızla yaşlanacağı yüzyıldır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu verilerine göre, dünya nüfusunun %12,3'ünü 60 yaş ve üstündeki insanlar oluşturmaktadır. Avrupa, Kuzey Amerika, Japonya ve Yeni Zelanda gibi gelişmiş bölgelerde bu rakam daha yüksektir. Japonya ardından Avrupa kıtası en hızlı yaşlanma oranına sahip bölgedir. Gelişmiş ülkelerde görülen bu yaşlanma, günümüzde gelişmekte olan ülkelerin önemli bir bölümünde de görülmektedir. Bu durumun orta vadede tüm ülkelerin işgücü ve istihdam piyasaları üzerinde dolaylı veya doğrudan etkisini göstereceği öngörülmektedir (Tunç, 2014: 24).

Küresel seviyede en yüksek istihdam oranına sahip 25-54 yaş grubudur. 15-24 yaş grubu ikinci sırada yer alırken, 55-64 yaş grubu üçüncü sırada yer almıştır. (Grafik 6). Ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre yaş grupların istihdam oranları arasında da farklılık baş göstermektedir. Örneğin gelişmiş ülkelerde üç yaş grubunun istihdam oranların arasındaki makas daha dar iken, gelişmekte olan ülkelerde bu makas daha açıktır.

Grafik 7: Dünya Genelinde Yaşlara göre İşgücüne Katılım Oranları (%)

Kaynak: OECD 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

2.1.4. Meslek Gruplarına Göre İstihdamın Durumu

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların istihdamının yoğunlaştığı hizmet sektöründe kariyer için son yıllarda özellikle bankacılık, sağlık, eğitim, finans, avukatlık, danışmanlık gibi alanları tercih ettiği bilinmektedir. Kadınların siyasete katılımı, kadınların işgücüne ve istihdama katılımında yaşadığı sorunların çözümü için bir gereklilik olup, ülkemizde kadınlar yerel ve genel yönetimde çok az yer almaktadır. Yıllar içerisinde siyasi arenada oran artsa da İsveç, Finlandiya ve Norveç gibi ülkelerin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Örneğin TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)'de kadın milletvekili oranı %17,29 iken, İsveç, Finlandiya ve Norveç gibi ülkelerde bu oran %45 civarıdır (TBMM; Zeren ve Savrul, 2017: 91).

Türkiye'de kadınların meslek ve eğitim durumuna göre dağılımı Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: Türkiye'de Meslek ve Eğitim Durumlarına Göre Kadın İstihdamı (Bin)

Meslek Grupları	Yüksek Öğretim	Lise Dengi Meslek Y. okul	Genel Lise	Ortaokul /Dengi Meslek Ortaokulu	İlköğretim	İlkokul
Yöneticiler	160	11	27	6	3	12
Profesyonel Meslek Mensupları	1362	47	15	6	1	2
Teknisyenler, Teknikerler Ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	298	75	52	15	7	11
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	460	142	166	51	22	23
Hizmet Ve Satış Elemanları	252	238	294	220	131	555
Nitelikli Tarım, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları	19	32	35	80	110	681
Sanatkârlar Ve İlgili İşlerde Çalışanlar	28	43	40	61	46	216
Tesis Ve Makine Operatörleri Ve Montajcılar	11	26	27	38	47	121
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	39	89	95	186	140	952

Kaynak: TÜİK 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Yıllar itibariyle kamu sektöründe nitelikli kadın personeli sayısında artış olmasına rağmen üst düzey görevlerde bulunan kadın personel sayısı çok düşük seviyededir. Kadın istihdamının yoğun olduğu alanlar öğretmenlik, sağlık hizmetleri, akademisyenlik, hakimlik olmuştur. 2018 yılında 253 büyükelçiden sadece 56'sı, her 100 yöneticiden sadece 14'ü kadın olmuştur (TÜİK, 2018).

Kadınların yoğun tercih ettikleri alanlardan biri olan akademisyenlik dağılımı ise Tablo 10'daki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 10: Yükseköğretimde Görevli Öğretim Üyelerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı (%)

Öğretim yılı	Profesör	Doçent	Doktor öğretim üyesi	Yardımcı doçent	Öğretim görevlisi	Okutman	Uzman	Araştırma görevlisi	Eğitim öğretim planlayıcı
2015/'16 (Genel toplam)	22 416	15 023	-	35 301	21 852	10 295	3 865	47 376	19
2016/'17 (Genel toplam)	22 535	14 203	-	34 652	21 423	9 799	3 774	45 321	36
2017/'18 (Genel toplam)	24 640	14 456	37 520	-	35 484	-	-	45 998	-
2015/'16 (Erkek)	15 790	9 738	-	21 087	12 278	3 954	1 968	23 759	9
2016/'17 (Erkek)	15 602	8 921	-	20 185	12 056	3 653	1 903	22 607	24
2017/'18 (Erkek)	16 944	8 845	21 588	-	17 678	-	-	22 808	9
2015/'16 (Kadın)	6 626	5 285	-	14 214	9 574	6 341	1 897	23 617	10
2016/'17 (Kadın)	6 933	5 282	-	14 467	9 367	6 146	1 871	22 714	12
2017/'18 (Kadın)	7 696	5 611	15 932	-	17 806	-	-	23 190	-

Kaynak: TÜİK 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Ancak diğer mesleklerde olduğu gibi kadın burada üst yönetimde yeterli seviyede yer alamamıştır. Kadın işgücünün yoğun olduğu sektörlerde bile erkek yöneticilerin sayısının kadın yöneticiden daha çok olması, ülkemizde yaşanan cinsiyet ayrımcılığının belirgin kanıtıdır.

İşgücü piyasasında kadınlar ve erkekler arasında görülen bir diğer ayrışma biçimi ise, "cam tavan" olarak adlandırılır. İş yeri hiyerarşisinde yukarıya doğru çıkıldıkça işler çok daha değerli hâle gelir. Kadınların, yukarıdaki, üst düzey işlere erişmesi ise zordur. Dünya Ekonomik Forumu Toplumsal Cinsiyet Uçurumu 2017 raporuna göre, Türkiye, kadın üst düzey yönetici sayısında 145 ülke arasında 107'nci sıradadır. Türkiye'de 100 kadından 13'ü üst düzey pozisyonlarda görev yapmaktadır. Kadınların işlerinde yükselmeleri, terfi etmeleri, yönetici kadrolara gelebilmeleri, erkeklere göre daha zordur. Birçok işyerinde, kadınların ağırlıklı olarak çalıştıkları

işlerde dahi kadınların yönetici pozisyonlara gelemedikleri görülmektedir. Kadınların bu kadrolara ulaşamamalarına neden olan engeller vardır, bu engeller literatürde "cam tavan" olarak adlandırılmaktadır.

2.2. İşgücü, İşsizlik ve İşsizliği Önlemeye Yönelik Politikalar

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarından biri sahip oldukları işgücünü aktif kullanamamalarıdır. Özellikle kadın işgücünün "ikincil" işgücü olarak görülmesi ve çalışma hayatının dışında bırakılması üretim kaybına yol açmaktadır. Bu da uzun vadede ekonomik büyüme hızının düşmesine neden olmaktadır. Büyüme hızının düşmesi, istihdam olanaklarının azalmasına ve dolayısıyla işsizlik oranların yükselmesine yol açmaktadır.

2.2.1. İşgücü Piyasasının Genel Görünümü, İşgücüne Katılma Oranı ve İstihdam Oranı

İşgücü, bir ülkenin veya bölgenin gelişmesine katkı sağlayan en önemli etkenlerden biri olmakla beraber çok kırılgan bir yapıya sahiptir. İşgücü, istihdam edilen nüfus ile işsiz nüfusun toplamıdır (Tansel, 2012: 62). İşgücü, ekonomik faaliyetlerde istihdam edilenler ile çalışmaya elverişli olup iş arayan 15-65 yaş arası bireylerden oluşmaktadır (kurumsal nüfus hariç: kışla ve okullara kayıtlı, hastanede olanlar ve iş aramayanlar) (Gündoğdu, 2018: 27).

İşgücünün miktarı ülkelerin gelişmesini doğrudan etkilemektedir. Birçok ülkenin gelişmişlik seviyesi yüksek işgücü arzına bağlıdır (Erdoğan-Okudum,2015: 57).

ILO'nun son raporuna göre 2018 yılında, dünya genelinde istihdam edilen 3,3 milyar kişinin çoğunluğu yeterli düzeyde ekonomik güvence, maddi refah ve fırsat eşitliğine sahip değildir. Bununla birlikte düşük kaliteli istihdam, küresel işgücü

piyasalarının başlıca sorunu olmaya devam etmektedir (World Employment Socıal Outlook -Trends, 2018:3).

Küresel işsizliğin azaltılmasında kaydedilen ilerlemeler ise işin kalitesindeki iyileşmelere yansımamıştır. İşgücüne katılım oranları yetişkinler arasında son 25 yıldır düşme eğiliminde olup, en fazla 15-24 yaş arası nüfusu etkilemektedir (eğitim-öğretime katılan insanların sayısında artış olmasına rağmen, her beş 25 yaş altı gençten biri istihdamda veya eğitim-öğretimde değildir, bu da onların gelecekteki istihdam edilebilirliklerini zayıflatmaktadır). Rapora göre bu düşüş eğiliminin gelecekte de devam edeceği öngörülmektedir.

Dikkat çeken bir diğer husus ise dünya genelinde kadın ile erkek nüfusunun işgücüne katılımındaki farklılıklardır. Erkekler %75 düzeyinde işgücüne katılım oranına sahip iken kadınların yalnız %48'i işgücüne katılmaktadır. Cinsiyete dayalı farkın kapanması hususunda küresel bazda ilerleme kaydedilemediği gözlemlenmiştir.

Bir başka önemli bir sorun da kayıt dışı istihdamın devam etmesidir. Dünyadaki işgücünün %61'ini oluşturan 2 milyar kişilik büyük bir kitle bu kategoridedir.

2018 yılında, 15 yaş ve üzeri kadın ve erkeklerden oluşan küresel çalışma çağındaki nüfus 5,7 milyardır. Bunlardan 3,3 milyarı (% 58,4'ü) istihdam edilirken, 172 milyon işsizdir. Küresel işgücünü oluşturan istihdam edilenler ile işsizler yaklaşık 3,5 milyardır (%61,4). Kalan 2,2 milyar kişi (%38,6) çalışma yaşı, eğitim ve ücretsiz bakım işleriyle uğraşan ve emekliler de dahil olmak üzere işgücünün dışındadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinde (SKH) yer alan insana yakışır iş hedefinin birçok ülkede standartların altında kaldığı gözlemlenmiştir. 700 milyon kişi işe sahip oldukları halde aşırı veya orta yoksulluk içinde yaşamaktadır. İstihdamda yer alanların %11'i (360 milyon kişi) aile işçisi, %34'ü (1,1 milyar) kendi

hesabına çalışan, %5 ücretli/maaşlı çalışan ve %3 işveren konumundadır. 2 milyar işçi kayıt dışı istihdamdadır ve dünyadaki işgücünün beşte üçünü (%61) oluşturmaktadır.

Dünya işgücü piyasasında bir başka dikkat çeken husus işsizlerin dışında, 2018'de 140 milyon kişinin "potansiyel işgücü" içinde olup, işgücünde yer almamasıdır. Bu rakamlar erkekler için 55 milyon iken, kadınlar için 85 milyondur (World Employment Socıal Outlook -Trends, 2018:5).

TÜİK'in raporuna göre 2018 yılında işgücü 2017 yılına göre 631 bin kişi artarak 32 milyon 274 bin kişiye ulaşmıştır. Genel işgücüne katılma oranı %53,2 olarak gerçekleşerek bir önceki yıla kıyasla 0,4 puan artış göstermiştir. Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranları erkeklerde 1,0 artarken kadınlarda 0,4 oranında düşüş göstermiştir (Tablo 11).

Tablo 11: Türkiye'de Temel İşgücü Göstergeleri 2017-2018

	Toplam		Erkek		Kadın	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
15 ve daha yukarı yaştakiler			(Bin)			
Nüfus	**59 894**	**60 654**	29 649	30 007	30 244	30 647
İşgücü	**31 643**	**32 274**	21 484	21 801	10 159	10 473
İstihdam	**28 189**	**28 738**	19 460	19 720	8 729	9 018
Tarım	**5 464**	**5 297**	2 993	2 943	2 471	2 353
Tarım dışı	**22 724**	**23 441**	16 467	16 776	6 258	6 665
İşsiz	**3 454**	**3 537**	2 024	2 082	1 431	1 455
İşgücüne dahil olmayanlar	**28 251**	**28 380**	8 166	8 206	20 085	20 174
			(%)			
İşgücüne katılma oranı	**52,8**	**53,2**	72,5	72,7	33,6	34,2
İstihdam oranı	**47,1**	**47,4**	65,6	65,7	28,9	29,4
İşsizlik oranı	**10,9**	**11,0**	9,4	9,5	14,1	13,9
Tarım dışı işsizlik oranı	**13,0**	**12,9**	10,7	10,8	18,5	17,8
15-64 yaş grubu						
İşgücüne katılma oranı	**58,0**	**58,5**	78,2	78,6	37,6	38,3
İstihdam oranı	**51,5**	**52,0**	70,7	70,9	32,2	32,9
İşsizlik oranı	**11,1**	**11,2**	9,6	9,7	14,4	14,2
Tarım dışı işsizlik oranı	**13,1**	**13,0**	10,8	10,8	18,6	17,9
Genç nüfus (15-24 yaş)						
İşsizlik oranı	**20,8**	**20,3**	17,8	17,6	26,1	25,3
Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı(1)	**24,2**	**24,5**	14,6	15,6	34,0	33,6

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.
(1) Çalışmayan ve eğitimde (örgün ve yaygın) olmayan gençlerin, toplam genç nüfus içindeki oranıdır.

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2018 http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=27694 (05.02.2019).

Ülkemizde 2018 yılında tarım sektöründe çalışan sayısı 167 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 717 bin kişi artmıştır. İstihdam edilenlerin sektörlere göre dağılımı :%18,4'ü tarım, %19,7'si sanayi, %6,9'u inşaat, %54,9'u hizmetler sektörü şeklinde gerçekleşmiştir. 2017 yılı ile kıyaslandığında hizmet sektöründe istihdam 0,8 puan, sanayi sektöründe 0,6 puan artış, tarım sektörü 1 puan, inşaat sektörü 0,5 puan azalış göstermiştir (TÜİK 2018).

2.2.2. Kadınların İşgücüne Katılma Oranı ve İstihdam Oranı

İşgücüne katılım oranı, çalışma çağında ve çalışmaya elverişli olan nüfusun, belli dönem içinde istihdamda yer alma ya da iş arama oranını göstermektedir.

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkelerin işgücüne katılma oranları kıyaslandığında dikkat çeken faktör kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarıdır (Bozkaya, 2013: 71). İnsani gelişmişlik endeksi yüksek ve cinsiyet eşitsizliğinin az olduğu ülkelerde kadının işgücünde ve istihdamda yer alma oranı %70 ve üzeri seyrederken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran çok düşüktür. Türkiye bu sıralamada 131'inci sırada yer almaktadır. Kadınların istihdamda ve işgücüne katılımında karşılaştıkları cinsiyet eşitsizlikleri sadece kendilerinin değil aile bireylerinin yoksullaşmasına sebep olan faktörlerden biridir.

Kadının emek piyasasında yer alması tüm ekonomiler için arzu edilen bir durum olsa da, ülkemiz OECD ve AB üye ülkelerinin çok gerisinde kalmıştır (Korkmaz ve Korkut, 2012: 42; OECD: 2018). Bunun nedenlerinden biri gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücü piyasasında ikincil işgücü olarak görülmeleridir (Günday, 2011: 11).

İLO tarafından yayınlanan raporda kadınların küresel işgücüne katılım oranı %49'un çok az üstünde iken erkeklerde işgücüne katılım oranı %76 olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar dünya bazında fark %27 olarak görünse de bölgeler

bazında %50'nin üzerinde, Türkiye'de ise %40'ı geçmektedir. (ILO'nun verilerine göre Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı %30,4, erkeklerin %71,4 olarak hesaplanmıştır).

Rapora göre kadınların işgücü ve istihdamı açısından en olumlu olduğu bölgeler, gelişmiş ülkeler, AB üye ülkeleri ve Doğu Asya ülkeleri olmuştur (World Employment Socıal Outlook -Trends, 2018).

Bir ülkenin kalkınması ve gelişmesinin en önemli unsuru olarak kabul edilen kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranı, ülkemizde, toplumsal cinsiyet ve sosyo-kültürel faktörlerin etkisiyle kadını emek piyasasının dışına itmiştir.

TÜİK'in açıkladığı Temel İşgücü İstatistiklerine göre 2018 yılında Türkiye'de erkeklerin işgücüne katılım oranı %72,7, kadınlarda ise %34,2 olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla kıyasla işgücüne katılım oranı erkeklerde 0,2 puan kadınlarda ise 0,6 puan artış göstermiştir (Tablo 11). Eğitim durumuna göre kadınlarda işgücüne katlım, istihdam ve işsizlik oranları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12: Türkiye'de Kadınların Eğitim Durumuna İşgücüne Katılımı İstihdam ve İşsizlik Oranları

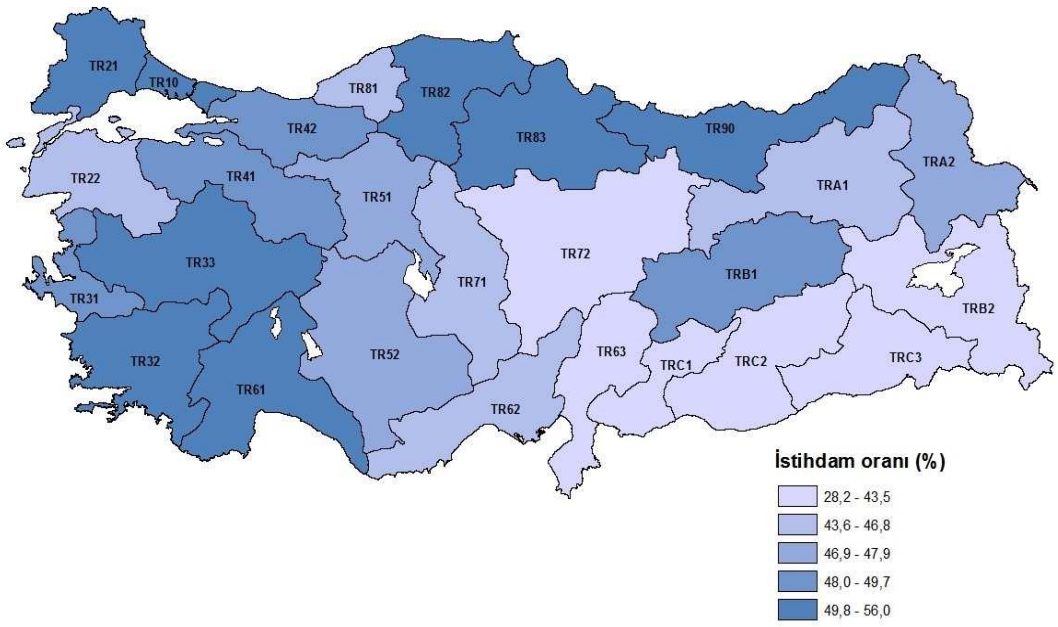
Eğitim Durumu (15-64 Yaş arası)	İşgücüne Katılım Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
Okuma Yazma Bilmeyen	23,8	22,9	6,7
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	25	22,5	12,5
İlkokul	34,6	31,4	8,8
İlköğretim	33,9	28,3	14
Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	22,8	19,5	11
Genel Lise)	35,4	28,2	13,1
Lise Dengi Mesleki Okul	44,2	35	11,4
Yüksek Öğretim	73,1	60,6	12,4

Kaynak: TÜİK 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

İşgücüne ve istihdama katılıma oranı en yüksek olarak yükseköğretim ve lise düzeyinde gerçekleşmiştir.

İşgücüne katılımda %59,7 oranı ile TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) Bölgesi birinci olurken, %40,7 oranı ile TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) Bölgesi sonuncu olmuştur.

İstihdam edilenlerin kişi sayısı 549 bin artarak 28 milyon 738 bin kişi, istihdam oranı ise 0,3 puanlık artış ile %47,4 olmuştur. Erkeklerde istihdam oranı 0,1 puan aratarak %65,7, kadınlarda ise 0,5 puanlık artışla %29,4 olarak gerçekleşmiştir. İşgücüne katılım oranında olduğu gibi en yüksek istihdam oranı ile %55,3 ile TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) Bölgesi, en düşük ise %30,5 ile TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) Bölgesi olmuştur (Harita 1).

Harita 1: Türkiye'de Bölgelere Kadın İstihdam Haritası

Kaynak: TÜİK 2018 http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=27694 (05.02.2019).

2.2.3. İşsizlik

Küreselleşme süreci yeni istihdam alanları ve küresel işsizliği beraberinde getirmiştir. Eksik istihdam sonucu meydan gelen işsizlik tüm ekonomilerin makroekonomik sorunları arasında yer almaktadır (Çöndür ve Bölükbaş, 2014: 78).

İşsizlik, basit tanımıyla çalışma yaşlarında ve çalışmasını engelleyecek nedeni olmayanların istihdam edilememe durumudur. Bu durum ile karşı kalanlara ise işsiz denmektedir (Zeren ve Savrul, 2017: 86).

Toplumsal seviyede işsizlik üretim güçlerinin bir bölümünün üretime katılamaması olarak tanımlanmaktadır.

İşsizlik oranlarının artması ile işgücüne katılım oranı arasında doğrudan bir ilişki bulunmamakla birlikte, işsizlik oranının artığı ülkelerde işgücüne katılım oranında düşüş meydana geldiği gözlemlenmiştir. Bunu başlıca sebebi olarak istihdam olanaklarının azalması ile bireylerin emek piyasasından çekilmesi belirtilmektedir. Özellikle yaşlı nüfusun karşılaştığı bu durum onların uzun süre işsiz grubunda yer almalarına ve zamanla kayıt dışı istihdama katılmalarına sebep olmaktadır (Tunç, 2014: 39).

2.2.4. İşsizliği Önlemeye Yönelik Politikalar

Sosyal devletlerin asli görevlerinden bir tanesi işsizlikle mücadeledir. Siyasi otorite işsizliği ve/veya onun sonucunda meydana gelen olumsuzlukları engellemek maksadıyla işgücü piyasalarına aktif ve pasif politikalar (bazı durumlarda ikisi ile de) ile müdahale etmektedir.

Bu politikalar işsiz bireylerin desteklenmesine yönelik yaklaşımlar olup, etkililikleri şartlara göre farklılık gösterebilmektedir (Nie ve Struby, 2011: 36). Aktif ve pasif olmak üzere ikiye ayrılan politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında, ülkemizde Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) önemli rol oynamaktadır.

2.2.4.1. Aktif İstihdam Politikaları

Ülkelerin en temel sosyo-ekonomik sorunlarından biri olan işsizliği önlemek için son yıllarda hükümetler aktif istihdam politikaları uygulamaya çalışmaktadır. Kavram olarak ilk İsveç'te İkinci Dünya Savaşı sonrasında tam istihdama ulaşmak ve enflasyonu kontrol altında tutabilmek, işgücünün talebi ve arzı arasında eşleşme sağlamak için oluşturulmuşlardır. Aktif İstihdam Politikaları (AİP) istihdam edilenlerin vasıflarını arttırmaya yönelik ve işsizlerin istihdama katılımını sağlamaya yönelik politikalar olup, ülkelerin emek piyasalarının, kurumsal ve politik yapılarına göre farklılık göstermektedir (Sanal, 2013: 1).

Yapılan araştırma ve analizler sonucunda aktif istihdam politikalarının konjoktürel işsizlikten ziyade yapısal işsizlikte daha etkin olduğu görülmüştür. Birçok ülkede daha fazla yapısal işsizlikle mücadelede kullanılan AİP'ler, eğitim ve iş araştırma desteği ile işsiz işçilerin istihdam olanaklarını araştırarak arttırmayı destekler (Nie ve Struby, 2011: 35-36). AİP'ler genel olarak gruplara ve bölgelere yönelik olarak uygulanmaktadır. Hedef kitleleri istihdam olanağı düşük olan kadınlar, engelliler, göçmenler gibi dezavantajlı gruplardır (Uşen, 2007: 66). Bu politikalar ile söz konusu kesimlerin istihdamı sağlanmakta böylelikle ekonomik yapının yanında toplumsal yapı bütünlüğü açısından önem taşımaktadır. Ülke bazında olan AİP'ler çok ayrıntılı hazırlık gerektirmeleri nedeniyle genel olarak tüm işsizlere değil, belirli zümrelere yönelik olarak yapılabilmektedir (Uşen, 2007: 67).

Avrupa ülkelerinde 1960 yıllarında tam istihdam politikasının tamamlayıcısı olarak görülmüşlerdir. 1990'lı yıllarda işsizlik oranının yükselmesi ve ön plana çıkmasıyla Jacques Delors'un başkanlığında bir çalışma komitesince hazırlanılan ve 1993 yılında yayımlanan "Büyüme, Rekabet ve İstihdam" isimli Beyaz Kitap, istihdam konusunda birlik düzeyinde uygulanabilecek olan politikalar için bir temel oluşturmuştur. Beyaz Kitap, 1994 yılında oluşturulan Essen Stratejisine temel teşkil etmiştir (Kesici ve Selamoğlu, 2005: 29-30).

Daha önce belirttiğimiz gibi ülkelerin farklı ekonomik, politik ve kurumsal yapılara sahip olması küresel çapta kabul gören bir sınıflandırma yapılmasına olanak tanımamaktadır. Avrupa Birliği'nde yaygın olarak uygulanan AİP'ler işsizlere ve diğer risk gruplarına yönelik iken, OECD ülkelerinde gençlere ve engellilere yöneliktir. AİP'ler meslek eğitimi ve istihdam teşvik politikaları, kamu istihdam hizmetleri ve engellilere yönelik programlar şeklinde sınıflandırılmaktadırlar (Günaydın ve Yıldız, 2016: 268). Bu uygulamalar ile:

- ✓ İşsiz olanların istihdam olanaklarının arttırılması,
- ✓ İşgücü yetiştirme, işbaşı eğitimleri ile istihdam edilenlerin ve emek piyasasının nitelik düzeyinin geliştirilmesi,
- ✓ İşgücü verimliliğinin arttırılması,
- ✓ İşsizliğe karşı risk altında bulunanların korunması,
- ✓ İş arzı ile talebin buluşturulması hedeflenmektedir (Tatlıdil- Xanthacou, 2002:1; Nie- Struby, 2011: 35).

Dünyada ve Türkiye'de de en sık rastlanan ve uygulanan politikaları (Bayrakdar, 2019: 342):

- ✓ Eşleştirme ve danışmanlık hizmetleri: işgücü arzı ve talebinin eşleşmesini kapsamaktadır.
- ✓ Doğrudan kamu istihdam hizmeti: dezavantajlı grupların (eski mahkûm, engelli vs.) ya da iş bulma ihtimali düşük olanların kamu/ yarı kamusal kuruluşlarda geçici olarak istihdam ettirilmesidir.
- ✓ Ücret ve istihdam sübvansiyonları: işverenler için vergi indirimi, doğrudan ücret destekleri, sosyal sigorta pirim destekleri vb.(Karabulut, 2007: 45).
- ✓ Kendi işini kuranlara yardım programları: finansal olmayan ve finansal olmak üzere iki farklı şekilde yapılmaktadır. Finansal olmayan yardım iş kurma sürecinde, personel eğitimi, vergi sistemi gibi konularda bilgi eksikliğini gidermeye yönelik uygulamaları kapsarken, finansal destek parça parça veya toplu bir ödemeyi kapsamaktadır (Karabulut, 2007: 53).

✓ Mesleki eğitim programları: ekonomide işsiz kalanlar, emek piyasasına yeni girenler ve işsizlik riski altında olanlara beceri kazandırma ve geliştirme programlarıdır. Ayrıca dezavantajlı kesimlere istihdam fırsatı sağlayan bir eğitim modelidir. Programlar dezavantajlı kesimlerin, işletmelerde istihdam imkânı bulmalarını sağlayan bir eğitim modeli olarak tercih edilmekte ve uygulamada yaygın olarak gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir (Kasapoğlu ve Murat, 2018: 487).

2.2.4.2. Pasif İstihdam Politikaları

Pasif istihdam politikaları ekseriyetle gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan politikalardır. Amaçları işsizlik sonucu oluşan veya oluşabilecek olumsuz sonuçları önlemek maksadıyla geçici mali destek sağlamaktır. AİP'ler ile kıyaslandığında daha kısa vadeli programlar olup, bu kapsamda:

- ✓ İşsizlik yardımı,
- ✓ İşsizlik sigortası,
- ✓ Kıdem tazminatı,
- ✓ İş kaybı tazminatı,
- ✓ Erken emeklilik,
- ✓ İş sürelerinin azaltılması,
- ✓ İşin bölünmesi gibi uygulamaları içermektedirler.

Pasif istihdam politikaları yeni istihdam alanları yaratmamaları nedeniyle işsizlikle mücadelede geçici çözüm olarak görülmektedirler. Uzun sürede uygulanan bu politikaların tembelliğe neden olabileceği, AİP'ler ile kıyaslandığında mali yüklerinin daha yüksek olduğu ve yüksek işsizlik oranları ile mücadelede başarısının belirsiz olduğu öne sürülmektedir.

Bu uygulamalardan özellikle işsizlik yardımları iş arayan işsizlerin potansiyel işsizlik sürelerini arttırabilmektedir. Bu sebeple iş arama faaliyetleri üzerinde olumsuz etki yaratabileceği düşünülmektedir. Nie ve Struby (2011) göre

pasif istihdam politikaları ekonomik daralma döneminde destekleyici maliye politikası uygulanırsa beklenilen etkiyi gösterecektir (Nie ve Struby, 2011: 37)

İşsizliğin önlenmesine yönelik yukarıda sıraladığımız politikalar içerisinde yer alan mikro politikalardan aktif ve pasif istihdam politikalarının uygulanmasında ülkemizde en önemli kurum İŞKUR'dur.

2.3. Kadın İşgücünün Tarihsel Gelişimi ve İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörler

Kadınların ekonomik, siyasal ve sosyal alanda yeterli düzeyde yer alamamalarının temel nedeni asırlardan beri süregelen cinsiyet ayrımcılığına dayalı ücret eşitsizliği, mobing, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı, kayıt dışı istihdam vb. etkenlerdir.

2.3.1. Dünya'da ve Türkiye'de Kadın İşgücünün Tarihsel Gelişimi

Sanayi devrimi, kadınların işgücüne katılımında bir dönüm noktası olarak bilinmektedir. Bu tarihten önce kadınlar işgücü ve istihdam piyasasında "geleneksel rolleri" nedeniyle ekonomik faaliyetlerde sadece kırsal kesimlerde ücretsiz aile işçisi statüsünde bulunmuşlardır. Ücret karşılığı işçi olarak çalışmaları sanayi devrimi ile başlamış ve böylelikle ücretli kadın işgücü temelleri oluşturulmuştur (Bozkaya, 2013: 71).

Sanayileşme ile süratli bir yapı değişim sürecine giren ekonomilerde, tarım sektöründen sanayi sektörüne hızlı bir işgücü kayması gerçekleşmiştir. Sanayileşmenin dokuma sektörü ile başlamış olması, kadınların bu alanda erkeklere kıyasla daha başarılı olmaları ve gelişen teknoloji ile birlikte işin kolaylaşması kadın işgücünden faydalanma oranını arttırmıştır. Tarım dışı işlerde istihdamları sadece üretim sektöründe olmayıp, üretilen ürünleri satış maksadıyla hizmet sektöründe de

yer almışlardır. Vasıfsız işgücü olmaları sebebiyle, istihdam oranları artsa da erkek işgücünün ikamesi olarak görülmeleri, düşük ücret ve uzun çalışma saatleri ile karşı karşıya kalmışlardır (Çolak, 2003: 1).

Sanayi sektörünün oldukça zor çalışma koşullarına tabi olması kadınların bu sektör üzerinden istihdama dahil olmasını iyice güçleştirmektedir. Bu durum sanayileşme sürecinin ilk aşamasında erkeklerin işgücüne yoğun katılım sağladığı, kadınların ise işgücüne katılımının oldukça sınırlı olduğu bir dengenin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır (Alcan, 2018: 11).

Sanayi Devrimi kadının ücretli işgücü olarak emek piyasasına girişini sağlarken, İkinci Dünya Savaşı işgücüne katılımının artmasını ve aktif olmasını sağlamıştır. Erkeklerin savaşa gitmesi ile azalan işgücü arzın talebi karşılayamamasına, ücret düzeyinin yükselmesine, düşen aile gelirlerini arttırmak veya "evi geçindirme" gibi nedenler kadınları emek piyasasında aktif bir aktör konumuna getirmiştir (Özer ve Biçerli, 2003: 56).

Savaşa katılan erkeklerin emek piyasasında yarattıkları boşluğu doldurmak için ABD, İngiltere ve Almanya gibi ülkeler kadınların istihdamda yer almalarının, vatanseverlik görevi olduğu görüşünü öne sürmüşlerdir. Bu kapsamda, kadınların işgücüne katılımını sağlamak maksadıyla teşvik kampanyaları yürütülüp, hayatlarını kolaylaştıracak tedbirler alınmıştır. İngiltere'de devlet tarafından sağlık ve çocuk bakım olanakları sağlanmış, evli kadınların istihdam alanları belirlenmiş, alışveriş saatleri düzenlenmiştir (Gündoğdu, 2018: 6).

Savaş sonrası ülkelerin kalkınması için ekonomik faaliyetlerde kadın işgücüne olan talep devam etmiştir. Örneğin savaştan yenik çıkan Almanya'nın ekonomisi çökmüş, erkek işgücü büyük oranda azalmış olmasına rağmen müteakip yıllarda kadınların yoğun olarak işgücüne katılımı ile kısa sürede kalkınmıştır.

Yaşanan sektörel dönüşüm ile tarım ve sanayiden hizmet sektörüne geçiş yapmış ekonomilerde kadınların katılım oranları yükselmiştir (Özer ve Biçerli, 2003: 58).

Küreselleşme süreci, kadınların toplumsal ve ekonomik alanda konumunu değiştirmiştir. Gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan esnek üretim biçimi, esnek çalışma saatleri ve ücret işgücüne katılım oranında, arzında ve ücret düzeyinde ciddi değişikliklere neden olmuştur (Kılıç ve Öztürk, 2014: 36). Yeni sistem aile içi sorumlulukları nedeniyle işgücü piyasasının dışında atıl olarak kalan kadınların da dahil olmasına olanak tanımıştır (Özer ve Biçerli, 2003: 59). Hizmet sektörünün büyümesi, esnek çalışma saatleri özellikle evli ve çocuklu kadınların işgücü katılım oranını arttırmıştır. Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler sektöründe, kadın çalışanların oranı gözle görülür derecede yükselmiştir.

Türkiye'de kadının işgücü piyasasına girmesi Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınmıştır. Osmanlı döneminde kadınlar, kırsal alanda tarlada, kentlerde pazarda, dükkânlarda olmak üzere ekonomik yaşamda yer almışlardır. Toplumda arka planda kalan kadınlara 1839 Tanzimat Fermanı ile bazı haklar verilmiştir (Yılmaz, 2006: 69).

- ✓ 1847'de kölelik ve cariyelik kaldırılmış,
- ✓ 1857'de veraset haklarında kız ve erkek çocukları eşit konuma getirilmiş, toplumsal ilerleme için kadınların 1842'de ilk ebelik kursları,
- ✓ 1858'de ilk kız ortaokulları,
- ✓ 1863'de ilk sanayi okulları,
- ✓ 1870'de kız öğretmen okulları açılmıştır.
- ✓ 1869 yılında Maarif Nizamnamesi ile kız ve erkek çocuklarına ilköğretim zorunluluğu getirilmiştir.
- ✓ Kanun-i Esasi (1876) ile de kız ve erkek çocukları için ilköğretim zorunluluğunun gelmesiyle kadınların eğitimi güvenceye alınmıştır.

Kadının işgücü piyasasına girişi 1915 Harbi ile mümkün olmuştur. Savaşın sona ermesiyle kadın emek piyasasını dışına itilmiş ve gerçek anlamda tarım dışı işgücüne katılımı 1950'li yıllardan sonra gerçekleşmiştir. Kentleşme ile birlikte kırsal kesimden göçler kadın işçi kavramını da beraberinde getirmiştir. Başlarda esas olarak tütün ve dokumacılık sektöründe yer alan kadınlar, zamanla hizmet sektöründe de yer almaya başlamışlardır (Makal, 2010: 36).

Cumhuriyetle birlikte kadınlar ücretli çalışan veya işveren olarak çalışma hayatına girmişlerdir. Cumhuriyetin modern bir toplum yaratma ve bireyler arası hukuki eşitlik çalışmaları neticesinde bugün Türk kadınına kapalı olan sektör yok gibidir. Atatürk'ün reformlarıyla Türk kadınına:

- ✓ 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde kadın işçilere temsilcilik hakkı,
- ✓ 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunuyla kadınlara öğrenmede eşitlik hakkı,
- ✓ 17 Şubat 1926'da Medeni Kanun ile tek eşlilik, kanun ile evliliğin kurulması, miras konusunda kız ve erkek çocuk eşitliği, eğitim hayatında ve mesleki hayatta eşitlik,
- ✓ 5 Aralık 1934 yılında temsiliyet hakkı verilmiştir (https://www.sosyoloji.gen.tr).

1950'li yıllarda gelişen endüstri, yeni istihdam imkânları ve kadın çalışan sayısında artışlara yol açmıştır. Kırsaldan kente göçün artması ile kentleşmenin getirdiği ekonomik zorluluklar tüm aile bireylerini kadın erkek ayrımı gözetmeksizin "çalışmaya" iş yaşamında yer almaya gerekli kılmıştır. Kadınlar meslek eğitimi gerektirmeyen, dokuma tütün, kimya ve gıda gibi hafif imalat sanayi ve hizmet sektöründe istihdam edilmişlerdir (Yörü, 2009: 354; Toksöz, 2011: 224).

2000'li yıllarda Türkiye bir dönüşüm sürecine girmiş ve köklü değişimler yapılmıştır. Dönüşüm sonucu tarım sektörünün önemi ve kamunun iktisadi sistemdeki etkinliği göreceli bir şekilde azalmıştır. Tarımın azalması sonucu kırsal bölgede ücretsiz aile işçisi statüsünde olan kadın, kente göç ile eğitimsiz ve

deneyimsiz olmaları sebebiyle emek piyasasının dışında kalmaya zorlanmıştır (Zeren ve Savrul, 2017-91).

Sanayi devriminden bu yana yaşanan olumlu gelişmelere rağmen kadın işgücü erkek işgücünün gerisinde kalmaya devam ederek günümüzde de ikincil işgücü statüsünden kurtulamamıştır. Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre cinsiyet uçurumu kapanma eğilimine girmesine rağmen hala birçok ülkede kadının işgücüne ve istihdama katılımı çok düşük düzeyde gerçekleşmektedir (Güner, Uslan ve Çiçek, 2014: 56).

2.3.2. Kadın İşgücünün İstihdamını Etkileyen Faktörler

Kadınların işgücüne dahil olmasının önünde ekonomik ve sosyal olmak üzere iki farklı grup engel bulunmaktadır. Bu faktörler aynı zamanda çalışırken karşılaştıkları sorunları oluşturmaktadır.

Ekonomik etmenler: düşük ücret, belirsiz çalışma saatleri ve sosyal güvenlikten yoksun olmak gibi iken sosyal etmenler ise düşük eğitim, medeni durum, çocuk sayısı, toplumsal cinsiyet anlayışı ile ataerkil zihniyet olarak özetlenebilmektedir (Bozkaya, 2013: 69).

Konuya ilişkin ulusal ve uluslararası alanda yapılmış birçok araştırma mevcuttur. Türkiye'de de hane halkı işgücü anketleri ve yapılan bilimsel araştırmalar neticesinde kadının işgücüne katılımında aile içi sorumlukları, cinsiyete dayalı ayrımcılık, cam tavan olgusu gibi engeller tespit edilmiştir (Önder, 2013: 17).

Kadınların işgücüne katılımının önündeki engellerin doğru olarak tespit edilip gerekli yasal düzenlemelerle sorunların giderilmesi ile sadece kadınların sosyo-ekonomik gelişmesine katkı sağlanmayacağı, ülkenin ekonomik gelişimi artacağı yönünde görüşler bildirilmiştir.

2.3.2.1. Ekonomik Kalkınma

Ekonomik kalkınma ile kadın işgücü arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğu savunulmaktadır. İşgücü arzının ve istihdamın artması ile ekonomik büyüme gerçekleşebileceği ve büyümeyenin istikrarlı olmasına bağlı olarak yeni istihdam alanlarının oluşacağı düşüncesi kabul görmektedir. Düşük büyümede ise istihdam olanakları azalırken, bireylerin işgücü piyasasından çekilmek zorunluluğu doğmaktadır. Kadınlar ve yaşlılar bundan en çok etkilenen grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkelerin ekonomik kalkınmışlık ve gelişmişlik düzeyi istihdamın olası sektörel dağılımını belirlemektedir. Ekonomik kalkınma süreci aynı zamanda sektörel dağılımın dönüşüm sürecidir. Büyüme aşamasında sanayi sektörüne bir istihdam geçişi yaşanırken, ekonomik gelişmişlik artıkça tarım ve sanayi sektöründeki istihdam oranı düşmektedir. Ekonomik gelişme süresince hizmet sektörüne doğru yaşanan geçişler kadının işgücüne katılımını olumlu yönde etkilemektedir.

2.3.2.2. Ücretsiz Aile İşçiliği

İktisadi yazında çalışmak kavramı istihdam anlamındadır. Kavramın bu tanımından hareketle kadınların evde yaptıkları faaliyetler: çocuk bakımı, ev işleri istihdam anlamına gelmemektedir. Bu faaliyetlerin bir ekonomik karşılığı olmadığı ve nakit akışı sağlamadığından dolayı ücretsiz aile işçiliği olarak adlandırılmaktadır. Ücretsiz aile işçiliği aynı haneden olan bireyin veya bireylerin aynı hane için olan diğer birey tarafından ücretsiz ve güvencesiz bir şekilde çalıştırılma durumudur (Serel ve Özdemir, 2017: 137).

Gelişmekte olan ülkelerde kadının özellikle her türlü tarım faaliyetleri, hayvan ve kültür yetiştiriciliği, balıkçılık gibi alanlarda görülen ücretsiz aile işçiliği

ülkemizde de sıkça karşılan bir durum olup kadının işgücüne katılımını ve istihdamını engelleyen en önemli etkenlerden biri olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de tarım sektörünün ağırlıkta olduğu kırsal kesimde daha sık rastlanmaktadır. Son yıllarda kentsel alana yaşanan göç ile ücretsiz aile işçiliği düşme eğilimine girmiştir.

Türkiye'de 2018 yılında yaklaşık 3,1 milyon ücretsiz aile işçisinin 2 milyondan fazlasını kadınların oluşturduğu açıklanmıştır. AB ve OECD ülkelerinle kıyaslama yapıldığında ücretsiz aile oranın en yüksek olduğu ülkelerden biri Türkiye'dir. Ekonomik ve sosyo-kültürel nedenler neticesinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır (Tutar ve Yetişen, 2009: 125). Kadın emeğinin değerinin biçilmesi açısından toplumsal eğitim ve yasal düzenlemeler yapılmış olsa da hala yeterli düzeyde olmadığı aşikârdır.

İşgücü piyasasının dışında kalan kadınlar, ailelerine katkıda bulunmak için ev işlerinin yanında eve iş alma yoluyla, üretime yaşadıkları alanlardan katılmaktadırlar. Yalnız bu emeğin maddi getirisinin aile bütçesine katkısı büyük olmasına karşın çalışma istatistiklerine yansımamaktadır (Çelikkalp, Varol, Saraçoğlu ve Yorulmaz, 2014: 235).

Gelişmekte olan ülkelerde yapılan araştırmalar kadınların erkeklere kıyasla ücretsiz aile işçisi olarak daha çok ve daha uzun süreli çalıştığını göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde, kadınların karşılıksız emeğe günde ortalama 6 saat kadar, erkeklerin ise ortalama 3 saat kadar zaman harcadığı gözlenmiştir. Bazı gelişmekte olan ülkelerde ise, kadınların karşılıksız emeğe harcadıkları zaman ile erkeklerin harcadığı zaman arasındaki fark, iki kat daha fazladır (Gauthier, Smeeding ve Furstenberg, 2004: 652).

TÜİK tarafından 2014-15 yılında derlenen Zaman Kullanım Anketi verilerinden oluşturulan istatistikler, Türkiye'de hane içi emeğin düşündürücü düzeyde orantısız biçimde kadınlar tarafından üstlenildiğini göstermiştir. Kadınlar

gün içinde yaklaşık 4 saat 35 dakikayı ev işlerine harcarken, erkekler, yalnızca 53 dakika harcamaktadır (Memiş ve Toksöz, 2018: 125).

2.3.2.3. Eğitim Düzeyi

Kadınların işgücüne katılımını etkileyen en önemli faktörlerden birisi eğitimdir. Eğitim, gelişen teknoloji ve küreselleşme ile birlikte önemini daha da arttırmıştır. Şöyle ki işgücü piyasasının yapısı değişime uğramış, yüksek vasıflı işçi talebi artarken düşük nitelikli işçilerin talebi azalmıştır (Zeren ve Savrul, 2017: 88). Bundan en çok etkilenen zümre çoğunlukla düşük nitelikli işlerde istihdam edilen kadınlar olmuştur.

Eğitim seviyesi kadınların işgücüne katılımını destekleyici bir unsur olup, işgücü piyasasında yer almalarını sağlayarak nitelikli işlerde veya yüksek gelirli/statülü işlerde çalışmalarını desteklemektedir. Çünkü eğitim düzeyinin yükselmesiyle bireylerin verimliliğini desteklemek ve daha fazla arttırmak maksadıyla yüksek emek gelirlerine ulaşabilme imkânları mevcuttur (Alcan, 2018: 7).

Kadınların emek piyasasında yer almaları toplumlar düzeyinde eğitimin seviyesi ile ilişkilidir ve eğitim düzeyleri arttıkça işgücüne katılım oranı ile çalışma hayatında kalma süreleri artmaktadır (Bedük, 2005: 106-117). Ayrıca eğitim seviyesinin yükseltilmesiyle istihdam edilmelerinde önlerine çıkan engellerin bir kısmının ortadan kalkacağı öngörülmektedir (Standing, 1976: 295).

Araştırma ve istatistikler eğitim düzeyi ile kadınların çalışma hayatına katılma oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yüksek eğitim seviyesine sahip kadınların ücretli çalışmayı bırakma oranı düşük olup, doğum sonrası işgücü piyasasına daha kısa sürede geri döndükleri (Brewster-Rindfuss, 2000: 281) bilinmektedir. Bunun asıl sebebi eğitim için harcanan zaman ve maliyet ile işgücüne katılmamanın yüksek fırsat maliyetidir (Özer ve Biçerli, 2003: 66; Sackey, 2005: 6)

Eğitimin işgücüne katılımda etkisi bölgeler arasında dengesizlikleri azaltma ve giderme hususunda da önem arz etmektedir. Özellikle geri kalmış bölgelerde kadının eğitimde yer alamamasının başlıca sebepleri arasında bölgenin yeterli eğitim olanaklarına sahip olamaması, gelenekler olarak görülmektedir. Korkmaz ve Korkut'un (2012) gerçekleştirdikleri çalışma bunu destekler niteliktedir. Araştırmaya göre kırsal kesimdeki kadınların %28'i herhangi bir eğitim düzeyini tamamlamazken, kentlerde yaşayan kadınların %15'inin tamamlamadığı görülmüştür (Korkmaz ve Korkut, 2012: 59).

Ülkemizdeki kadınların okullaşma oranı erkeklerin okullaşma oranı ile karşılaştırıldığında (Tablo 13) yıllar içeresinde zorunlu eğitimin uygulanmasıyla aradaki farkın kapandığı ve kadınların eğitim oranının yükseldiği görülmektedir. Ancak kadınların eğitim ve cinsiyete göre işgücüne katılımı kıyaslandığında (eğitim ve cinsiyet işgücü tablosu) kadınların tüm eğitim düzeylerinde erkeklerin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu durumun başlıca sebepleri olarak:

- ✓ Toplumumuzun kadına biçtiği rol,
- ✓ Erkek egemen yapıya sahip bir toplum olmamız,
- ✓ Kadının erken yaşta evlendirilmesi ve hemen çocuk doğurması beklentisi,
- ✓ İç göçler ve düzensiz kentleşme,
- ✓ İstihdamda yer alan kadınların bir çoğunun, önceliğini geleneksel rollerine vermeleri, ikinci plana ise iş sorumluluklarını almaları yatmaktadır (Yarıkkaya, 2012: 4-5).

Tablo 13: Türkiye'de Eğitim ve Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları

Eğitim ve Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranı							
Yıl		Toplam	Okuryazar Olmayanlar	Lise Altı Eğitimliler	Lise	Mesleki veya Teknik Lise	Yüksek-Öğretim
2016	Toplam	52,0	17,8	48,4	54,4	65,9	79,7
	Erkek	72,0	30,4	68,9	71,2	81,6	86,4
	Kadın	32,5	15,2	27,2	33,7	41,4	71,3
2017	Toplam	52,8	18,8	48,9	54,8	66,1	80,2
	Erkek	72,5	32,4	69,3	71,6	81,0	86,5
	Kadın	33,6	15,9	27,7	34,3	42,6	72,7
Kaynak: TÜİK 2018 verilerinden oluşturulmuştur.							

Tablo13 incelendiğinde, eğitim düzeyi seviyelerine göre işgücüne katılım oranı değişiklik göstermektedir. Kadınların eğitime erişimlerinin artmasıyla eğitim düzeylerindeki artışa bağlı olarak işgücü piyasasında daha fazla yer edindikleri görülmektedir. 2017 yılında TÜİK'in yayınladığı verilere göre, okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %15,9, lise altı eğitim almış kadınların %27,7, lise eğitimi almış kadınların %34,3, mesleki veya teknik lise eğitimine sahip kadınlar %42,6 ve yükseköğrenim görmüş kadınların ise %72,7'dir. Yükseköğrenim görmüş kadınlar en yüksek işgücüne katılım oranına sahiptir. Dikkat çekici sonuç kadınların eğitim durumlarına göre istihdamıdır. Çünkü lise dengi meslek okul ve altı eğitim durumlarında kadınların istihdam oranları genel olarak birbirine yakınken yüksekokul veya fakülte mezunu kadınların istihdam oranı yüksek bir artışla %72,7 seviyesine çıkmaktadır.

Eğitim seviyesi kadının istihdamında önemli bir faktör olarak yer almaktadır. Eğitim seviyesi düşük kadınlar ise genelde katma değeri yüksek olmayan işlerde düşük ücretle çalışmaktadır ve iş bulma şansları eğitim düzeyi yüksek olanlardan daha düşüktür (Acar, 1992: 91).

Kadının eğitime katılamaması beşeri sermaye olarak nitelik ve verimliliklerini azaltmaktadır. Eğitimde karşılaşılan cinsiyet eşitsizliği başta işgücü

verimliliğini azaltırken zaman içerisinde ulusal gelirlerde de azalışa neden olmaktadır (Günsoy ve Özsoy, 2012: 23).

Tablo14: Cinsiyet Eşitliği Endeksi Öğretim Türüne Göre

İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretim Düzeylerinde Kayıtlı Olanların Cinsiyet Eşitliği Endeksi, 2014–2017			
Yıl	**İlköğretim**	**Ortaöğretim**	**Yükseköğretim**
2014	1,018	0,954	0,902
2015	1,019	0,956	0,905
2016	1,009	0,943	0,920
2017	1,009	0,933	0,933
Kaynak:TÜİK 2018 verilerinden oluşturulmuştur.			

Cinsiyet eşitliği endeksi öğretim türüne göre incelendiğinde, 2017 yılında ilköğretim öğrenci cinsiyet eşitliği endeksi 1,009, ortaöğretim cinsiyet eşitliği endeksi ve yükseköğretim cinsiyet eşitliği endeksi ise 0,933 olmuştur. Cinsiyet eşitliği endeksi yıllar itibariyle incelendiğinde ise, yükseköğretim cinsiyet eşitliği endeksinin 2008 yılından beri sürekli kız öğrenciler lehine gelişme gösterdiği görülmektedir (Tablo 14). Cinsiyet eşitliği ise sadece ilköğretimde sağlanabilmiştir (TÜİK,2018).

Kadınların işgücüne katılmasında kendi eğitim düzeyleri kadar eşlerinin de eğitim düzeyi önemlidir. Bu konuda Uraz vd. 2010 yılında yaptıkları çalışmada yüksek eğitim düzeyine sahip bir eşin, gelirinin de yüksek olduğu durumlarda kadının işgücüne katılmamayı tercih edebileceğini, tersi durumda ise aile ekonomisine katkıda bulunmak için işgücünde yer alacağını belirtmişlerdir. Ancak bu durumun kentsel veya kırsal alanlarda farklılık gösterdiği, kentsel bölgedeki yüksek niteliklere sahip kadın için, eşlerin eğitim düzeyi işgücüne katılmalarında önemli bir role sahip olmamakta iken, kentsel bölgelerde yaşayan düşük vasıflı kadınlar açısından eşin eğitim düzeyi ne kadar yüksekse kadının işgücüne katılımının da o kadar düşük olacağını ifade etmişlerdir. Kırsal bölgelerde kadının işgücüne katılımında eşin eğitim düzeyi istatistiksel olarak ciddi bir katsayı oluşturmamaktadır (Uraz, Aran, Hüsamoğlu, Şanalmış ve Çapar, 2010: 11).

Türkiye'de 2017 yılında, 25 ve daha yukarı yaşta olan ve en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların toplam nüfus içindeki oranı %89,5 iken bu oran erkeklerde %95,5, kadınlarda ise %83,6 olmuştur.

Kadının eğitim imkânlarının ve eğitiminin arttırılması ile ülke ekonomisine daha çok katkı sağlanacağı öngörülmektedir. Eğitim düzeyinin artması ile doğurganlık oranında düşüş meydana gelmektedir. Eğitim ile istihdam arasında çift yönlü etkileşim olduğu, istihdam artarken eğitimin de arttığı veya eğitimin artmasıyla istihdamın da arttığı ve devamında eğitimin ekonomik büyüme-kalkınma -gelişme üzerinde pozitif katkı sağladığı bilinmektedir (Berber ve Eser, 2008: 14). Yüksek eğitimli işgücünün bir sonucu olarak toplumda yoksulluk azalırken kalkınma ve gelişme artmakta ve dolayısıyla kadın işgücünün emek piyasasında yer alma oranı yükselmektedir (Çatalbaş, 2015: 261). Ayrıca ücretlerin eğitim düzeyiyle birlikte artması eğitimli insanların işgücü piyasasından çıkmalarının fırsat maliyetini yükseltmektedir. Eğitimli kişilerin işgücü piyasasında olma olasılıklarının daha yüksek olması beklenmektedir. Bu nedenle eğitim düzeyi yüksek olan kadınların işgücü piyasasında daha uzun süre kaldıkları bilinmektedir.

2.3.2.4. Yaş, Medeni Durum ve Çocuk Sayısı

Kadınların işgücüne katılımında önemli role sahip bir diğer faktör ise medeni durumlarıdır. Evli ve evli olmayan kadının işgücüne katılma kararları alırken göz önünde bulundurmaları gereken kriterler farklılık gösterdiğinden kararları da farklılık göstermektedir. Evli kadınlar zamanlarını ev işleri, çocuk bakımı ve emek piyasası arasında paylaştırmaları gerektiğinden çoğunlukla işgücü piyasasının dışında kalabilmektedir. Bunun yanı sıra kadının işgücüne katılımında geleneksel görüşler de evli kadının üzerinde daha fazla olumsuz yönde etki yaratmaktadır. Kasnakoğlu ve Dayıoğlu (1997), Dayıoğlu (2000), Dayıoğlu ve Kırdar (2010), Kılıç ve Öztürk (2014) yaptıkları çalışmalarda çocuk sahibi olunmasa bile evli olmanın kadınların işgücüne katılımında olumsuz etki yarattığı gözlemlenmiştir. Medeni durumun işgücüne katılımda belirleyiciliği özellikle kentsel alanlarda daha yüksek orana sahiptir. Dayıoğlu ve Kırdar'ın (2010) TÜİK verilerini baz alarak yaptığı çalışma

bunu destekler niteliktedir. Kentsel ve kırsal alanlardaki kadınların işgücüne katılımında medeni durum ile yaş etkeni göz önünde bulundurulduğunda kentsel alanlarda evli kadınların kırsal alanlardaki kadınlara göre -her yaş grubunda- işgücü piyasasına katılımlarının daha az olduğu tespit edilmiştir. (Dayıoğlu ve Kırdar, 2010: 36). Kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olan çocuklu kadın ile kentsel alanda yaşayan çocuk sahibi olan kadının işgücüne katılımı farklıdır. Kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak istihdam da yer alan kadın çocuğunu yanında götürme imkânı varken kentsel alanda yaşayan kadının bakım hizmetlerinden yararlanması mecburidir (Yüceol, 2017: 57).

Can (2010) evli olanlar için hem iş hem de aile hayatından kaynaklanan işlerin ağır olması durumunda işlerini bırakabileceklerin/değiştirebileceklerin oranı bekar olanların oranından daha yüksek olduğunu vurgulamıştır (Can, 2010: 103).

Evli kadının işgücü piyasasında yer alma veya almama kararında sahip olduğu çocuk sayısı ve çocuğun hangi yaş grubunda olduğu da önem arz etmektedir. Çalışma kararında bakıma muhtaç olan çocuğu için bakımı başkasına yaptırma maliyeti ile elde edeceği gelir arasındaki oran önemlidir. Maliyetin yüksek olması durumunda işgücü piyasasından çekilme kararı verebilecektir.

Evli ve çocuk sahibi olmak kadın istihdamında ayrımcılığın en büyük nedenlerindedir. Toplumun kadına bakış açısı ve ona yüklediği sorumluluklar ile birlikte kadının işgücüne katılımı zorlaşmaktadır. Gerçekleştirilen birçok araştırma kreş, anaokulu gibi kurumların maliyetleri nedeni ile sorunu çözemediğini göstermektedir. Türkiye'de kadının işgücünde yer almasında çocuk bakım maliyetlerinin aile bütçesi içindeki payının yüksek olması sebebiyle özellikle düşük gelir seviyesinde olan için olumsuz bir etki yaratmaktadır (Biçerli ve Özer, 2003: 68). Bu olumsuz etki çocuk bakım hizmetlerinin ucuz ve erişilebilir olması halinde düşürülebilmektedir. Berlinski ve Galiani (2007), Arjantin'de okul öncesi eğitime ilişkin yürütülen bir projenin kadın işgücüne katılım oranını artırdığını göstermiştir. Adan ve Öztürk ise esnek çalışma olanaklarının arttırılmasının ise çocuklu bireylerin işgücüne katılımının olumsuz etkisini azalacağını belirtmişlerdir (Adan ve Öztürk,

2019). Finlandiya, Fransa, İsveç gibi çocuk bakım hizmetlerinin erişilebilir olduğu ülkelerde kadının işgücüne katılım oranı daha yüksektir (Dünya Bankası, 2014).

Del Boca vd.(2008), Avrupa ülkeleri arasında kadının işgücüne katılım oranındaki farklıkları çocuk hizmetlerine ilişkin ülkelerin uyguladığı politikalar ve kurumsal yapı farklılıkları ile kısmi olarak açıklanabildiği neticesine varmışlardır. Bu politikalar arasında sadece okul öncesi çocuk bakımı değil doğum sonrası izinlerin etkisi de yüksektir. AB ve OECD ülkelerindeki doğum izinleri ve çocuk bakım hizmetlerinin ulaşılabilirliği yüksek olduğundan bu ülkelerde kadının işgücüne katılım oranı daha yüksektir.

Yılmaz ve Zoğal genel itibari ile Türkiye'de kadınların çocuk sahibi olduklarında işgücü ve emek piyasasından çekildiklerini veya çekilme eğilimine girdiklerini, evlenmemiş/boşanmış kadınların ise evli olanlara göre daha fazla katılım gösterdiklerini vurgulamışlardır (Yılmaz ve Zoğal, 2015: 16). Özellikle kentsel alanda yaşayan boşanmış kadınların ise maddi sıkıntılarla karşı karşıya gelmeleri sebebi ile işgücüne katılma oranları daha yüksek olmaktadır (Biçerli ve Özer, 2003: 70). Eşi ölen (dul) kadınlara eşinin maaşının verilmesi dul kadınların işgücüne katılımını düşürmektedir.

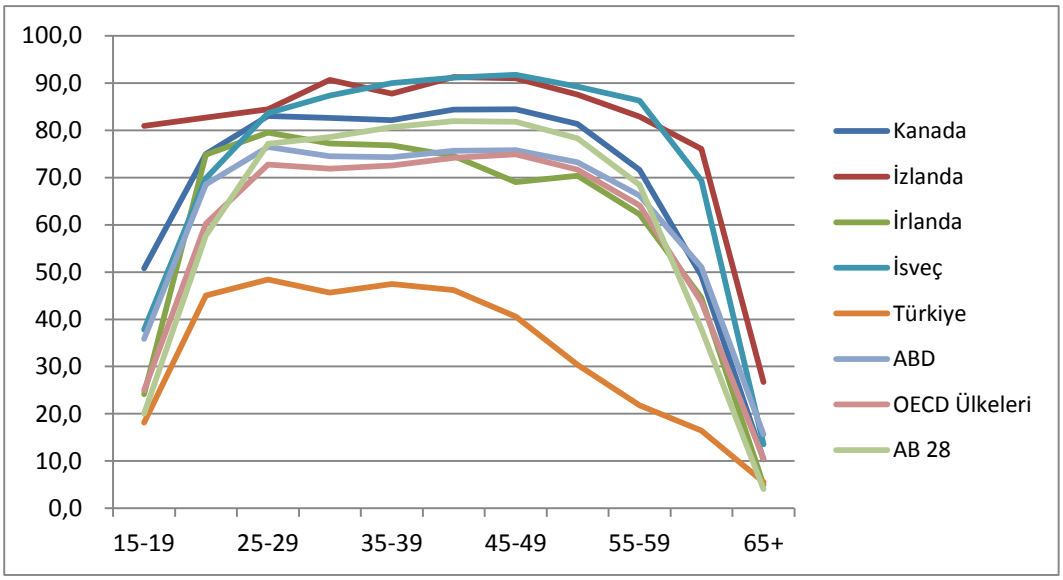
Kadınların medeni durumunun ve çocuk sayısının yanı sıra işgücüne katılımlarında yaş faktörü de etki göstermektedir. Yaş etkeni ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve toplumsal yapıya göre farklılık göstermektedir. Aslında yaş, medeni durum, çocuk sayısı ve doğurganlık oranı birbiri ile bağlantılı etmenlerdir. Bireyin yaşı, onun işgücü piyasasındaki uzmanlaşma derecesine dair önemli seviyede bilgi taşımaktadır (Bhattarai ve Wisniewski, 2002: 135). Her iki cinsiyet için erken yaşlarda işgücüne katılım yıllar içinde uzmanlaşma ve uzmanlaşma sonucu ücret artışı ile eşzamanlı ilerlemektedir.

Farugee, işgücüne katılım oranı ile yaş arasında ters-u biçiminde bir ilişki olduğunu saptamıştır. Yaşın ilerlemesiyle işgücü verimliliğinin gerilemesi, bağımlı

çocuk sayısının azalması ve emeklilik bireylerin emek piyasasından çekilmesine neden olmaktadır (Faruqee, 2002).

Nüfus artış hızına ve ekonomik gelişmişlik seviyesine bağlı olarak nüfusun yaş yapısı, işgücüne katılım ağırlığını çeşitli yaş düzeyleri için farklılaştırmaktadır (Grafik 8).

Grafik 8: Seçilmiş Ülkelerde Kadının İşgücüne Katılımı Oranları (yaş gruplarına göre)

Kaynak: OECD 2018 verilerinden oluşturulmuştur.

Kadının işgücüne katılımı yaş gruplarına göre incelendiğinde Türkiye'deki katılımın belirgin olmayan "m" şekli çizdiği görülmektedir. Biçerli ve Özer'in 2003 yılı öncesi verileri ile Akgeyik'in 2006-2016 yıllarının verilerini kapsayan çalışmalarında yaşa göre katılımın çok belirgin olmayan "m" şeklini çizdiği görülmüştür (Biçerli ve Özer, 2003: 68, Akgeyik, 2017: 40). Diğer ülkeler ile kıyasla Türkiye'nin Kanada, İzlanda, İsveç, AB (28) ve OECD ülkelerinin ortalamasının çok altında görülmektedir. En yüksek katılım oranı %48,4 ile 25-29 yaşlarında olup, 30 yaş düzeyinden itibaren düşüş göstermektedir. Bu düşüş 0-6 yas bağımlı çocuklarına bakmak için işgücü piyasasından çekilen/evlenen kadın işgücü ile örtüşmektedir. Evlilik, çocuk doğurma ve ev işleri kadınları işgücü piyasasından çekilmeye

zorlamaktadır. 35-39 yaş grubunda tekrar yükselme eğilimine girerek, 40-44 yas düzeyinde tekrar düşüş eğilimine geçmektedir. Grafik 8'de görüldüğü gibi 2014-2017 yılları arasında işgücüne katılımın en fazla arttığı grup 45-49 yaş grubudur.

Gelişmişlik düzeyi ve cinsiyet eşitliliği endeksi yüksek olan İzlanda, Norveç İsveç gibi ülkelerde 40-44 yaş grubu % 91,2 ve %91,1 oranı ile en yüksek işgücüne katılım oranına sahiptir. Kanada, AB (28), Norveç gibi ülkelerde işgücüne katılım oranı en yüksek yaş grubu 40–44 grubudur. Bunun başlıca sebepleri arasında uygulanan istidam politikaları, toplumsal etmenler, evlilik/doğurganlık yaşı ve eğitim gibi faktörler bulunmaktadır. Türkiye'nin aksine orta yaş grubunda (50-54, 55-59 ve 60-64) bulunan kadınların işgücüne katılım oranlarının arttığı görülmektedir. Buradaki etmenler olarak ise esnek çalışma saatleri ve aktif istihdam politikalarıdır. Bakım hizmetlerine yönelik kurumların yetersizliği, kadınların istihdama katılımı önündeki en temel engellerdendir. Yaş gruplarına göre, erken çocukluk bakım ve okul öncesi eğitim kurumlarına katılım oranlarına bakıldığında, 2016-17 öğretim yılında, 3 yaş öncesi bakım, neredeyse yok denecek kadar azdır. Okul öncesi bakım, eğitim kurumlarının yetersizliği ve okulların tam gün olmaması, kadınların çalışma yaşamına ya hiç katılamamasına ya da işten ayrılmasına yol açmaktadır. TÜİK Aile Yapısı Araştırması'na göre (2016), hanedeki 0-5 yaş grubu çocukların %86'sına annesi, %7,4'üne büyük annesi, %1,5'ine bakıcısı, %1,3'üne yakın akrabası/komşusu bakmaktadır. Kreş ya da anaokulundan yararlanan çocuk oranı %2,8'dir. Aynı şekilde, yaşlı ve engelli hizmetlerinde kamusal veya özel hizmet sunan kurum sayısı son derece yetersizdir (Yüceol, 2017: 56).

2.3.2.5. Yasal Düzenlemeler

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadının işgücüne/istihdama katılımını arttırmak amacıyla yapılan düzenlemeler ile tanınan haklar arasında büyük farklılıklar mevcuttur. Gelişmiş ülkeler (özellikle yaşlı nüfusa sahip ve doğum oranı düşmüş ülkeler) doğum sonrasında kadının emek piyasasından çekilmemesi için çalışan kadın lehine doğum sonrasına yönelik düzenlemeler ile kadının işgücü piyasasında kalmasını sağlamaktadır. Örneğin üyesi olduğumuz OECD ülkelerinde

doğum izni ortalama 18 aydır. Ücretli doğum izninin en uzun olduğu ülkeler 62 hafta ile Estonya, 58 hafta ile Bulgaristan ve Hırvatistan'dır. Türkiye'de yıllardır bu ücretli doğum izni süresi 16 haftadır (OECD, 2018).

Neredeyse tüm dünyada kadınların işe alma, ücret ve terfi süreçlerinde açık ayrımcılık yapmak kanunlarla yasaklanmıştır. Türkiye'de kadın personelin işgücüne katılımını arttırmaya yönelik düzenlemelerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- ✓ 100'den fazla kadın işçi çalışması durumunda emzirme odaları yapılması, 150 ve üstü kadın çalışanı olanlara gündüz bakım evi zorunluluğu,
- ✓ İşyerinde cinsel tacizin yasaklanması ve ispat yükünün tacizle suçlanan tarafa bırakılması,
- ✓ Geçici istihdam bürolarının kurulması (Dayıoğlu ve Kırdar, 2010: 11) (www.resmigazete.gov.tr).

2.3.2.6. Kayıt Dışı İstihdam

Dünya genelinde herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmadan çalışmayı ifade eden kayıt dışı istihdam, istidamın en önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir ve kadınların kayıt dışı çalışma oranı, erkeklerinkinden çok daha yüksektir (Toksöz ve Memiş, 2018: 127). Kayıt dışı istihdam özellikle yoğun göç yaşanan büyük şehirlerde günübirlik çalışanların ortaya çıkardığı bir piyasa türüdür (Özdemir, Yalman ve Bayrakdar, 2012: 1169).

Türkiye'de kadın işgücüne katılımını etkileyen bir diğer unsur da kayıt dışı istihdamdır. Kentsel kesimde daha çok karşılaşılmakla beraber kırsal alanda da görülmektedir (Özer ve Biçerli, 2003: 67). Kayıt dışı istihdamda kadınlar istihdamda yer almalarına rağmen istatistiklerde ve sosyal sigortalar kurumunda görünmemektedir. En çok tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletmeler tarafından maliyetleri düşürmek için kullanılmaktadır. Kayıt dışı ekonomi olarak da adlandırılan bu durum kadınların işgücü piyasasının dışında kalmalarına neden olmaktadır. Bu ekonomide yer alan kadınların resmi sektörde çalışanlar ile

kıyaslandığında daha yoksul olduğu bilinmektedir. Kadın işgücünü kayıt dışı istihdama itenlerin başında resmi sektörde iş bulamamaları, çocuk bakımı, çalışma saatleri ve eğitim durumlarıdır (İnce, 2010: 31). Kayıt dışı istihdama iten bir başka neden ise uzun süren işsizlik durumudur.

2.3.2.7. Ücret ve Gelir Eşitsizliği

Yasalar karşısında kadın-erkek eşit haklara sahip olmasına rağmen işgücü piyasasında uygulamalar farklılık göstermektedir. Cinsiyet ayrımcılığı özellikle işte yükselmede (kariyer yapma) ve ücret düzeyinde görülmektedir. Her ne kadar gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha sık karşılaşılan bir durum olsa da gelişmiş ülkelerde de cinsiyet ayrımcılığına dayalı bir gelir ve ücret eşitsizliği görülmektedir. Özellikle özel sektörde istihdam edilen kadınların yaygın olarak karşılaştıkları en temel sorun ücret eşitsizliğidir (Yılmaz ve Zoğal, 2015: 18).

Açıkgöz'ün (2010) yaptığı çalışmada, gelişmiş ülkeler arasında yer alan Avrupa Birliği üye ülkelerinde yönetici pozisyonunda bulunan kadınların oranı sadece %8 olup, aynı pozisyonda bulunan erkeklere göre daha düşük ücret aldıkları tespit edilmiştir (Açıkgöz, 2010: 53).

Kadınların eğitim seviyesi, çocuk sayısı vb. nedenlerden dolayı istihdamlarının genel olarak düşük nitelikli ve düşük ücretli işlerde olması ülkemizde yaygın bir durumdur. Eşit nitelik durumunda ise farklı ücret ödenmesi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Ülkemizde iş yaşamında cinsiyetler arası eşitsiz ücretlendirme konusunda çok az istatistiki bilgi bulunmakla birlikte, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonun (TİSK) yaptığı bazı tespitlere göre özellikle kurumsallaşmış işyerlerinde bu eşitsizlik benzer batılı kuruluşlara kıyasla daha düşüktür (TİSK,2009, www.tisk.org.tr).

Ücret eşitsizliğin temelinde üç ayrı neden bulunmaktadır:

- ✓ Kadın istihdamının düşük nitelik ve ücretli işlerde gerçekleşmesi. Bunun bir sonucu olarak fark, terfi ve ücret artışlarında devam etmektedir
- ✓ Nitelikli olmalarına karşın istihdam edildikleri sektörün erkek egemen olması.
- ✓ Tamamen iş kaynaklı sebepler (Özkan ve Özkan, 2010: 96).

1992 yılında Avrupa Birliği'nde kadın erkek arasında fırsat eşitliği konusu gündeme gelmiş ve eşit ücret ilkesi kabul edilmiştir (Tüter ve Yetişen, 2009: 122). Böylelikle çalışma yaşamında karşılaşılan en temel sorunlardan biri yasal güvence altına alınmıştır.

Kadının alacağı ücretin düzeyi onun istihdamda yer alıp almama kararını yakından etkilemektedir. Özellikle 0-5 yaş grubu çocuk sahibi kadınların alacağı ücret düzeyi iş gücüne katılıp katılmama kararlarında önem arz etmektedir. Ücret düzeyi bireyin istihdamda verimliliğini belirlemektedir (Eser ve Gökmen, 2009: 48). Ayrıca yüksek ücret alan kadınlar işgücü piyasasında daha fazla yıl kalmaktadır (Kıral ve Karlılar, 2017: 273).

Ücret eşitsizliğinin giderilmesi hususu Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden olan "kadının konumunun güçlendirilmesinin" alt başlığı olarak ele alınmaktadır.

2.4. Literatür Taraması

Türkiye'de kadının işgücüne ve istihdama katılımı ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bunların bir kısmı kadının işgücüne ve istihdama katılmasını engelleyen faktörleri araştırırken bazıları, kadın istihdamının ekonomiye yaratacağı etkiyi konu etmişlerdir. Bunlardan bazılarına aşağıda değinilmiştir.

Özer ve Biçerli (2003): "Türkiye'de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi" konulu makalelerinde tarihsel olarak kadın işgücünün gelişimi, kentsel ve kırsal alanda kadınların istihdamında karşılaşılan engeller incelenmiştir. 1988-2001 dönemlerine ait veriler kullanılarak istihdam edilen kadın işgücü içinde ücretsiz aile işçilerinin oranının, ev kadınlarının oranının ve emeklilerin oranının kadın işgücüne katılım oranını ne şekilde etkilediği araştırılmıştır. Çalışma sonucunda kadının katılımının makro nitelikteki değişkenlere karşı doğrudan duyarlı olmadığı, gruba özgü ve mikro özellik taşıyan değişkenlerden etkilendiği sonucuna varılmıştır.

İnce ve Demir (2006), zaman serileri regresyonunu kullanarak, eğitim düzeyinin, büyüme oranının ve işsizlik gibi diğer insani kalkınma göstergelerinin kadınların işgücüne katılımları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Regresyonda sekiz tane değişken kullanılmıştır. Sonuçlar, eğitim düzeyinin kadınlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir etkisi olduğunu göstermiştir. Yüksek düzeyde eğitim alan kadınların işgücüne katılımında artan bir eğilim vardır. Ayrıca Türkiye'de eğitim düzeyinin, işgücünde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Tayfur (2010): "Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı ve Kadın İstihdamı Konusunda Yaşanan Sorunlar: Kahramanmaraş'ta Tekstil Sektöründe Bir Uygulama" tezinde Kahramanmaraş tekstil sektöründe kadın istihdamında karşılaşılan engelleri incelemiştir. Araştırma sonucunda yaş, eğitim durumu, medeni durum ve iş tecrübesi istihdamı etkileyen faktörler olarak tespit edilmiştir.

Günsoy ve Özsoy (2012) "Türkiye'de Kadınların Eğitim Durumlarına Göre İşgücüne Katılmalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri"ni açıklamak maksadıyla gerçekleştirdikleri çalışmada 2005-2011 yılları arasında verileri kullanmışlardır. Analizde VAR modeli kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre büyüme üzerinde anlamlı bulunan en önemli değişken, meslek lisesi mezunu kadınların işgücüne katılım oranı olurken, ikinci sırada yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılımı oranları olmuştur.

Korkmaz ve Korkut (2012) "Türkiye'de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri" çalışmasında kadının yıllar itibariyle eğitim, medeni durum ve yaş gruplarına göre işgücüne katılımları, kadının istihdamın önündeki engelleri belirlemeye çalışmışlardır. Yapılan araştırma neticesinde kadının işgücüne katılımını engelleyen unsurların başında: medeni durumu, eğitim seviyesi, 0-5 yaş arası çocukların varlığı ve sayısı, göç, kadınların çalışmasına yönelik toplumun tutumu ve kadınların istihdamını arttırmaya yönelik yasal düzenlemelerin yetersizliği almıştır. Ayrıca kırsal alanda ve kentte kadının işgücüne katılımında farklılıklar tespit edilmiştir. Kırsal alanda kadının katılımı düşerken kentsel alanda artmıştır. Bunun sebebi olarak son yıllarda kadın istihdamını arttırmaya yönelik geliştirilen politikalar olduğu belirtilmiştir.

Bozkaya (2013), "Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörler: Türkiye Üzerine Bir Analiz" çalışmasında 1988-2012 dönemi için Türkiye'de kadınların işgücüne katılımını belirleyen faktörlerin zaman serilerini kullanıp, Vector Auto Regression (VAR Analizi) ile test ederek, kadınların işgücüne katılımını belirleyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda eğitimin, kadının işgücüne katılımında önemli bir rolü olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle üniversite eğitiminin, hem kırsal hem de kentsel bölgelerde işgücüne katılım ile son derece pozitif bir biçimde bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.

Çetin ve Sevüktekin (2014): "Türkiye'de Kadın İstihdamının Geleceği" çalışmasında 1988-2012 dönemini kapsayan verileri analiz ederek Türkiye genelinde kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan evli ve bekâr kadınların işgücüne katılımını etkileyen unsurların neler olabileceği ve bu unsurların istihdamı ne yönde etkileyeceği araştırılmıştır. Analizler neticesinde evli kadınların istihdam oranının bekar olanlara kıyasla daha düşük olduğu, eğitim durumu ile medeni durumun kadın istihdamı açısından birlikte değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz ve Zoğal (2015): "Kadının İşgücüne Katılımının Tarihsel Gelişimi ve Kadın İstihdamını Etkileyen Faktörler: Türkiye ve Avrupa Örneği"nde kadının işgücüne katılım oranının Türkiye ve Avrupa'daki tarihsel sürecini inceleyerek,

katılım oranını etkileyen ekonomik ve sosyal faktörlerin neler olduğuna bakılmış, kadının işgücüne katılımını arttıracak yasal düzenlemeleri araştırmışlardır.

Kasa ve Alptekin (2015):"Türkiye'de Kadın İşgücünün Büyümeye Etkisi" çalışmalarında 2000–2013 yılları arasında Türkiye'de kadınların eğitim durumlarına göre işgücüne katılımlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. İstatistiki veriler çerçevesinde kadın istihdamını bütün yönleriyle irdeleyerek, Türkiye'de kadınların işgücüne katılımını etkileyen faktörleri değerlendirmişlerdir. Analiz neticesinde eğitim düzeylerine göre kadınların işgücüne katılım oranının artması zamanla büyümeyi artan oranda açıkladığını sonucuna ulaşmışlardır.

Serel ve Özdemir (2017): "Türkiye'de Kadın İstihdamı ve Ekonomik Büyümeye İlişkisi" çalışmalarında Türkiye verilerine dayalı olarak 2000-2013 dönemine ait kadın istihdamı, kadın işsizliği ve reel gayrisafi yurtiçi hasıla değişkenlerini ele alarak aralarındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Regresyon analizi sonucunda kadın istihdamı ve kadın işsizliğindeki değişimlerin reel GSYH'deki değişimin %42,23'ünü açıkladığını, kadın istihdamında yaşanan artışın, ekonomik büyümeyi desteklediği kanaatine varmışlardır.

Zeren ve Savrul (2017) tarafından "Kadınların İşgücüne Katılım Oranı, Ekonomik Büyüme, İşsizlik Oranı ve Kentleşme Oranı Arasındaki Saklı Koentegrasyon İlişkisinin Araştırılması" konulu çalışmada Türkiye için 1991-2014 yılları arasında kadın istihdam oranı ile ekonomik büyüme, işsizlik ve kentleşme oranı arasındaki ilişki incelenmiştir. Ampirik analiz için saklı koentegrasyon yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, bu değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Analiz neticesinde ekonomik büyüme, işsizlik oranı ve kentleşmenin, kadın istihdam oranını etkileyen önemli faktörler olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca gelişmiş ekonomilerde büyüme ve kentleşme oranlarının yüksekliği kadınların işgücüne katılım oranını olumlu etkilerken, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde düşük büyüme oranına bağlı olarak yetersiz kentleşme oranın kadınların işgücüne katılım oranını olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Büyüme sonucu yaratılan istihdamın kadın istihdamını olumlu

etkilediği, eğitimin kadın işgücünde verimlilik artışına katkısının yüksek olduğu ortaya koymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME AÇISINDAN KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMININ ÖNEMİ: EDİRNE İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın ana amacı Sürdürülebilir Gelişme Açısından Kadınların İşgücüne Katılımının Önemi'ni Edirne İli Örneği üzerinden incelemek ve kadın istihdam verileri ile sürdürülebilirlik kriterleri arasındaki ilişki düzeyini ortaya koymaktır. İstihdam ile sürdürülebilirlik kriterlerinin analizine geçmeden önce Edirne ilinde kadının işgücüne ve istihdama katılım verilerine yer verilecektir. Bu kapsamda Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), İŞKUR ve TÜİK verilerinden yararlanılacaktır. Daha sonra TÜİK tarafından açıklanan Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerini kapsayan TR21 bölgesi verileri analiz edilecektir (TR 21 bölgesi verilerinin kullanılma nedeni hane halkı işgücü araştırmasında 2014 Şubat dönemiyle birlikte Avrupa Birliği kriterleri çerçevesinde yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda örneklem tasarımın değişmesi ve yeni idari bölünüşün temel alınması sebebiyle işgücü istatistikleri il bazında olmayıp bölge bazında açıklanmaktadır)

Türkiye genelinde istihdam oranı 2018'de %47,4 olarak hesaplanırken, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli bölgesi istihdamın %55,3 ile işgücüne katılma oranının en yüksek seviyede gerçekleştiği bölge olmuştur. Edirne'de İŞKUR tarafından yapılan talep araştırması sonuçlarına göre toplam çalışanların % 56'sı erkeklerden, %44'ü de kadınlardan oluşmaktadır (Türkiye genelinde 20+ istihdamlı işyerlerinde çalışanların yüzde 26,7 kadındır, bu da kadın çalışanların oranının Edirne ilinde Türkiye geneline göre 17,3 puan üzerinde olduğunu göstermektedir). Türkiye genelinde araştırma sonucunda elde edilen açık işlerde kadın işgücü istihdam etme eğilimi %8,9 iken bu oran Edirne'de %10,8 düzeyinde olmuştur

Türkiye genelinde işyerlerinin %26,3'ünde vardiyalı çalışma mevcut iken Edirne ilinde işyerlerinin yüzde 32,8'inde vardiyalı çalışma uygulanmaktadır. Vardiyalı sistem uygulanan iş yerlerinde gece çalışmalarında özellikle erkekler daha yoğun bir şekilde çalıştırılmakta olduğundan ve kadın işçilerin gece vardiyasında çalışabilmesi mevzuat açısından da özel düzenlemelere tabi olması sebebiyle, daha fazla erkek işgücünün çalıştırılması tabidir. Ancak Edirne ilinde vardiyalı çalışma yapılan işyerlerinde kadın istihdam oranı vardiyasız çalışma yapılan işyerlerine nazaran daha yüksektir. Vardiyalı çalışma yapılan işyerlerinde çalışanların %48,5'i kadın, %51,5'i ise erkek iken vardiyasız çalışma yapılan işyerlerinde kadınların istihdam oranı %36,7'dir (Köleli, 2018: 21).

Part-time (yarı zamanlı) çalışma yapma durumlarına göre Edirne ili verileri incelendiğinde ise bu esnek çalışma şeklini kullanan işyerlerinde çalışanların içinde kadınların oranı %56,1 iken, bu çalışma şeklini kullanmayan işyerlerindeki kadın çalışanların oranı %41,3 olarak tespit edilmiştir. Ülke genelinde ise part-time çalışma yapan işyerlerinde kadın istihdam oranı %33 iken bu oran part-time çalışma yapmayan işyerlerinde %24,9'da olarak gerçekleşmiştir. Edirne ve ülke genelinde esnek çalışma saatleri uygulayan işyerlerinde kadın çalışan sayısının erkek çalışan sayısından fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bu da sürdürülebilir gelişme açısından kadınların işgücüne ve istihdama katılımında esnek çalışma saatleri uygulamasının kadın istihdamını arttıracağı savını destekler niteliktedir (Köleli, 2018: 19).

Edirne'de sektörlere ve cinsiyete göre istihdama baktığımızda (Tablo 15) imalat sektörü en önemli istihdam sektörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerin %38,7'si, kadınların ise %57,7'si imalat sektöründe istihdam edilmektedir.

Tablo 15: Edirne'de Sektörlere ve Cinsiyete Göre Çalışan Sayısı (Bin)

Sektörler	Kadın Çalışan Sayısı	Erkek Çalışan Sayısı	Toplam Çalışan Sayısı
İmalat	4.233	3.621	7.854
Toptan ve perakende ticaret	617	2.023	2.640
Diğer hizmet faaliyetleri	1.270	686	1.956
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	330	561	890
İnşaat	98	747	845
Madencilik ve taş ocakçılığı	33	651	684
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	451	221	672
Ulaştırma ve depolama	24	518	542
Eğitim	182	106	288
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	65	113	178
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	18	61	78
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	2	20	22
Gayrimenkul faaliyetleri	7	7	15
Bilgi ve iletişim	3	6	9
Genel Toplam	**7.333**	**9.339**	**16.673**

Kaynak: Köleli, Seda. *Edirne İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2018,* Edirne, İŞKUR, 2018:28

İlde 20+ çalışanı olan işyerlerinde kadın çalışan sayısının, erkek çalışan sayısından fazla olduğu sektörler imalat, diğer hizmet faaliyetleri, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, eğitim sektörleri olmuştur. Dikkat çeken husus diğer hizmet faaliyetleri sektöründeki kadın istihdamıdır: kadın çalışanların sayısı erkek çalışanların sayısının iki katıdır.

SGK'nın 2017 istatistiklerine göre ülke genelinde 81 il arasında kadın istihdamın en yüksek olduğu il Edirne ili olmuştur (Tablo 16 ve Tablo 17).

Tablo 16: Türkiye'de İllere Göre 4-1/A Zorunlu Sigortalıların Dağılımı Oranları (Kadın)

4-1/A Zorunlu Sigortalıların Cinsiyet ve İllere Göre Dağılımı, 2017(Kadın)					
1	Edirne	37,21%	16	Ankara	29,65%
2	Denizli	33,52%	17	Aydın	29,57%
3	Ordu	32,65%	18	Uşak	29,54%
4	Giresun	32,61%	19	Samsun	29,53%
5	Düzce	32,49%	20	Eskişehir	29,42%
6	Kırklareli	32,27%	21	Trabzon	29,12%
7	İzmir	31,99%	22	Kilis	28,82%
8	İstanbul	31,81%	23	Balıkesir	28,62%
9	Bolu	31,75%	24	Isparta	28,34%
10	Antalya	31,51%	25	Çanakkale	27,84%
11	Bursa	30,92%	26	Bartın	27,71%
12	Sinop	30,77%	27	Sakarya	27,66%
13	Tekirdağ	30,41%	28	Muğla	27,56%
14	Karaman	30,30%	29	Manisa	27,11%
15	Tunceli	29,96%	30	Kastamonu	26,95%

Kaynak: SGK 2017 verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 17: Türkiye'de 5510 Sayılı Kanunun 4.Maddesi Kapsamındaki Zorunlu Sigortalıların İllere Göre Dağılım Oranları (Kadın)

5510 Sayılı Kanunun 4. Maddesi Kapsamındaki Zorunlu Sigortalıların Cinsiyet ve İllere Göre Dağılımı, 2017(Kadın)					
1	Edirne	33,85%	16	Trabzon	30,23%
2	Denizli	33,30%	17	Sinop	30,21%
3	İzmir	32,10%	18	Samsun	30,07%
4	Bolu	32,07%	19	Rize	29,78%
5	Düzce	31,99%	20	Çanakkale	29,52%
6	İstanbul	31,64%	21	Aydın	29,33%
7	Kırklareli	31,61%	22	Bartın	28,84%
8	Giresun	31,51%	23	Balıkesir	28,68%
9	Ordu	31,02%	24	Isparta	28,45%
10	Bursa	31,01%	25	Muğla	28,26%
11	Eskişehir	31,00%	26	Karaman	28,25%
12	Ankara	30,95%	27	Burdur	28,23%
13	Antalya	30,76%	28	Sakarya	28,09%
14	Uşak	30,62%	29	Bilecik	27,65%
15	Tekirdağ	30,50%	30	Adana	27,21%

Kaynak: SGK 2017 verilerinden oluşturulmuştur.

TR 21 Bölgesinde bulunan 3 il arasından kadın istihdamında Edirne ili ilk sırada yer almaktadır (Tablo 18) .

Tablo 18: 5510 Sayılı Kanunun 4. Maddesi Kapsamındaki TR21 Bölgesinde Zorunlu Sigortalıların Cinsiyet ve İllere Göre Dağılım Oranları

			Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
4-1/a Zorunlu Sigortalı		Kadın	22.392	22.349	82.855
		Erkek	37.786	46.905	189.565
		Toplam	60.178	69.254	272.420
4-1/b Zorunlu Sigortalı	Bağımsız Çalışanlar 1479 S.K	Kadın	2.637	2.383	5.812
		Erkek	8.675	7.217	19.158
		Toplam	11.312	9.600	24.970
	Tarımsal Faaliyette Bulunanlar 2926 S.K	Kadın	1.517	1.061	1.581
		Erkek	7.178	3.478	5.285
		Toplam	8.695	4.539	6.866
4-1/c Zorunlu Sigortalı		Kadın	6.997	4.682	11.062
		Erkek	11.901	8.329	16.887
		Toplam	18.898	13.011	27.949
Toplam Zorunlu Sigortalı Sayısı			99.083	96.404	332.205
Kadın İstihdam Oranları			33,85%	31,61%	30,50%

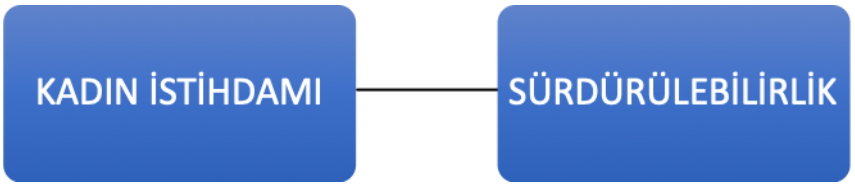
Kaynak: SGK 2017 verilerinden oluşturulmuştur.

Trakya Bölgesinde kadın istihdamına yönelik olarak 2004-2017 yılları arasında TÜİK tarafından yayınlanan veriler ile yine TÜİK tarafından yayınlanan Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri kullanılarak oluşturulan analizin sonuçları incelenerek yorumlanacaktır. Çalışmanın alt amaçları, öncelikle söz konusu değişkenler arasındaki temel nedensellik ilişkisi ve korelasyon ilişkisi ortaya konularak ilişkinin yönü tahmin edilecektir. Elde edilen bulgular ışığında istihdam ile ilişkili olduğu görülen sürdürülebilirlik kriterleri ile istihdama olan etkisi irdelenecektir. Elde edilen bulgular ışığında bölgesel kadın istihdamı ile sürdürülebilirlik ilişkisi farklı boyutlardan ele alınacak ve yorumlanacaktır.

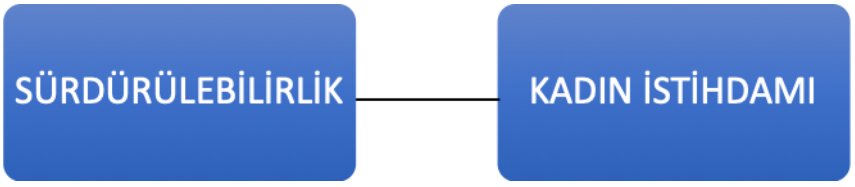
3.2. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Çalışmanın uygulama bölümünde iki farklı model oluşturulacaktır. İlk modelde İstihdam verilerinden Sürdürülebilirlik yönüne doğru olan ilişki incelenecek, ikinci modelde ise Sürdürülebilirlik yönünden İstihdam verilerine doğru olan ilişki incelenecektir. Yıllık rakamlar üzerinden oluşturulan zaman serileri modeli üzerinden analizler gerçekleştirilerek elde edilen sonuçlar yorumlanacaktır.

Model 1

Model 2

Şekil 5: Araştırma Modeli

H_0: Edirne İlinde Kadın İstihdamı ile Sürdürülebilirlik arasında Nedensellik İlişkisi Yoktur.

H_1: Edirne İlinde Kadın İstihdamı ile Sürdürülebilirlik arasında Nedensellik İlişkisi Vardır.

H_0: $r_{Kİ\text{-}SUR} = 0$

H_1: $r_{Kİ\text{-}SUR} \neq 0$

H_1: $r_{Kİ} > _{SÜR}$, $r_{Kİ} < _{SÜR}$

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni olarak Trakya Bölgesinde (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) Kadın istihdamına yönelik olarak 2004-2017 yılları arasında TÜİK tarafından yayınlanan yıllık veriler (36 adet istihdam değişkeni) ile yine TÜİK tarafından yayınlanan Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri kullanılmış (35 grup ve 289 adet

değişken) değişkenler arasındaki ilişkiler 2004-2017 yıllarına ait yıllık verilerinden elde edilen sonuçlar ışığında ortaya konmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında aynı döneme (2004-2017) ilişkin nicel veriler karşılaştırma yapmak üzere standardize edilmiş değer ölçütü kabul edilerek kullanılmış ve analiz edilerek sonuçları yorumlanmıştır. Birincil verilerden oluşturulan zaman serileri ile araştırma modeli oluşturulmuş ve eş dönemli verilerin sonuçlarının araştırma evreninin özelliklerini yansıttığı kabul edilerek elde edilen bulgular analiz edilmiştir. TÜİK tarafından oluşturulan veri setinden elde edilen dönemsel veriler yoruma yer bırakmayacak kesinlikte ve doğrulukta sonuçlar içermekle birlikte yorum ve analizler bu sonuçlara bağlı kalınarak değerlendirilmeye ve projeksiyonlar bu veriler üzerinden geliştirilmeye çalışılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Serilerin durağanlık durumunun analizi Dickey Fuller (Augmented Dickey Fuller-ADF) test seviye değerleri ile yapılmış, regresyon eşitliğine dış kökenli sabit (intercept) değer ilave edilmiş, gecikme uzunluğu Akaike, Schwartz ve Hannan-Quinn bilgi kriterlerine göre seçilmiştir. Durağanlık koşulu sağlanmayan seriler birinci farkı alınarak durağan (stationary) hale getirilmiştir. P Olasılık Değerlerinin 0.05'ten küçük olması (P<0.05 (H0 Red, H1 Kabul, Durağan) ayrıca ADF test istatistiği kritik değerlerinin %1, %5 ve %10 değerleri için t-istatistiği değerinden küçük olması nedeniyle, ADF birim kök testi sonucunda serilerin durağan olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 19: Augmented Dickey-Fuller Durağanlık Durumu Testi Sonuçları

		H0 : FARKB3'te Birim Kök Sorunu Vardır	
		t-İstatistiği	P Olasılık Değeri*
Augmented Dickey-Fuller test istatistik değerleri		-3.268.903	0.0067
Test kritik değerleri:	1% seviye	-3.007.406	
	5% seviye	-2.021.193	
	10% seviye	-1.597.291	

ADF birim kök testinin hipotezleri aşağıdaki gibidir,

H0 : Seride Birim Kök Sorunu Vardır

H1 : Seride Birim Kök Sorunu Yoktur

Durağanlık sınamasından sonra uygun gecikme uzunluğunun bulunması ve VAR analizi yapılması gerekmektedir. VAR Analizi yapılabilmesi için LR: ardışık düzeltilmiş LR test istatistiği (sequential modified LR test statistic (each test at 5% level)), FPE: Son tahmin hata kriteri (Final prediction error) ile Akaike (AIC), Schwarz (SC), ve Hannan-Quinn (HQ) bilgi kriterlerine bakılarak en uygun gecikme uzunluğu tespit edilmiş ve en uygun gecikme uzunluğunun 2 olduğu (*) bulunmuştur.

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin varlığını test etmek üzere Granger nedensellik testi yapılmış ve istihdam değişkenlerinden Sürdürülebilirlik kriterlerine doğru aynı zamanda da Sürdürülebilirlik kriterlerinden istihdam değişkenlerine doğru nedensellik ilişkisinin varlığı araştırılmıştır.

Granger nedenselliği VAR çerçevesinde şu şekilde yazılabilir,

$$y_t = \alpha_1 + \sum_{j=1}^{m} \beta_{1j} y_{t-j} + \sum_{j=1}^{m} \delta_{1j} x_{t-j} + \varepsilon_{1t} \quad (1)$$

$$x_t = \alpha_2 + \sum_{j=1}^{m} \beta_{2j} x_{t-j} + \sum_{j=1}^{m} \delta_{2j} y_{t-j} + \varepsilon_{2t} \quad (2)$$

α_i sabit terim, m gecikme uzunluğu, ε_{it} hata terimi olup, serinin sıfır ortalama ve sinirli kovaryans matrisi ile korelasyon içermediği varsayılmıştır. x'ten y'ye olan nedenselliği test etmek üzere, boş hipotez (H_{01}) şu şekilde, $\delta_{1j}=0$ $(j=1, 2,...,m)$, alternatif hipotez ise en az biri anlamlı ve sıfırdan farklı olmak üzere, şu şekilde ifade edilmektedir, δ_{1j} $(j=1, 2,...m)$ Benzer şekilde, H_{02} ile y'den x'e doğru olan nedensellik için $\delta_{2j}=0$ $(j=1, 2...m)$ karşısında δ_{2j}'nin en az birisinin sıfır olmaması gerekmektedir (Alagidede, Panagiotidis ve Zhang, 2010).

Granger nedenselliğinin araştırılmasından sonra veriler korelasyon testine tabi tutularak, -1 ile +1 arasında değişim gösteren korelasyon katsayılarının yorumlanması yoluyla kadın istihdamında görülen değişimlerin sürdürülebilirlik üzerindeki pozitif ve negatif etkisi yorumlanmıştır. Korelasyon katsayısının pozitif olması istihdamdaki artışın belirtilen sürdürülebilirlik kriterinde pozitif artışa neden olduğu, negatif olması ise sürdürülebilirlik kriterinde azalış meydana geldiği şeklinde yorumlanmaktadır.

3.6. Bulgular ve Yorum

Yapılan analiz neticesinde, Trakya Bölgesinde (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) kadın istihdamına yönelik olarak 2004-2017 yılları arasında TÜİK tarafından yayınlanan yıllık veriler (36 adet istihdam değişkeni) ile yine TÜİK tarafından yayınlanan 2004-2017 yıllarına ait Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri (35 grup ve 289 adet değişken) arasındaki nedensellik ilişkisi test edilmiş ve Tablo 20'de bulunan değişkenler arasında Granger nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Tablo 20: Korelasyon Testi Sonuçları.

	Kısaltma Kodu	**Açıklamalar**	**Korelasyon Test Sonucu**
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin) (D4),	**B74**	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları	0,9921500415746699
	B113	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı(11—15yaş)	0,7521481421291679
	B266	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $	0,5331502315972976
	B161	3 ya da 4 bilgisayar faaliyeti yapmış olan bireyler	0,04344210644584069
	B175	Toplam doğurganlık hızı (Kadın başına çocuk sayısı)	-0,9596252174559252
	B22	Düzey 2 bazında bölgelerarası istihdam oranının değişim katsayısı (15-64 yaş) %	-0,781909466660297
	B116	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı(50-64yaş)	-0,5964918586182881
	B176	İşten emekliliğe gelirin toplu değişim oranı %	-0,3641060323334251
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)D5	**B156**	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler	0,4398982474642115
	B130	İki yetişkinli, bir bağımlı çocuğu olan hane halkı	0,2362933249134995
	B215	Yakıt tipine göre yurtiçi enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)	-0,765506625202458
	B62	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton	-0,7411238051948961
	B84	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları	-0,7023949861805384
	B266	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $	-0,5332918823047342
	B1	Sabit fiyatlarla kişi başına GSYH	-0,4726296563990296
	B265	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $	-0,2895709126789629
	B77	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları	-0,04082343405117892

İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, sanayi (%)	**B189**	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Toplam Yüzbin kişi	0,3461377188629915
	B121	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı	0,3340679917777088
	B103	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %)	0,2580547597145032
	B68	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları	0.2494289460497629
	B78	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları	0.03403056789907111
	B102	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %)	-0.2910499447760749
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%) (D19)	**B86**	Hanehalkı elektrik tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)	0,6786261801070684
	B265	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $	0,5995257082223272
	B75	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları	0,5457115917484794
	B78	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları	0,3151750321021479
	B153	En son bitirilen eğitim düzeyine göre yoksulluk oranı (3)	0,2868682735320067
	B72	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları	-0,4988077824841211
	B88	Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)	-0,495029162631726
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	**B122**	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı	0,5303359170380636
	B159	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler	-0,8199280107296453
	B102	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %)	-0,7633528210042353
	B118	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı	-0,7218059390130514
	B107	Yoksulluk riski altındaki nüfus	-0,263945769279314
	B139	İstihdamda yoksulluk riski %	-0,2292862633098913
	B134	Parasal yoksulluk ve yaşam koşulları - Bilinmeyen	-0,1231101990475827

İstihdam değişkenleri ile nedensel olduğu tespit edilen sürdürülebilirlik kriterleri arasındaki korelasyon katsayısı yorumlandığında, istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin) yaşanan değişimin, Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları, Yaş grubuna göre yoksulluk oranı, ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat (Milyon $) ve 3 yada 4 bilgisayar faaliyeti yapmış olan bireyler üzerinde artışa neden olduğu

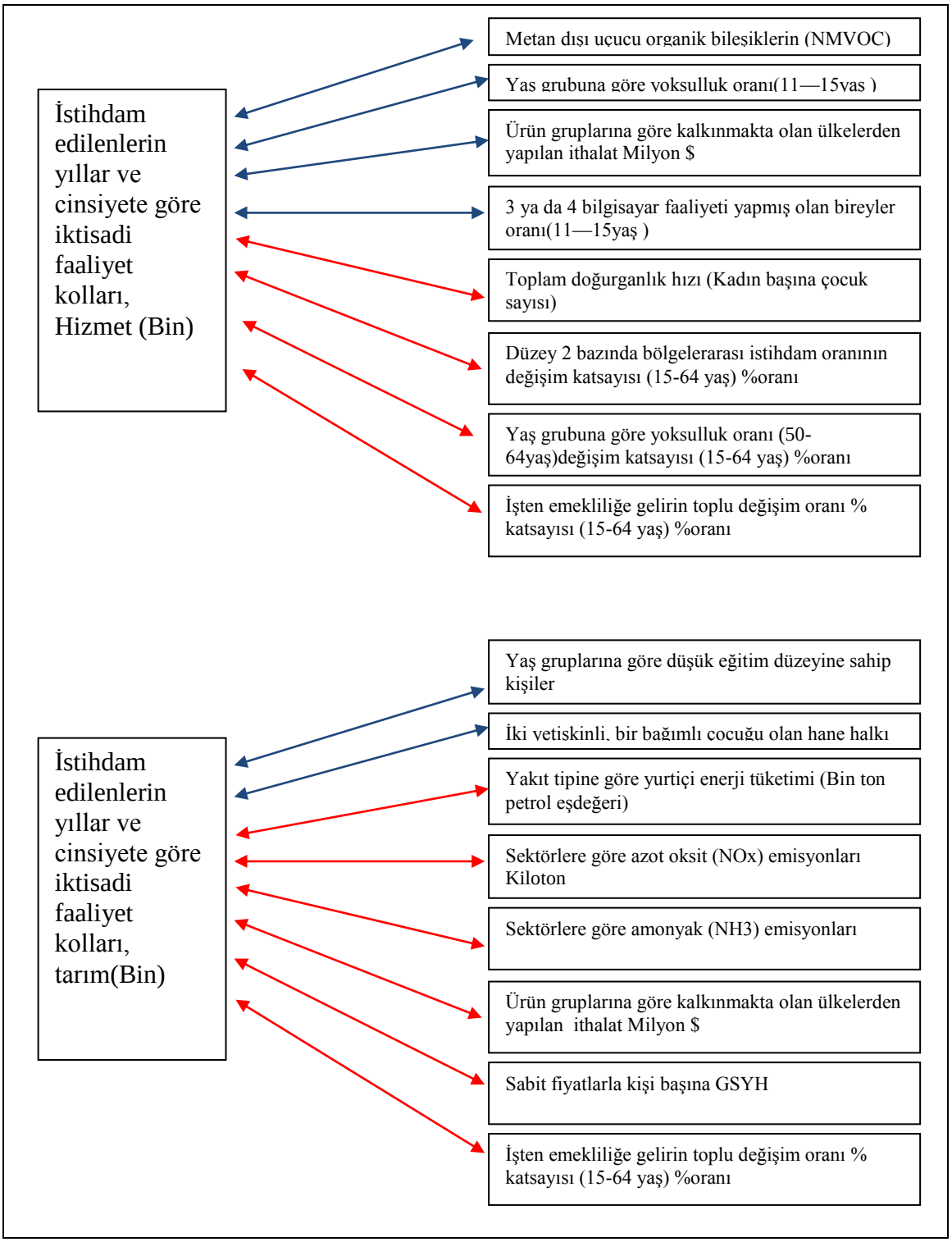
(pozitif), Toplam doğurganlık hızı (Kadın başına çocuk sayısı), Düzey 2 bazında bölgelerarası istihdam oranının değişim katsayısı (15-64 yaş)(%), Yaş grubuna göre yoksulluk oranı ve İşten emekliliğe gelirin toplu değişim oranı (%) üzerinde azalışa (negatif) neden olduğu görülmüştür.

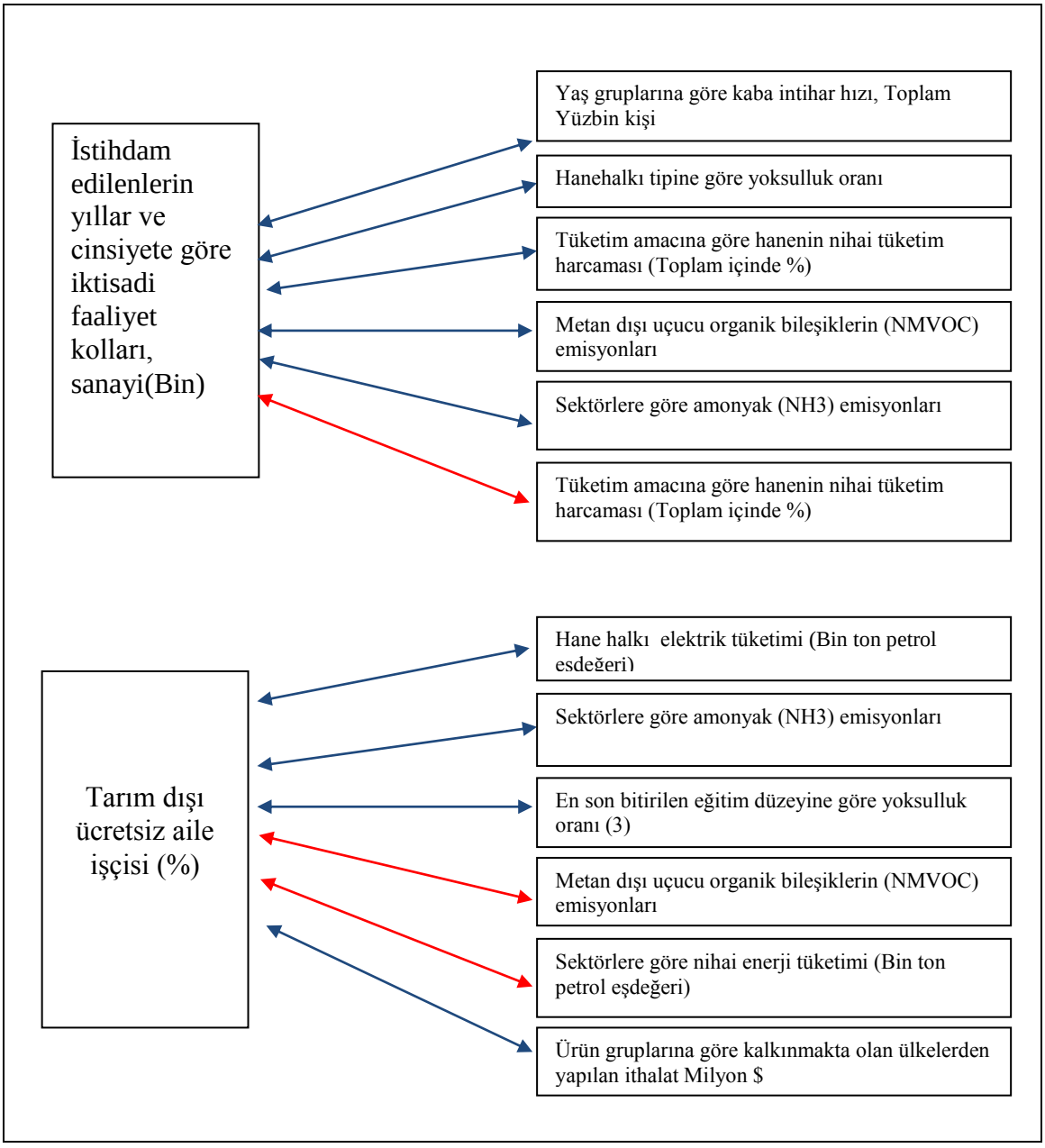
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%) yaşanan değişimin, Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler ve İki yetişkinli, bir bağımlı çocuğu olan hanehalkı üzerinde artışa neden olduğu (pozitif), Yakıt tipine göre yurtiçi enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri), Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton, Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları, Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat (Milyon $), Sabit fiyatlarla kişi başına GSYH, Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat (Milyon $), Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları üzerinde azalışa (negatif) neden olduğu görülmüştür.

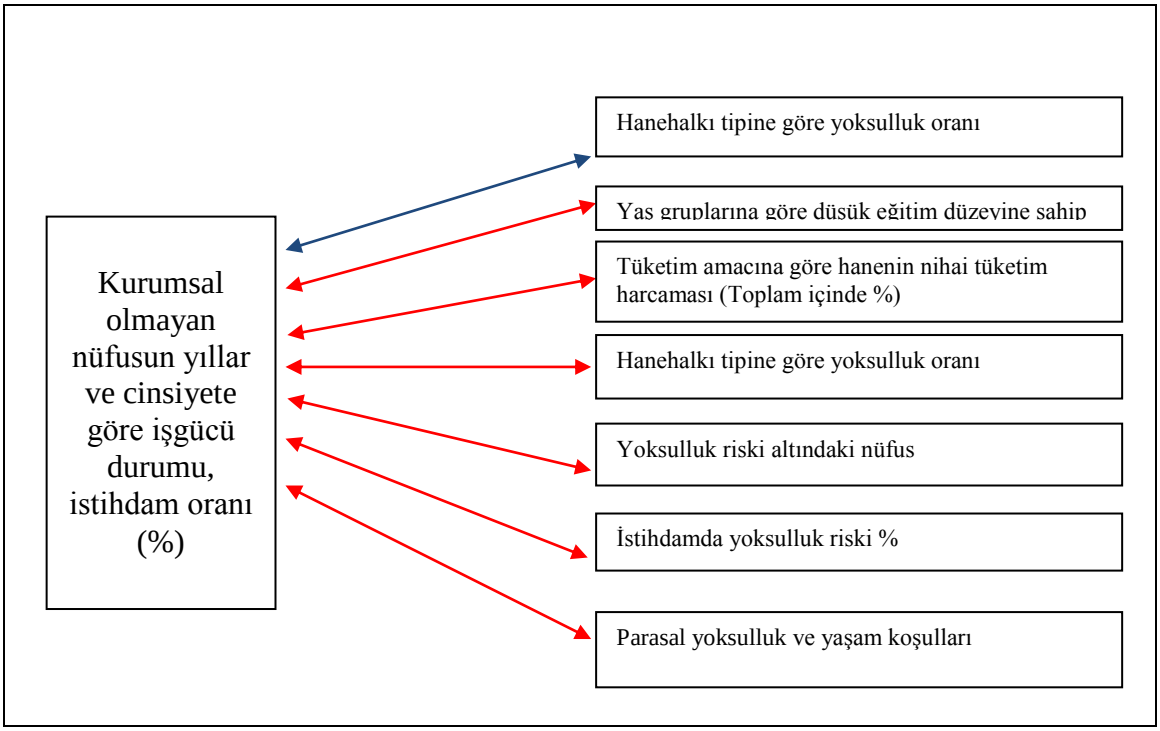
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%) yaşanan değişimin, Hanehalkı elektrik tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri), Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat (Milyon $), Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları, Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları, En son bitirilen eğitim düzeyine göre yoksulluk oranı üzerinde artışa neden olduğu (pozitif), Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları, Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) üzerinde azalışa (negatif) neden olduğu görülmüştür.

Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumunda yaşanan değişimin, İstihdam oranı (%) Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı üzerinde artışa neden olduğu (pozitif), Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler, Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %), Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı, Yoksulluk riski altındaki nüfus, İstihdamda yoksulluk riski (%), Parasal yoksulluk ve yaşam koşulları (Bilinmeyen) üzerinde azalışa (negatif) neden olduğu görülmüştür.

Tablo 20'de yer alan analiz ve test özet sonuçları doğrultusunda, kadın istihdam ile sürdürülebilirlik göstergeleri arasındaki ilişki ve etkileşim yönü Şekil 6'da gösterilmiştir.

İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, sanayi(Bin)
Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Toplam Yüzbin kişi
Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı
Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %)
Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları
Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları
Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %)
Tarım dışı ücretsiz aile işçisi (%)
Hane halkı elektrik tüketimi (Bin ton petrol esdeğeri)
Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları
En son bitirilen eğitim düzeyine göre yoksulluk oranı (3)
Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları
Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)
Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $

Şekil 6: Kadın İstihdam Verileri ile Sürdürülebilirlik Göstergeleri Arasındaki İlişkiler. Tablo 20'deki verilerden oluşturulmuştur.

Şekil 6 incelendiğinde iktisadi faaliyet kollarına göre kadın istihdam oranın artması ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik göstergeleri üzerinde ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlayacak yönde etki göstermektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma kadınların işgücüne ve istihdama katılımı ile sürdürülebilir gelişme kriterleri arasındaki ilişkiyi tespit ederek, kadın işgücünün ülke ekonomisine yapabileceği katkıyı incelemek adına hazırlanmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme, ikinci bölümde kadın işgücü ve kadın istihdamı hakkında bilgi verilmiştir. Son bölümde sürdürülebilir gelişme açısından kadın işgücünün önemini belirlemek için yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almıştır.

Günümüzde ülkelerin kalkınması ve gelişmesi, refah seviyesinin yükseltilmesi ve gelişmenin sürdürülebilir kılınması bakımından kadın istihdamı büyük önem taşımaktadır. Kadın ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi ekonomik karşılığı bulunmayan faaliyetler nedeniyle işgücü piyasasının dışında kalarak ekonomik anlamda erkeğe bağımlı kalmıştır. Bu durum erkekleri ekonomik ilerlemenin de baş aktörü haline getirmiştir.

Kadının ekonomik yaşamda yer alması, savaş ve ekonomik sıkıntıların yaşandığı zamanlarda, yedek işgücü olarak kullanılmasıyla başlamıştır. Sanayi devrimi ile birlikte kadınlar ilk defa ücretli işgücü olarak emek piyasasında yer edinmişlerdir. İkinci Dünya Savaşından sonra istihdama etkin bir biçimde katılmaları, ekonomik ve toplumsal yaşamda hızlı bir değişim sürecinin başlangıcı olmuştur.

Kadınların işgücüne katılımı sürdürülebilir kalkınmanın ve gelişmenin önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Ülkeler ve bölgeler bazında karşılaştırma yapıldığında gelişmemiş veya gelişmekte olan ülke ve bölgelerde kadın işgücü katılımı oranı çok düşüktür. Hâlbuki kadın işgücü ve istihdamındaki artış bir ülkenin sektörel bazda katma değerlerine katkı sağladığı gibi, ekonomik kalkınma ve gelişme sürecine de olumlu yönde etki etmektedir. Küresel rekabetin arttığı bir ortamda bir ülkenin her alanda güçlü durumda olabilmesi yüksek oranda sahip olduğu iyi eğitilmiş işgücü potansiyeline bağlıdır. Burada da asıl olan toplum üyelerinin cinsiyet ayrımı gözetmeden üretimin her aşamasına katılmasını sağlamaktır.

Kadınların işgücüne katılım oranını sadece ülkeler arası değil bölgeler hatta şehirlerarası da farklılık gösterebilmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında toplumun gelenek, örf ve adetleri, kadınların eğitim ve medeni durumları, yaş, çocuk sayısı, eşin eğitim durumu gibi unsurlar yer almaktadır.

Türkiye'de kadının işgücüne katılım oranı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çok gerisinde kaldığı bilinmektedir. Ayrıca Türkiye içinde bölge ve şehirler bazında da karşılaştırma yapıldığında katılım oranlarının farklılık gösterdiği görülmiştür. SGK'nın yayımladığı 2017 verilerine göre Türkiye'de kadın istihdamının en yüksek olduğu il Edirne olarak tespit edilirken, TÜİK tarafından her yıl yayımlanan işgücü göstergeleri istatistiklerinde kadının işgücüne katılım oranı en yüksek il Edirne'dir. Bu maksatla son iki yıldır kadının işgücüne katılım oranı ile istihdam oranının en yüksek olduğu Edirne ilinin bulunduğu Trakya bölgesi verileri baz alınmış ve analiz edilmiştir.

TÜİK verilerinden alınan değişkenler arasında Granger Nedensellik Testi uygulanmıştır. Nedensellik tespit edilen değişkenlerin uzun dönemde birbirlerinin nedeni olduğu anlaşılmıştır. Nedensellik testinin akabinde Korelasyon Testi ile ilişkinin yönü tahmin edilmeye çalışılmıştır. Pozitif korelasyon gösteren değişkenlerde birinde meydana gelen artışın bir diğeri üzerinde de artışa neden olduğu, negatif korelasyon gösteren değişkenlerde ise birinde gerçekleşen artışın diğer değişken üzerinde azalışa neden olduğu anlamına gelmektedir. Buradan hareketle söz konusu kadın istihdam ve sürdürülebilirlik kriterlerinin eşzamanlı yorumlanması neticesinde Edirne ilinde kadın istihdamı ile uzun dönemli sürdürülebilirlik kriterleri arasındaki ilişkinin mevcut olduğu ve bazı alanlarda bu ilişkinin diğer istihdam ve sürdürülebilirlik kriterlerine göre ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bunların sadece Edirne bölgesi için nedensel olduğu tespit edilmiştir.

İstihdam değişkenleri ile nedensel olduğu tespit edilen sürdürülebilirlik kriterleri arasındaki korelasyon katsayısı yorumlandığında, hizmet sektöründe kadın istihdamın artması ile ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat (Milyon $) artmıştır. Kadının istihdama katılmasıyla gelir ve harcama düzeyi

artmış ve mal piyasasında ürün çeşitlerini arttırmak veya ihtiyaçları karşılamak maksadıyla ürün ithalatına gidilmiştir. Bu gelişme, kadın istihdamının sürdürülebilir ekonomik göstergeleri üzerinde olumlu yönde artışa neden olduğu ve üretimin arttığını göstermektedir. Üretim artışının doğal bir sonucu da ekonomik büyümedir. Literatüre bakıldığında; bu çalışma sonuçları ile Tutar ve Yetişen'in 2009 yılında, Korkmaz ve Alacahan'ın 2013 yılında, Aydın ve Erdem'in 2014 yılında yapmış oldukları çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir

Hizmet sektöründe kadın istihdamının artmasıyla, 3 yada 4 bilgisayar faaliyeti yapmış olan bireylerde meydan gelen artış işgücünün niteliklerinde ve eğitimlerinde meydana gelen artış olarak yorumlanmaktadır. Üretimde kullanılan yeni teknolojilerin (akıllı fabrikalar, siber fiziksel sistemler, nesnelerin interneti gibi) yeni nitelikler gerektirmesi, dolayısıyla eğitimin bu nitelikleri sağlamasının önemine işaret etmektedir. Literatüre bakıldığında; bu çalışma sonuçları Kızılgöl'ün 2012 yılında, Aydın ve Erdem'in 2014 yılında yapmış oldukları çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Yaş grubuna göre yoksulluk oranında (11-15 yaş) meydana gelen artış ise hizmet sektöründe kadın istihdamının artmasına bağlı olarak Edirne ilinde 11-15 yaş çocuk işçi sayısında düşüş ile açıklanabilmektedir. TÜİK 2018 yılı çocuk istatistikleri verilerine göre çocuklarda işgücüne katılma oranı 2017'de %20,3 iken 2018 yılında bu oran %21,1'e yükselmiştir.

Hizmet sektöründe kadın istihdamının artmasıyla ekonomik faaliyetlerde meydana gelen artış Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonların artmasına neden olmuştur. Çevresel sürdürülebilirlik açısından olumsuz olarak değerlendirilen bu artış ekonomik sürdürülebilirlik açısından ekonomik faaliyetlerin artması anlamına geldiğinden olumlu bir gelişme olarak kaydedilmektedir. Aydın ve Erdem'in 2014 yılında yaptığı çalışmada enerji ve çevre endeksindeki artış kadınların işgücüne katılımını olumlu yönde etkilemektedir. Buda savımızı destekler niteliktedir.

Sürdürülebilir kalkınma ve gelişmenin varsayımlarından biri olan kadın istihdam oranın artışına bağlı olarak doğum oranında azalma olacağı yapılan korelasyon testi ile doğrulanmış bulunmaktadır. Edirne ilinde kadın istihdamı oranın artmasına bağlı olarak toplam doğurganlık hızında düşüş meydana gelmiştir. Bununla doğru orantılı olarak kadınların işgücü piyasasında ve istihdamda kalma süreleri uzayacağı öngörülmektedir. TÜİK 2018 verilerine göre çocuk nüfus oranı en düşük iller sırasıyla: Tunceli, Edirne ve Kırklareli olmuştur. Düşük doğum oranı bakmakla yükümlü olan çocuk sayısında düşüşe neden olduğundan, kadınların işgücü piyasasında aktif olarak yer almalarını sağlamaktadır. Kılıç ve Öztürk'ün 2014 yılında yaptığı çalışmada kentsel bölgelerde yaşayan kadınlar için evde 5 yaşından küçük çocuk veya çocukların bulunması işgücüne katılım olasılığını düşürdüğünü göstermiştir. Dolayısıyla bu çalışma sonucumuzu destekler niteliktedir.

Hizmet sektöründeki kadın istihdamına bağlı olarak yaş grubuna göre yoksulluk oranı (50-64 yaş) ile işten emekliliğe gelirin toplu değişim oranında meydana gelen azalma sürdürülebilir gelişme açısından olumlu yönde bir olgu olup, çalışan ve emekli yoksulluğun azalmasına işaret etmektedir. Literatüre bakıldığında Şimşek'in 2008 yılında, kadınların gerek ekonomik gerekse sosyal ve toplumsal anlamda daha güçlü olmaları ekonomik gelişmenin artmasına neden olacağı savını destekler niteliktedir.

Tarım sektöründe yaşanan değişimin düşük eğitim düzeyine sahip kişilerin tarımsal faaliyetlere yöneldiğini göstermektedir. Tarımsal faaliyetlerden elden edilen gelirin düşük olması neticesinde sabit fiyatlarla kişi başına GSYH'nın düşmesine neden olmuştur. Bu sonuç ile tarım sektöründe yaşanan sorunlar bir kez daha ortaya konmuş bulunmaktadır. Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalatın (Milyon $) azalması ise, üretimde dışa bağımlı olan ülkemizde üretim hareketlerinde azalmayı göstermektedir.

Sanayi sektöründe kadın istihdamında yaşanan değişim, hane halkı gelir ve harcama düzeyinde artış meydana getirmiştir. Bu artışa bağlı olarak tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcamalarında artış gözlemlenmiştir. Hane halkı tipine

göre yoksulluk oranın artmasının nedenleri arasında sanayi sektöründe kadınların düşük nitelikli işlerde yer alması, yetersiz ücret, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı gelmektedir. Duruoğulu'nun 2007 yılında Bursa Organize Sanayi Bölgesinde yapmış olduğu çalışma bunu destekler niteliktedir.

Tarım dışı ücretsiz aile işçisi oranında yaşanan değişim, bireylerin ücretli iş piyasasının dışında kalmalarına bağlı olarak hane halkı elektrik tüketimini arttırırken, sektörlere göre nihai enerji tüketimini azaltmıştır. Tarım dışı ücretsiz aile işçisi grubundaki artış (non labour: 15-64 yaş arası çalışma çağındaki kurumsal olmayan sivil nüfusa dâhil olan, ancak ücretli çalışan olmayan) elektrik tüketimini arttırmaktadır. Söz konusu aile işçiliği faaliyetlerinin işgücü hesaplamalarına dâhil edilmemesi, öğrenciler, ev işleri ile uğraşanlar ve aile işletmelerinde bordrosuz çalışanlar gibi grupların çalışmalarının işgücü piyasasında olmayanlar (non labour) grubuna dâhil olması sebebiyle doğrudan istihdama katkı sağlamadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca tarım dışı aile işçiliğinin artması, en son bitirilen eğitim düzeyine göre yoksulluk oranını yükseltmiştir. En son bitirilen eğitim düzeyine göre yoksulluk oranının artması ise, son yıllarda yaşanan ekonomik kriz neticesinde aile işletmelerinde tarım dışı aile işçilerinin tercih sebebi olmasından dolayı artan işsizlik ile açıklanabilmektedir.

Tarımda kadın istihdamın artması ile iki yetişkinli bir bağımlı çocuğu olan hane halkın artması Kızılgöl'ün 2012 yılında yaptığı çalışma ile paralellik göstermektedir. Çalışmaya göre tek çocuklu çekirdek aileye göre iki çocuklu, üç veya daha fazla çocuklu çekirdek ailede, ataerkil veya geniş ailede, tek yetişkinli ailede bulunan kadınların işgücüne katılımı artmaktadır.

Kurumsal olmayan nüfusun (üniversite yurtları, yetiştirme yurtları (yetimhane), huzurevi, özel nitelikteki hastahane, hapishane, kışla vb. yerlerde ikamet edenler dışında kalanlar) yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumunda yaşanan istihdam oranı (%) değişimi ile hane halkı tipine göre yoksulluk oranı, yoksulluk riski altındaki nüfus, istihdamda yoksulluk riski (%), parasal yoksulluk ve yaşam koşulları azalmasına neden olmuştur. İstihdamda yoksulluk riskinin azalması,

ekonomik ve toplumsal gelişmenin önemli bir göstergesidir ve çalışan yoksulluğun azalmasını işaret etmektedir. İstihdam yoksulluğundaki azalma güvencesiz istihdamın önüne geçilmesine, güçlü sosyal politikaları işaret etmektedir.

Yapılan analiz neticesinde Edirne'de kadın işgücü ve istihdamının sürdürülebilir gelişme açısından diğer illere kıyasla üstün olduğu fakat daha iyi bir konuma ulaşmasını sağlamak adına kadınların işgücüne ve istihdama katılım oranlarını arttırmak için zayıf alanlarda istihdam arttırıcı teşvikler uygulanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Öncellikle kısa vadede istihdamın arttırılması maksadıyla pasif istihdam politikaları uygulanması, uzun dönemde ise aktif istihdam politikaları ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda uygulanabilecek aktif istihdam politikaları: işgücünün yeniden eğitilmesi, yetenek düzeyinin yükseltilmesi ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasıdır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde kadınların küçük yaş grubu çocukları olsa bile esnek çalışma biçimleri sayesinde işgücü piyasasına yüksek oranda katıldıkları bilinmektedir. Bu doğrultuda ülkemizde de esnek çalışma biçimleri olan işyerlerinin desteklenmesinin, teşvik edilmesinin ve özellikle küçük yaş çocuğu olan kadınların iş gücüne daha aktif katılabilmesinin en etkili yolu olan bakım hizmetlerine ulaşılabilirliğin arttırılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kadınların işgücü piyasasına katılımlarının önündeki engelleri kaldırmak için kaliteli istihdama erişim, eğitimde fırsat eşitliği, iş-aile yaşamı uyumu, ayrımcılıkla mücadele alanlarında düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Sektörel boyutta katma değerler karşılaştırıldığında, en yüksek katma değerli sektör sanayi sektörü olmasından kadınların bu sektörde istihdamının arttırılması ülke ekonomisinin gelişmesi açısından önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir (Sanayi sektörü tarım sektöründen dört katın üzerinde katma değer yarattığı bilinmektedir).

Çalışma, kadın işgücünün aktif kullanımının bazı ekonomik, çevresel ve toplumsal sürdürülebilirlik göstergeleri üzerinde olumlu yönde etki gösterdiğini göstermiştir. Bu da kadın istihdamının bir ülkenin gelişmesinde yapı taşlarından biri

olduğunu ispatlar niteliktedir.

Ülkenin kalkınması açısından, Edirne ilinde kadının işgücüne ve istihdama katılmasını attıran unsurlar ile kadın işgücünün ve işgücü piyasasının yapısı araştırılarak diğer bölgelerde kadının işgücüne katılımını arttıracak politikaların belirlenmesinde ve kullanılmasında uygun olacağı değerlendirilmektedir

KAYNAKÇA

Acar, Ahmet Cevat, *Kadınların İşletmelerde İstihdamı ve Kadınların Çalışmasına Karşı Tutumlarla İlgili Bir Araştırma*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), 1992.

Açıkgöz, Reşat, "Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme", *Hakem Heyeti*, 2010, s. 45-60.

Adem, Çiğdem, "Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi", *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı: 419, 2002, s: 56-57.

Ağça, Barçın, "Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 3, 2002.

Akgeyik, Tekin, "Türkiye'de Kadınların İşgücü Piyasasına Katılımını Etkileyen Faktörler: TÜİK Verileri Üzerine Bir Analiz", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergis*i, Sayı: 70, 2017, s. 31-53.

Akgül, Urungü, "Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı", *Antropoloji*, Sayı: 24, 2010, s. 133-164.

Aksoy, Çağrı, *Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye'deki İşletmelerde Uygulaması*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2013.

Alagidede, Paul; Panagiotidis, Theodore ve Zhang, Xu, "Causal Relationship Between Stock Prices And Exchange Rates", *The Journal of International Trade & Economic Development*, Cilt: 20, Sayı: 1, 2011, s. 67-86.

Alagöz, Mehmet, "Sürdürülebilir Kalkınmanın Paradigması", *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* Cilt:4, Sayı: 8, 2004, s. 1-23.

Alcan, Deniz, *Türkiye'de İşgücüne Katılımın Belirleyicileri ve İşgücüne Katılım Oranı Öngörüleri,* (T.C.Kalkınma Bakanlığı, Uzmanlık Tezi), 2018.

Aldan, Altan ve Ozturk, Selcen., "Determinants of the Rise in Female Labor Force Participation: Identifying Cohort Effects*",* (No. 1905), 2019

Aydın, Fatma ve Erdem, Ekrem, Kadın İstihdamının Rekabet Gücü ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye İle Rekabet Gücü En Yüksek Ülkelerin Karşılaştırılması, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Sayı: 44, Temmuz-Aralık 2014, s. 59-71.

Bah, Bubaccar, Diffusion Maps: Analysis And Applications. https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:e55c4a57-0a51-40d4-bbd7-37abd38afe66/download

_file?file_format=pdf&safe_filename=bah.pdf&type_of_work=Thesis, 2008, (05.06.2018)

Bartelmus, Peter, *Environment, Growth, And Development: The concepts And Strategies Of Sustainability*, New York: Routledge, 1994.

Barton, Hugh; Davis, Geoff ve Guise, Richard, *Sustainable Settlements: A Guide for Planners, Designers, and Developers*, The Local Government Management Board, Bristol 1993.

Bayrakdar, Seda, İşsizliğin Çözümünde Uygulanan Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, Cilt: 33, Sayı: 1, 2019

Bedük, Aykut, "Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 12, 2005, s. 106-117.

Berber, Metin, ve Eser, Burçin Yılmaz, "Türkiye'de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz", *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, Cilt:10, Sayı 2, 2008, s. 1-16.

Berlinski, Samuel ve Galiani, Sebastian, "The Effect Of A Large Expansion Of Pre-Primary School Facilities On Preschool Attendance And Maternal Employment", *Labour Economics*, Cilt: 14, Sayı: 3,2007, s. 665-680.

Bhattarai, Keshab ve Wisniewski, Tomasz Piotr , "Determinants Of Wages And Labour Supply İn The UK", *Chinese Business Review*, Cilt:16, Sayı: 3, 2002, s. 126-140.

Bıçkı, Doğa ve Kaya, Yasemin, "Sürdürülebilirlik" Argümanı ve 'Derin Ekolojik' İtiraz", *Gazi Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakultesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2006, s. 231-249.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf(16.02.2018)

Borghesi, Simone ve Vercelli, Alessandro, "Sustainable Globalisation", *Ecological Economics*, Sayı: 44, 2003, s. 77-89.

Bozkaya, Gülferah," Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörler: Türkiye Üzerine Bir Analiz", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, 2013, s.69-89.

Bozlağan, Recep, "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesine Giriş", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2002, s. 56-72.

Bozlağan, Recep, "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 50, s. 1011-1028.

Brander, James A, "Sustainability: Malthus Revisited?(Durabilité: Malthus revisité?)", *Canadian Journal of Economics*, 2007, s. 1-38.

Brewster, Karin L. ve Rindfuss, Ronald. R., "Fertility And Women's Employment İn İndustrialized Nations", *Annual Review Of Sociology*, Cilt: 26, Sayı: 1, 2000, s. 271-296.

Brown, Lester R., *State of the World 1991: A Worldwatch Institute Report on Progress Toward a Sustainable Society*, WW Norton & Company, 1992.

Brundtland, Gro. Harlem, "Our Common Future—Call For Action", *Environmental Conservation*, Cilt 14, Sayı: 4, 1987, s.291-294.),https://www.cambridge.org/core/journals/environmental-conservation/article/our-common-futurecall-for-action/65808D6676E07552EF891DF3C3DF7A1 (17.10.2017)

Carr, David L. ve Norman, Emma. S., "Global Civil Society? The Johannesburg World Summit On Sustainable Development", *Geoforum*, Cilt: 39, Sayı: 1, 2008, s. 358-371.

Ceylan, Özgür, *Tüketicilerin Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Moda Konusunda Bilgi Düzeyi, Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma,* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir), 2010.

Ciegis, Remigijus, Ramanauskiene, Jolita ve Martinkus, B Bronislovas, "The Concept of Sustainable Development and its Use for Sustainability Scenarios", *Engineering Economics*, Vol.2, 2009, s. 28-37.

Crooks, Ed, 2009. The burning issue, http://www.ft.com/cms/s/2/2a457d52-de11-11de-b8e2-00144feabdc0.html#axzz288Y5o1QM , (16.11.2017).

Çatalbaş, Gaye Karpat, "Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörlerin Belirlenmesi: Panel Veri Yaklaşımı", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 10, 2015, s. 249-280.

Çelikkalp, Ülfiye; Saraçoğlu, Gamze Varol ve Yorulmaz, Faruk, "Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Kadınlar, Sağlık Riskleri ve Sorunları", *TAF Preventive Medicine Bulletin*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2014, s. 233-240.

Çetin, Işın ve Sevüktekin, Mustafa, "Türkiye'de Kadın İstihdamının Geleceği", *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 2, 2014, s. 52-83.

Çolak, Faruk. Ömer, Sanayileşme ve Kadın İşgücü, İstihdam. *Kadın İşgücü ve Yeni İş Kanunu Sempozyumu, Muğla*, 2003.

Çondur, Funda ve Bölükbaş, Mehmet, "Türkiye'de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik-Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt:47, Sayı: 2, 2014, s. 77-93.

Dayıoğlu, Meltem ve Kasnakoğlu, Zehra, "Kentsel Kesimde Kadın Ve Erkeklerin İşgücüne Katılımları ve Kazanç Farklılıkları", *METU Studies in Development*, Cilt: 24, Sayı: 3, 1997, s. 329-361.

Dayıoğlu, Meltem ve Kırdar, Murat G., "Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımında Belirleyici Etkenler ve Eğilimler'', *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı Ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı Çalışma Raporu,* Sayı: *5*, Ankara, 2010, s.1-81.

Dayıoglu, Meltem, Labor Market Participation Of Women İn Turkey. Gender and Identity Construction: Women of Central Asia, Caucasus and Turkey, The Netherlands: ES Brill, 2000.

Doane, Deborah ve MacGillivray, Alex, "Economic Sustainability: The Business of Staying in Business", *New Economics Foundation*, 2001, s. 1-52.

Dulupçu, Murat. Ali, "Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler", *Dış Ticaret Dergisi, 20*, 2001, s. 46-70.

Dünya Bankası http://www.worldbank.org/tr/news/press-release/2014/12/10/new-world-bank-report-looks-at-turkey-rise-to-threshold-of-high-income-and-challenges-remaining(15.03.2019)

Dyllick, Thomas ve Hockerts, Kai, " Beyond The Business Case For Corporate Sustainability", *Business Strategy And The Environment*, Cilt: 11, Sayı: 2, 2002, s. 130-141.

Ekins, Paul, "Making Development Sustainable", *Global Ecology: A New Arena Of Political Conflict,* 1993, s. 91-103.

Erdoğan, Ridvan ve Okudum, Ramazan, "Türkiye'de İşgücünün Bölgesel Analizi", *Doğu Coğrafya Degisi,* Cilt: 20, Sayı: 33, 2015, s. 49-62.

Eser, Kadir ve Gökmen, Çisel Ekiz, "Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2009, s. 41-56.

Esquer-Peralta, Javier ve Moure-Eraso, R, "Sustainability Management Systems(sms): An İntegrative Approach To Management Systems Towards Sustainable Development", *1stInternationalWorkshop Advances in Cleaner Production*, Cilt: 68, Sayı: 4, .

Eş, Abdulhamit, *Sürdürülebilirlik ve Firma Düzeyinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü",* (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), 2008.

Faruqee, Hamid, *Population aging and its macroeconomic implications: A framework for analysis*, Vol. 2, International Monetary Fund, 2002.

Gauthier, Anne H.; Smeeding, Timothy M. ve Furstenberg Jr, Frank.F , "Are Parents İnvesting Less Time İn Children? Trends İn Selected İndustrialized Countries", *Population and development review*, Cilt: 30, Sayı: 4, 2004, s. 647-672.

Gilman, Robert , Sustainability By Robert Gilmanfrom the 1992 UIA/AIA Call Forsustainable Community Solutions. 1992, http://www.context.org, (05.01.2018)

Goodland, Robert ve Daly, Herman, "Environmental sustainability: universal and non-negotiable", *Ecological applications*, Cilt: 6, Sayı: 4, 1996, s. 1002-1017.

Goodland, Robert ve Ledec, George, "Neoclassical economics and principles of sustainable development", *Ecological modelling*, Cilt: 38, Sayı:1-2, 1987, s. 19-46.

Güloglu, Tuncay, "The Reality of Informal Employment in Turkey", *International Programs, Visiting Fellow Working Papers*, Cornell University, 2005, http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/intl/9/, ss. 2-3.(03.02.2019)

Günaydın, İhsan ve Yıldız, Barış, "Aktif İstihdam Politikalarının Etkililiği", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 17, 2016, s. 264-300.

Günday, Pınar Doğan, *Ekonomik Kalkınmada Kadın'ın Önemi ve Katkısı,* (TC Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011.

Gündoğdu, Aylin, *Kadınların İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Türkiye Uygulaması,* (Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma İktisadı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yükserk Lisans Tezi), 2018.

Güner, Tuğba; Uslan, Yurdanur Ural ve Çiçek, Özal, "Türkiye ve Avrupa Birliğinde Kadın İstihdamının Karşılaştırmalı İncelenmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 10, 2014, s. 55-75.

Gürlük, Serkan, "Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir Mi?", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2010, 85-99.

Han, Ergül ve Kaya, Ayten Ayşen, *Kalkınma ekonomisi: Teori ve politika,* Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2013.

Haris, Jonathan M., "Basic Principles of Sustainable Development", *Global Development and Environment Institute Working Paper*, No. 04, 2000.

Haugh, Helen M. ve Talwar, Alka, "How Do Corporations Embed Sustainability Across The Organization?", *Academy of Management learning & education*, Cilt: 9, Sayı: 3, 2010, s. 384-396.

Holden, Erling ve Linnerud, Kristin, "The Sustainable Development Area: Satisfying Basic Needs And Safeguarding Ecological Sustainability", *Sustainable Development*, Cilt: 15, Sayı: 3, 2007, s. 174-187.

http://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa (22.11. 2017)

http://www.rics-foundation.org/publish/document. aspx ?did=3170 2004) (22.11. 2017)

http://www.sgk.gov.tr/

https://biruni.tuik.gov.tr/

https://data.oecd.org/emp/

https://stats.oecd.org/

https://sustainabledevelopment.un.org/

https://www.encyclopedia.com

https://www.sosyoloji.gen.tr/cumhuriyet-doneminde-kadina-verilen-haklar-nelerdir

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim

International Labour Office (ILO), *World Employment And Social Outlook: Trends 2018,* Geneva, Switzerland: Author, 2018

International Labour Office (ILO), *World Employment And Social Outlook: Trends For Women 2018 Global Snapshot,* Geneva, Switzerland: Author, 2018

İnce, Meltem ve Demir, Hulusi Demir, "The Determinants Of Female Labor Force: Empirical Evidence From Turkey", *Eskısehır Osmangazı Unıversıtesı IIBF Dergısı-Eskısehır Osmangazı Unıversıty Journal Of Economıcs And Admınıstratıve Scıences*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2006, s. 71.

İnce, Meltem, *Kadın İstihdamı ve Kadın İşgücüne Olan Talep Türkiye Örneği,* (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2010.

Karabulut, Alpaslan, *Türkiye'deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarinin Rolü ve Etkinliği,* (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi), 2007.

Kasa, Hicran ve Alptekin, Volkan, "Türkiye´ de Kadın İşgücünün Büyümeye Etkisi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1, 2016, s. 1-24.

Kasapoğlu, Mehmet Muharrem ve Murat, Sedat, "Türkiye'de İstihdam, İşsizlik Ve İstihdam Politikalarında Yerelleşme: İimek'e Dair Kısa Bir Değerlendirme", *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 18, 2018, s. 248-278.

Kesici, Mehmet Rauf ve Selamoğlu, Ahmet, "Genel Hatlarıyla Avrupa İstihdam Stratejisi Ve Geçirdiği Dönüşüm", *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2005, s. 25-51.

Kılıç, Dilek ve Öztürk, Selcen, "Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 47, Sayı:1, 2014, s. 107-130.

Kılıç, Selim, "Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Ekonomik Boyutuna ekolojik bir yaklaşım", *Journal of Faculty of Political Science*, Sayı: 47, 2012, s. 201-226.

Kılıçoğlu, Pınar, *Türkiye'nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Gelişme*, Turhan Kitabevi, 2005.

Kıral, Gülşen ve Karlılar, Selin, "Türkiye'de Kadın İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörler: Adana İli Üzerine Bir Uygulama", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 3, 2017, s. 272-286.

Kızılgöl, Özlem Ayvaz, "Kadınların İşgücüne Katılımının Belirleyicileri: Ekonometrik Bir Analiz", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt:13, Sayı: 1, 2012, s. 88-101

Kola-Olusanya, Anthony O., "Environmental Sustainability: Understanding Young Adults' Learning, Thinking, And Actions. http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1659881241&Fmt=7&clientId=41947&RQT=309&VName,2008, (26.07.2018).

Korkmaz, Adem ve Korkut, Gülsüm, "Türkiye'de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2, 2012, s. 41-65.

Korkmaz, Murat ve Alacahan, Nur Dilbaz, "Türkiye'de Formel Piyasaya Yönelmede Kadın İşgücü Arzı ve GSYH Etkileri: Ampirik Bir Çalışma", *Electronic Turkish Studies, Cilt:* 8, Sayı:7, 2013, s. 887-900.

Köleli, Seda, *Edirne İşgücü Piyasası Araştırma Raporu 2018,* İŞKUR, Edirne, 2018

Makal, Ahmet, "Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Emeği", *Çalışma ve Toplum*, Sayı: 2, 2010, s. 13-39.

Mckenzie, Stephen, *Social Sustainability: Towards Some Definitions*, Hawke Research Institute Working Paper Series, No 27,2004.

Meadowcroft, James, "Planning For Substainable Development: Insights From The Literatures Of Political Science", *European Journal of Political Research*, Cilt: 31, Sayı: 4, 1997, s. 427-454.

Mimms, Meredith, *Storied Stables: Social Engagements for Social Sustainability,* Interior Design in Partial Fulfilment of the Requirements for the

Degree of Master of Art Corcoran College of Art And Design, Washington, Dc, Springf, 2010.

Muscoe, Martin, "A Sustainable Community Profile", *Places*, Cilt: 9, Sayı: 3, 1995, s. 30-36

Nemli, Esra, "Sürdürülebilir Kalkınma ve İşletmelerin Rolü", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı 9, 1998, s. 287-294.

Nie, Jun ve Struby, Ethan, "Would active labor market policies help combat high US unemployment?", *Economic Review-Federal Reserve Bank of Kansas City,* 2011, s. 35-69.

Nunes, Breno ve Bennett, David, "Green Operations İnitiatives İn The Automotive İndustry: An Environmental Reports Analysis And Benchmarking Study", *Benchmarking: An International Journal,* Cilt. 17, Sayı: 3, 2010, s. 396-420.

O' Riordan, Timothy (1998), "The Politics of Sustainability" Sustainable Environmental Management Principles and Practice, R. Kerry Turner (ed.*)", Belhaven Press*, London, 1998, s. 29-50.

OECD (2017*). Data*. http://data.oecd.org .(04.09.2018)

Ozmehmet, Ecehan, "Dünyada ve Tükiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımlari", *Journal of Yaşar University*, Cilt: 3, Sayı: 12, 2008, s. 1853-1876.

Önder, Nurcan, "Türkiye'de Kadın İşgücünün Görünümü", *Calisma Dünyasi Dergisi*, Cilt, Sayı: 1, 2013, s. 35-61.

Özdemir, Zekai; Yalman, İlkay Noyan ve Bayrakdar, Seda, "Kadın İstihdamı ve Ekonomik Kalkınma: Geçiş Ekonomileri Örneği", *In International Conference on Eurasian Economies 2012,* 2012, s. 15-122.

Özer, Mustafa ve Biçerli, Kemal, "Türkiye'de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi", *Sosyal Bilimler Dergisi 2003-2004,* 2003, s. 55-85.

Özkan, Gökçe Sayan ve Özkan, Bülent, "Kadın Çalışanlara Yönelik Ücret Ayrımcılığı ve Kadın Ücretlerinin Belirleyicilerine Yönelik Bir Araştırma", *Çalışma ve Toplum,* Cilt: 1, Sayı: 24, 2010, s. 91-104.

Özsoy, Ceyda ve Günsoy, Güler, "Türkiye'de Kadın İşgücü, Eğitim ve Büyüme İlişkisinin VAR Analizi" *, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2012,* Cilt: 49, Sayı: 568, 2012, s. 23-40.

Pallemaerts, Marc , "Stockholm'den Rio'ya Uluslararası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 52, Sayı: 1, 1997, s. 613-632.

Repetto, Robert C., *World Enough and Time: Successful Strategies for Resource Management*, Yale University Press, 1986.

Report of World Commission on Environmentel and Development, 1987: http://www.un-documents.net/ocf-acr.htm (26.12.2017).

Robinson, John, "Squaring The Circle? Some Thoughts On The İdea Of Sustainable Development", *Ecological economics*, Cilt: 48, Sayı: 4, 2004, s. 369-384.

Sackey, Harry A, "Female Labour Force Participation in Ghana: The Effects Of Education", *African Economic Research Consortium*, September, 2005.

Sanal, Engin , "Aktif İstihdam Politikaları", *Toprak İşveren*, *99*, 2013.

Sarıkaya, Muammer ve Kara, F. Zişan, "Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı:2, 2007, s. 221-233.

Savaşır, Rebil, *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları*. Kamu-İş Eğitim Yayını, 1999.

Serel, Hicran ve Özdemir, Burçin Sinem, "Türkiye'de Kadın İstihdamı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 3, 2017, s. 134-150.

Seyfang, Gill , "Environmental Mega-Conferences—From Stockholm to Johannesburg and Beyond", *Global Environmental Change*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2003, s. 223-228.

Shrivastava, Paul, "The Role Of Corporatıons In Achıevıng Ecologıcal Sustaınabılıty", *Academy of Management Review*, Cilt: 20, Sayı. 4, 1995, s. 936-960.

Standing, Guy, *Female Labour Supply İn An Urbanising Economy* (No. 991684673402676). International Labour Organization, 1976.

Stead, Jean Garner ve Stead, W. Edward, "Sustainable Strategic Management: an Evolutionary Perspective", *International Journal of Sustainable Strategic Management*, Cilt: 1, Sayı:1, 2008, s. 62-81.

Şekerler, Hülya, *Kadın Girişimciler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri,* (Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006.

Şimşek, Mevlüdiye, *Küreselleşen Dünyada Kadının Ekonomik Konumu,* Ekin Basım Evi, Bursa 2008.

Talay, İlkden , *Sürdürülebilirlik Kavramı ve Uygulaması Üzerinde Bir Uygulama: Şanlıurfa Örneği*, (Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1997.

Tansel, Aysıt, *2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış*. TÜSİAD. T/2012-11/536

Taş, Hacı Yunus ve Bilen, Merve, "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Genç İşsizliği Sorunu ve Çözüm Önerileri", *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 6, 2015, s. 50-69.

Tatlidil, Ercan ve Xanthacou, Yota, " Türk Isgücünün Yapisi ve Avrupa Birligi Istihdam Politikalari", *Ege Academic Review*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2002, s. 1-14.

Tıraş, H. Hayrettin, "Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme", *Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2012, s. 57-73.

TISK, *İşgücü Piyasası Bülteni*, Ocak 2015, Sayı: 31.

Tiryakioğlu, Murad ve Tuna, Özlem, "Kalkınma Ajanslarının Çevresel Sürdürülebilirliği Sağlamadaki Rolü Üzerine Bir Tartışma", *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, Cilt: 21, Sayı: 1, 2016, s. 207-221.

Toksöz, Gülay, *Kalkınmada Kadın Emeği*, Varlık Yayınları, 2011

Toksöz, Gülay ve Memiş, Emel, *AKP Hükümetleri Döneminde İstihdamın ve Kayıtdışılığın Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi. Ataerki, Kapitalizm ve Kadın Emeği: Türkiye Örneği II*, SAV Yayınları, İstanbul 2016.

Tuna, Özlem, *Kurumsal Sürdürülebilirlik Yaklaşım Ve Uygulamaları: KOBİ'lere Yönelik Bir Araştırma*, (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2014.

Tutar, Filiz ve Yetişen, Handan, "Türkiye'de Kadının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü" *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2009, S. 116-131.

Türkeş, Murat, "Küresel İklimin Geleceği ve Kyoto Protokolü", *Jeopolitik*, Sayı:29, 2006, s. 99-107.

UN, Report of the World Summit on Sustainable Development,2002, (http://www.un.org/ jsummit/html/documents/summit_docs.html), Erişim Tarihi: (15.12.2017)

UNEP, *"Report of United Nations Conference on the Human Environment*" 1972

United Nations, *Indicators ofSustainable Development:Guidelines and Methodologies.* New York 2007.

United Nations Conference on Environment and Development, "Agenda 21", http://www.undocuments.net/rio-dec.htm, (15.12.2017)

United Nations Conference on Environment and Development, "Rio Declaration on Environment and Development," Tem. 1992. http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentID=78&articleID=1163).(09.01.2018)

Uraz, Arzu; Aran, Meltem; Hüsamoğlu, Müşerref; Şanalmış, Dilek Okkalı ve Çapar, Sinem , *Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımında Son Dönemde Gözlenen Eğilimler.* DPT ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı, Çalışma Raporu, (2), 2010.

Uşen, Şelale, "Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'de Aktif Emek Piyasası Politikaları", *Çalışma ve Toplum*, Cilt: 2, Sayı:13, 2007, s. 65-95.

Whitelegg, John , *Transport For a Sustainable Future: The Case for Europe*, Belhaven 1993.

World Commission on Environment and Development (the Brundtland Commission). 1987. Our Common Future. Oxford: Oxford University Press https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf (18.10.2017)

World Conservation Strategy , Environmental Encyclopedia. . Retrieved July 05, 2017 from Encyclopedia.com. (18.10.2017)

Yarıkkaya, Pınar Alkan, "Türkiye'de Kadınların Çalışma Hayatındaki Yeri. http://www.tekgida.org.tr/Dosya/Bilgi-Dosyalari/Tekg%C4%B1da_i%C5%9F KadinRaporu.pdf .(06.04.2018)

Yaylı, Hasan, Sürdürülebilir Kalkınmanın Sürdürülebilirliği, 2007. http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YAYLI-Hasan-S%C3%9CRD %C3%9CR%C3%9CLEB%C4 B0L % C4%B0R-KALKINMANIN-S%C3%9CRD%C3%9CR%C3%9CLEB%C4%B0L%C4%B0RL%C4%B0%C4%9E%C4%B0.pdf (06.01.2018)

Yeni, Onur, "Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *16*(3), 2014, s. 181-208.

Yıkmaz, Riza Fikret, *Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi,* (DPT Uzmanlık Tezi), 2011.

Yılmaz, Güler, "Küreselleşme ve Küreselleşmenin Kadınların Çalışma Yaşamına Etkisi", 2006. https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/T0053850.pdf. (03.03.2019)

Yılmaz, Merve ve Zoğal, Yeliz, " Kadının İşgücüne Katılımının Tarihsel Gelişimi ve Kadın İstihdamını Etkileyen Faktörler: Türkiye ve Avrupa Örneği", *Uluslararası Ekonomi Kongresi-EconWorld 2015-Torino* ,2015, s.1-25.

Yörü, Halime Atıl, "Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Kadın İşgücü", *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt: 23, Sayı: 2, 2009, s. 351-366.

Yücel, Fatih , "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanmasında Çevre Korumanın ve Ekonomik Kalkınmanın Karşıtlığı ve Birlikteliği", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 11, 2003, s. 100-120.

Yüceol, Hüseyin Mualla, "Kentsel İşgücü Piyasalarında İşgücüne Katılım Zorlukları ve Kadın İstihdamı", *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, s. 49-63.

Zeren, Fatma ve Savrul, Burcu Kılınç , "Kadınların İşgücüne Katılım Oranı, Ekonomik Büyüme, İşsizlik Oranı Ve Kentleşme Oranı Arasındaki Saklı Koentegrasyon İlişkisinin Araştırılması", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 2, 2017, s. 87-103.

Zink, Klaus J.; Steimle, Ulrich ve Fischer, Klaus, “Human factors, business excellence and corporate sustainability: Differing perspectives, joint objectives”, *In Corporate sustainability as a challenge for comprehensive management,* 2008, s. 3-18

EK-1: Analizde Kullanılan Değişkenler ve Kısaltmaları.

D		B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İSTİHDAM		GSYH		Ekonomik kalkınma - Economic development				Yenilikçilik, rekabet gücü ve eko-verimlilik- Innovation, competitiveness and eco-efficiency						
		Sabit fiyatlar la kişi başına GSYH GDP per capita at 1998 prices	Sabit fiyatlar la kişi başına GSYH büyüme hızı Growth rate of GDP per capita at 1998 prices	Gayri safi sabit sermaye oluşumu (Yatırım) Gross fixed capital formation (investment)	Özel sektör - Private Sector	Kamu sektörü - Public Sector	Kişi başına GSYH bölgesel dağılımı Dispersion of regional GDP per inhabitant	Ar-Ge harcamasının GSYH içindeki payı Share of Gross Domestic Expenditure on Research and Development (GERD) in GDP	TÜFE bazlı Reel efektif döviz kuru CPI Based Real effective exchange rate	ÜFE bazlı Reel efektif döviz kuru PPI Based Real effective exchange rate	Yenilik ciro (Toplam ciroya oranı) Turnover from innovation	Toplam - Total	Sanayi - Industry	Hizmetler - Services
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13

D		B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
		Sosyo-ekonomik Kalkınma - Socio-economic Development														
İSTİHDAM		İstihdam-Employment														
		Toplam istihdam oranı (20-64 yaş) Total employmentrate(age group 20-64)	Cinsiyete göre istihdam oranı (20-64 yaş) Toplam - Total %	Cinsiyete göre istihdam oranı (20-64 yaş) Erkek - Male %	Cinsiyete göre istihdam oranı (20-64 yaş) Kadın - Female %	Tamamlanan en yüksek eğitim düzeyine göre istihdam oranı (20-64 yaş) % Okulöncesi,temel eğitim ilk ve ikinci aşaması (seviye 0-2) Pre-primary, primary and lower secondary education	Tamamlanan en yüksek eğitim düzeyine göre istihdam oranı (20-64 yaş) % İleriortaöğretim (Seviye 3) Upper secondary education (levels 3)	Tamamlanan en yüksek eğitim düzeyine göre istihdam oranı (20-64 yaş) % Yükseköğretimin ilk ve ikinci kademeleri (seviye 5 ve 6) First and second stage of tertiary education (levels 5 and 6)	Düzey 2 bazında bölgelerarası istihdam oranının değişkenliği (15-64 yaş) % Dispersion of regional employment rates of age group 15-64 by NUTS2	Düzey 2 bazında bölgelerarası istihdam oranının değişkenliği (15-64 yaş) % Dispersion of regional employment rates of age group 15-64 by NUTS2	Düzey 2 bazında bölgelerarası istihdam oranının değişkenliği (15-64 yaş) % Dispersion of regional employment rates of age group 15-64 by NUTS2	Cinsiyete göre işsizlik oranı Employment rate, by gender (15-74 age) %Toplam - Total	Cinsiyete göre işsizlik oranı Employment rate, by gender (15-74 age) %Erkek - Male	Cinsiyete göre işsizlik oranı Employment rate, by gender (15-74 age) %Kadın - Female	Yaş grubuna göre işsizlik oranı Unemployment rate by age group %25 yaş altı - Less than 25 years	Yaş grubuna göre işsizlik oranı Unemployment rate by age group %25-74 yaş arası From 25 to 74 years
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim Öğretim	D25	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B14	B15	B16	B17	B18	B19	B20	B21	B22	B23	B24	B25	B26	B27	B28

D		B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İSTİHDAM		Kaynak verimliliği Resource productivity kg / Euro EUR per kg	Mineral olmayan atık üretimi Generation of waste excluding major mineral waste Kişi başına kg kg per capita	Yurt içi madde tüketimi Domestic material consumption Bin ton Thousand tonnes	Yurt içi madde tüketimi Domestic material consumption Bin ton Thousand tonnes Toplam	Yurt içi madde tüketimi Domestic material consumption Bin ton Thousand tonnes Yurtiçi madde çıkarımı Domestic extraction	Yurt içi madde tüketimi Domestic material consumption Bin ton İthalat - Total Imports	Yurt içi madde tüketimi Domestic material consumption Bin ton Thousand tonnes Toplam İhracat - Total Exports	Materyale göre yurtiçi madde tüketimi Domestic material consumption, by material Bin ton Thousand tonnes Toplam - Total	Materyale göre yurtiçi madde tüketimi Domestic material consumption, by material Bin ton Thousand tonnes Biyokütle - Biomass	Materyale göre yurtiçi madde tüketimi Domestic material consumption, by material Bin ton Thousand tonnes Metal cevherleri (brüt cevherler)	Materyale göre yurtiçi madde tüketimi Domestic material consumption, by material Bin ton Thousand tonnes Metalik olmayan mineraller - Non	Materyale göre yurtiçi madde tüketimi Domestic material consumption, by material Bin ton Thousand tonnes Fosil enerji materelleri (Taşıyıcılar) Fossil Energy Materials/Carriers	Materyale göre yurtiçi madde tüketimi Domestic material consumption, by material Bin ton Thousand tonnes Diğer ürünler - Other products	Materyale göre yurtiçi madde tüketimi Domestic material consumption, by material Bin ton Thousand tonnes Nihai atık bertarafına işlenmesi Waste for final treatment and
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B29	B30	B31	B32	B33	B34	B35	B36	B37	B38	B39	B40	B41

D		B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İSTİHDAM		Bertaraf ve geri kazanım yöntemine göre üretilen belediye atık miktarı-Municipal waste generation and treatment, by treatment method kg/kişi-yıl kg/capita-year Üretilen-Waste generated	Bertaraf ve geri kazanım yöntemine göre üretilen belediye atık miktarı-Municipal waste generation and treatment, by treatment method kg/kişi-yıl kg/capita-year Toplamatık gelen-Total waste treatment	Bertaraf ve geri kazanım yöntemine göre üretilen belediye atık miktarı-Municipal waste generation and treatment, by treatment method kg/kişi-yıl kg/capita-year Düzenlenmiş depolama - Deposit onto or into land	Bertaraf ve geri kazanım yöntemine göre üretilen belediye atık miktarı-Municipal waste generation and treatment, by treatment method kg/kişi-yıl kg/capita-year Yakma (enerji geri kazanımı dahil) - Incineration (including energy recovery)	Bertaraf ve geri kazanım yöntemine göre üretilen belediye atık miktarı-Municipal waste generation and treatment, by type of treatment method kg/kişi-yıl kg/capita-year Kompostlama ve çürütme - Composting and digestion	Ekonomik faaliyete göre tehlikeli atık üretimi kişi başına kg kg per capita Generation of hazardous waste by economic activity Madencilik ve taşocakçılığı - Mining and quarrying	Ekonomik faaliyete göre tehlikeli atık üretimi kişi başına kg kg per capita Generation of hazardous waste by economic activity İmalat - Manufacturing	Ekonomik faaliyete göre tehlikeli atık üretimi kişi başına kg kg per capita Generation of hazardous waste by economic activity Elektrik, gaz, buhar ve klimalandırma üretimi ve dağıtımı - Electricity, gas, steam and air conditioning	Ekonomik faaliyete göre tehlikeli atık üretimi kişi başına kg kg per capita Generation of hazardous waste by economic activity Hizmet (Toptan atık ve hurda ticareti hariç) - Services (except wholesale of waste and scrap)
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B42	B43	B44	B45	B46	B47	B48	B49	B50

D		B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
		Kaynak kullanımı ve atık • Resource use and waste							
İSTİHDAM		Ekonomik faaliyete göre tehlikeli atık üretimi kişi başına kg Kişi başına Generation of hazardous waste by economic activity Hanehalkı(P - Households)	Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Kilotonnes Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Toplam SOx emisyonları Total emissions of sulphur oxides (SOx)	Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Kilotonnes Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Toplam SOx emisyonları Total emissions of sulphur oxides (SOx) Enerji üretimi ve dağıtımı - Energy production and distribution	Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Kilotonnes Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Toplam SOx emisyonları Total emissions of sulphur oxides (SOx) Sanayide enerji kullanımı - Energy use in industry	Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Kilotonnes Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Toplam SOx emisyonları Total emissions of sulphur oxides (SOx) Karayolu ulaştırması - Road transport	Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Kilotonnes Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Toplam SOx emisyonları Total emissions of sulphur oxides (SOx) Karayolu dışı ulaştırma - Non-road transport	Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Kilotonnes Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Toplam SOx emisyonları Total emissions of sulphur oxides (SOx) Evsel ısınma (Ticari, kurumsal ve hanehalkı) Commercial, institutional and households	Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Kilotonnes Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Toplam SOx emisyonları Total emissions of sulphur oxides (SOx) Endüstriyel işlem - Industrial processes
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B51	B52	B53	B54	B55	B56	B57	B58

D		B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
											Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim - Sustainable Consumption a
İSTİHDAM		Sektörlere göre kükürt oksit (SOx) emisyonları Kiloton Emissions of sulphur oxides (SOx) by source sector Kilotonnes Toplam Sox emisyonları - Total emissions of sulphur oxides (SOx) Atık - Waste	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Toplam NOx emisyonları - Total emissions of nitrogen oxides (NOx)	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Enerji üretimi ve dağıtımı - Energy production	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Sanayide enerji kullanımı - Energy use in industry	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Karayolu ulaştırması - Road transport	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Karayolu dışı ulaştırma - Non-road transport	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Evsel, ticari, kurumsal ve tarımsal - Commercial, institutional and	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Endüstriyel işlemler - Industrial processes	Sektörlere göre azot oksit (NOx) emisyonları Kiloton Emissions of nitrogen oxides (NOx) by source sector Kilotonnes Atık - Waste	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Toplam NMVOC emisyonları - Total emissions of non-methane volatile organic
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B59	B60	B61	B62	B63	B64	B65	B66	B67	B68

D		B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
		nd Production							
İSTİHDAM		Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Enerji üretimi ve dağıtımı Energy production and	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Sanayide enerji kullanımı - Energy use in	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Karayolu ulaştırması - Road transport	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Karayolu dışı ulaştırma - Non-road	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Evsel, kurumsal ve (Ticari, kurumsal ve hanehalkı) Commercial, institutional and	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Endüstriyel işlemler - Industrial	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Solvent ve diğer ürün kullanımı Solvent and other productuse	Metan dışı uçucu organik bileşiklerin (NMVOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton Kilotonnes Tarım - Agriculture
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı	D34	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B69	B70	B71	B72	B73	B74	B75	B76

D		B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İSTİHDAM		Metan dışı uçucu organik bileşikler (NMUOC) emisyonları Emissions of non-methane volatile organic compounds (NMVOC) by source sector Kiloton	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Toplam NH3 emisyonları Total emissions of ammonia (NH3)	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Enerji üretimi ve dağıtımı Energy production and distribution	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Karayolu ulaştırması - Road transport	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Karayolu dışı ulaştırma - Non-road transport	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Evsel/ticari ve hanehalkı (Ticari, kurumsal ve hanehalkı) Commercial, institutional and households	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Endüstriyel işlemler - Industrial processes	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Tarım - Agriculture	Sektörlere göre amonyak (NH3) emisyonları Emissions of ammonia (NH3) by source sector Kiloton Kilotonnes Atık - Waste	Hanehalkı elektrik tüketimi (Bin ton eşdeğeri) Electricity consumption of households (Thousand tonnes of oil equivalent) Bin tep Thousand toe
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım Istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B77	B78	B79	B80	B81	B82	B83	B84	B85	B86

D		B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İSTİHDAM		Tüketim kalıpları-Consumption patterns									
		Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)-Final energy consumption, by sector (Thousand tonnes of oil equivalent) Bin tep Thousand toe	Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)-Final energy consumption, by sector (Thousand tonnes of oil equivalent) Bin tep Thousand toe Sanayi-	Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)-Final energy consumption, by sector (Thousand tonnes of oil equivalent) Bin tep Thousand toe Ulaştırma-	Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)-Final energy consumption, by sector (Thousand tonnes of oil equivalent) Bin tep Thousand toe Konut ve Hizmetler- Residential and	Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)-Final energy consumption, by sector (Thousand tonnes of oil equivalent) Bin tep Thousand toe Tarım-	Sektörlere göre nihai enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri)-Final energy consumption, by sector (Thousand tonnes of oil equivalent) Bin tep Thousand toe Diğer-Other	Motorizasyon oranı (1000 kişi başına taşıt sayısı) Motorization rate (Cars per 1 000 inhabitants) Sayı Number	Organik tarım yapılan alan Area under organic farming %	Hanedeki kişi sayısı Number of persons in households Sayı Number	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcamaları (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Gıda, alkollü/alkolsüz içki, sigara ve tütün Food and non-alcoholic beverages /Alcoholic beverages, cigarette and tobacco
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B87	B88	B89	B90	B91	B92	B93	B94	B95	B96

D		B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İSTİHDAM		Kavramsal göstergeler-Contextual indicators								
		Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Giyim ve ayakkabı - Clothing and footwear	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Konut ve kira - Housing and rent	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Mobilya, ev eşyası ve ev bakım hizmetleri Furniture, houss appliancs and home care services	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Sağlık - Health	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Ulaştırma hizmetleri - Transportation and Communication	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Eğlence ve kültür - Entertainment and culture	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Eğitim hizmetleri - Educational services	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Lokanta ve oteller - Restaurant and hotels	Tüketim amacına göre hanenin nihai tüketim harcaması (Toplam içinde %) Final consumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Çeşitli mal ve hizmetler - Various good and services
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105

D		B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İSTİHDAM		Kavramsalgöstergeler-Contextualindicators								
		Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Giyim ve ayakkabı - Clothing and footwear	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Konut ve kira - Housing and rent	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Mobilya, ev aletleri ve ev bakımhizmetleri - Furnishings, household equipment and home care services	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Sağlık - Health	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Ulaştırma ve haberleşme - Transportation and Communication	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Eğlence ve kültürelfaaliyetler Entertainment and culture	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Eğitimhizmetleri - Educational services	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Lokanta ve otel - Restaurant and hotels	Tüketimamacına göre hanenin nihaitüketim harcaması(Toplamiçinde %) Finalconsumption expenditure of households, by consumption purpose (% of total) % Çeşitlimalve hizmetler - Various good and services
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B97	B98	B99	B100	B101	B102	B103	B104	B105

D		B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İSTİHDAM		Parasal yoksulluk ve yaşam koşulları-Monetary poverty and living conditions																				
		Yoksulluk riski altındaki nüfus People at risk of poverty %	Yoksulluk riski altındaki nüfus People at risk of poverty Bin kişi Thousand person	Maddi yoksunluk oranı Material deprivation rate %	Süreklı yoksulluk Persistent-at-risk-of-poverty rate %	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group % Toplam - Total	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group %-6	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group %7-10	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group %11-15	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group %16-24	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group %25-49	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group %50-64	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by age group %65 +	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by household type % Toplam - Total	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by household type % Tek kişilik hanehalkı - Single person	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by household type % 65 yaş altı - Younger than 65	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by household type % 65 yaş ve üstü - 65 years or over	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by household type % Erkek - Male	Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate, by household type % Kadın - Female	Bağımlı çocuğu olmayan hanehalkı Households without dependent children	Her ikisi de 65 yaş üzerinde olan 2 yetişkinli hanehalkı Two adults younger than 65 years	En az biri 65 yaş üzerinde olan iki yetişkinli hanehalkı Two adults, at least one aged 65 years or over
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126

D		B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
		Parasal yoksulluk ve yaşam koşulları-Monetary poverty and living conditions																				
İSTİHDAM		Yoksulluk riski altındaki nüfus People at risk of poverty %	Yoksulluk riski altındaki nüfus People at risk of poverty Bin Kişi Thousand person	Maddi yoksunluk oranı Material deprivation rate %	Sürekli yoksulluk riski Persistent risk of poverty rate %	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group % Toplam - Total	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group %+6	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group %6-10	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group %11-15	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group %16-24	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group %25-49	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group %50-64	Yaş grubuna göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by age group %65+	Hanehalktipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by household type %Toplam - Total	Hanehalktipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by household type %Tek kişilik hanehalkı - Single person	Hanehalktipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by household type %65 yaş altı. Younger than 65	Hanehalktipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by household type %65 yaş ve üstü - 65 years or over	Hanehalktipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by household type %Erkek - Male	Hanehalktipine göre yoksulluk oranı At-risk-of-poverty rate,by household type %Kadın - Female	Bağımlı çocuğu olmayan hanehalkı Households without dependent children	Herikisi de 65 yaş altında olan 2 yetişkinli hanehalkı Two adults, neither aged more than 65 years	En az biri 65 yaş üzeri olan iki yetişkinli hanehalkı Two adults, at least one aged 65 years or over
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B106	B107	B108	B109	B110	B111	B112	B113	B114	B115	B116	B117	B118	B119	B120	B121	B122	B123	B124	B125	B126

D		B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
		Sosyal İçerme - Social Inclusion																			
														İşgücüne erişim - Access to labour market							
İSTİHDAM		Bağımlı çocuğu olmayan diğer hanehalkları - Other households with no dependentchildren	Bağımlı çocuğu olan hanehalkları - Households with dependent children	Tek ebeveynli en az bir bağımlı çocuk olan hanehalkı - One adult,atleast one dependentchildren	İkiyetişkinli,bir bağımlı çocuğu olan hanehalkı - Two adults with one dependent child	İkiyetişkinli,ikibağımlı çocuğu olan hanehalkı - Two adults with two dependent children	İkiyetişkinli,üçveyadaha fazla bağımlıçocuğu olan hanehalkı - Two adults with three or more dependent children	Bağımlı çocuğu olan diğer hanehalkları - Other households with dependentchildren	Bilinmeyen - Unknown	Göreli medyan yoksulluk açığı % - Relative median at-risk-of-poverty gap	Gelir dağılmeşitsizliği % - Income inequality distribution	Şiddetli maddiyoksunluk içinde bulunan kişi sayısı - Severely deprived people Bin kişi - Thousand person	Sosyal transferler sonrası yoksulluk riski (Medyan gelirin %60 kriterine göre) % - Persons atrisk ofpoverty after socialtransfers (60% criteria ofmedian income)	İsthdamda yoksulluk riski % - In work atrisk ofpoverty rate	Cinsiyete göre uzun dönem işsizlik oranı % - Long-term unemployment rate,by sex Toplam - Total	Cinsiyete göre uzun dönem işsizlik oranı % - Long-term unemployment rate,by sex Erkek - Male	Cinsiyete göre uzun dönem işsizlik oranı % - Long-term unemployment rate,by sex Kadın - Female	Cinsiyete göre sosyal transferler sonrası yoksulluk riski % - People at-risk-of-poverty after socialtransfers by sex Toplam - Total	Cinsiyete göre sosyal transferler sonrası yoksulluk riski % - People at-risk-of-poverty after socialtransfers by sex Erkek - Male	Cinsiyete göre sosyal transferler sonrası yoksulluk riski % - People at-risk-of-poverty after socialtransfers by sex Kadın - Female	Eğitim ve öğrenimden erken ayrılanlar - Early leavers fromeducation and training % Toplam - Total
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım dışı İsthdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarıyaştaki nüfus	D29	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İsthdam	D31	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İsthdam oranı (%)	D35	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B127	B128	B129	B130	B131	B132	B133	B134	B135	B136	B137	B138	B139	B140	B141	B142	B143	B144	B145	B146

D		B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İSTİHDAM													Eğitim-Education			
		Eğitim ve öğrenimden erken ayrılanlar Early leavers from education and training % Erkek - Male	Eğitim ve öğrenimden erken ayrılanlar Early leavers from education and training % Kadın - Female	Ersonuçların düzeyine göre yoksulluk oranı(3) At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained(3) % Toplam - Total	Ersonuçların düzeyine göre yoksulluk oranı(3) At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained(3) % Seviye 1 - Level1	Ersonuçların düzeyine göre yoksulluk oranı(3) At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained(3) % Seviye 2 - Level2	Ersonuçların düzeyine göre yoksulluk oranı(3) At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained(3) % Seviye 3 - Level3	Ersonuçların düzeyine göre yoksulluk oranı(3) At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained(3) % Seviye 4 - Level4	Ersonuçların düzeyine göre yoksulluk oranı(3) At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained(3) % Seviye 5 - Level5	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler Persons with low educational attainment, by age group % 25-64	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler Persons with low educational attainment, by age group % 20-24	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler Persons with low educational attainment, by age group % 35-44	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler Persons with low educational attainment, by age group % 45-54	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler Persons with low educational attainment, by age group % 55-64	Yaş gruplarına göre düşük eğitim düzeyine sahip kişiler Persons with low educational attainment, by age group % 65+	3 yada 4 dışsayar taahyeti yapmış olan bireyler Individuals who carried out 3 or 4 of the computer related activities
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarıyaştaki nüfus	D29	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B147	B148	B149	B150	B151	B152	B153	B154	B155	B156	B157	B158	B159	B160	B161

D		B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
									Demografik Değişim - Demographic Chang						
									Yaşlılar için istihdam oranı Employmentrate ofolder workers			Demografi-Demography			
İSTİHDAM		5 yada o bilgisayar faaliyeti yapmış olan bireyler Individuals who have carried out 5 or 6 of the computer related activities	Bireylerin internet becerileri düzeyi (16-74 yas arası bireyler)- Individuals' level of internet skills (% of the total number of individuals aged 16 to 74) %5 yada 6 internet faaliyetiyapmış olan bireyler Individuals who have carried out 5 or 6 of the internetrelaid activities	Bireylerin internet becerileri düzeyi (16-74 yas arası bireyler)- Individuals' level of internet skills (% of the total number of individuals aged 16 to 74) %3 yada 4 internet faaliyetiyapmış olan bireyler Individuals who have carried out 3 or 4 of the internetrelaid activities	Bireylerin internet becerileri düzeyi (16-74 yas arası bireyler)- Individuals' level of internet skills (% of the total number of individuals aged 16 to 74) %5 yada 6 internet faaliyetiyapmış olan bireyler Individuals who have carried out 5 or 6 of the internetrelaid activities	Cinsiyet ve 30-34 yas grubuna göre yükseköğretim mezunlarının oranı- Tertiary educational attainment by sex, age group 30-34 % Toplam - Total	Cinsiyet ve 30-34 yas grubuna göre yükseköğretim mezunlarının oranı- Tertiary educational attainment by sex, age group 30-34 % Erkek - Male	Cinsiyet ve 30-34 yas grubuna göre yükseköğretim mezunlarının oranı- Tertiary educational attainment by sex, age group 30-34 % Kadın - Female	Yaşlılar için istihdam oranı Employment rate of older workers % Toplam - Total	Yaşlılar için istihdam oranı Employment rate of older workers % Erkek - Male	Yaşlılar için istihdam oranı Employment rate of older workers % Kadın - Female	Cinsiyete göre 65 yaşında beklenen yaşam süresi Life expectancy at age 65, by sex Yıl Year Toplam - Total	Cinsiyete göre 65 yaşında beklenen yaşam süresi Life expectancy at age 65, by sex Yıl Year Erkek - Male	Cinsiyete göre 65 yaşında beklenen yaşam süresi Life expectancy at age 65, by sex Yıl Year Kadın - Female	Toplam doğurganlık hızı (Kadın başına çocuk sayısı) Total fertility rate (Number of children per woman) Çocuk sayısı Number of children
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim Öğretim	D25	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı	D34	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B162	B163	B164	B165	B166	B167	B168	B169	B170	B171	B172	B173	B174	B175

D		B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
ps		Halk Sağlığı - Public Health															
İSTİHDAM		Yaşlı nüfus gelir yeterliliği - Old-age income adequacy		Kamu finansmanı sürdürülebilirliği-Public finance	Kavramsal göstergeler-Contextual indicatrs	Cinsiyete göre doğumda beklenen yaşam süresi Life expectancy at birth by sex			Sağlık ve sağlık eşitsizlikleri-Health and health inequalities								
		İşten emekliliğe gelirin toplu değiştirme oranı Aggregate replacement ratio	Yaşlılar için yoksulluk oranı % At-risk-of-poverty rate of elderly people	Genel devlet brüt borcu General government gross debt	Yaşbağımlılık oranı-Old-age dependency ratio %	Cinsiyete göre doğumda beklenen yaşam süresi Yıl Life expectancy at birth by sex - Total	Cinsiyete göre doğumda beklenen yaşam süresi Yıl Life expectancy at birth by sex Erkek - Male	Cinsiyete göre doğumda beklenen yaşam süresi Yıl Life expectancy at birth by sex Kadın-Female	Cinsiyete göre kronik hastalıklardan kaynaklanan ölüm oranı Yüzbin kişi One hundred thousand person Death rate due to chronic diseases Toplam - Total	Cinsiyete göre kronik hastalıklardan kaynaklanan ölüm oranı Yüzbin kişi One hundred thousand person Death rate due to chronic diseases Erkek - Male	Cinsiyete göre kronik hastalıklardan kaynaklanan ölüm oranı Yüzbin kişi One hundred thousand person Death rate due to chronic diseases Kadın - Female	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı Yüzbin kişi One hundred thousand person Suicide rate, by age group, Total	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı Yüzbin kişi One hundred thousand person Suicide death rate, by age group, Total 15 - 19 yaş - From 15 to 19 years	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı Yüzbin kişi One hundred thousand person Suicide death rate, by age group, Total 50 - 54 yaş - From 50 to 54 years	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Toplam Yüzbin kişi One hundred thousand person Suicide death rate, by age group, Total 85+ yaş - 85 years or over	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Erkek Suicide death rate, by age group, Males	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Erkek Suicide death rate, by age group, Males 15 - 19 yaş - From 15 to 19 years
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı	D34	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B176	B177	B178	B179	B180	B181	B182	B183	B184	B185	B186	B187	B188	B189	B190	B191

D		B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İSTİHDAM		Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Erkek Suicide rate by age group, Males 50 - 54 yaş - From 50 to 54 years	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Erkek Suicide rate by age group, Males 85+ yaş - 85 years or over	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Kadın Suicide rate by age group, Females	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Kadın Suicide rate by age group, Females 15 - 19 yaş - From 15 to 19 years	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Kadın Suicide rate by age group, Females 50 - 54 yaş - From 50 to 54 years	Yaş gruplarına göre kaba intihar hızı, Kadın Suicide rate by age group, Females 85+ yaş - 85 years or over	Sağlık belirleyicileri-Determinants of health İş kazaları-Accidents at work 1998=100	Seragazı emisyonları (CO2) Seragazı emisyonları (CO2 eşdeğeri) 1990=100 Greenhouse gases emissions (CO2 equivalent)	Brüt nihai enerji tüketiminde yenilenebilir kaynakların payı Share of renewable energy in gross finalenergy consumption	Birincil enerji tüketimi (Milyon ton petrol eşdeğeri) Milyon ton Primary energy consumption (Million ton oil equivalent)	İklim değişikliği-Climate change Sektörlere göre seragazı emisyonları Bin ton (Bin ton CO2 eşdeğeri) Greenhouse gases emissions by sectors (Thousand tonnes CO2 equivalent) Toplam emisyon - Total emissions	Sektörlere göre seragazı emisyonları Bin ton (Bin ton CO2 eşdeğeri) Greenhouse gases emissions by sectors (Thousand tonnes CO2 equivalent) Enerji Sektörü - Energy Industries	Sektörlere göre seragazı emisyonları Bin ton (Bin ton CO2 eşdeğeri) Greenhouse gases emissions by sectors (Thousand tonnes CO2 equivalent) İmalat sanayi -	Sektörlere göre seragazı emisyonları Bin ton (Bin ton CO2 eşdeğeri) Greenhouse gases emissions by sectors (Thousand tonnes CO2 equivalent) Ulaştırma -
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilenler	D31	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B192	B193	B194	B195	B196	B197	B198	B199	B200	B201	B202	B203	B204	B205

D		B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
		İklim Değişikliği ve Enerji - Climate Change and Energy												
İSTİHDAM		te change				Enerji-Energy								
		Sektörlere göre seragazı emisyonları Bin ton Thousand tonnes (Bin ton CO2 eşdeğer) Greenhouse gases emissions by sectors (Thousand tonnes CO2 equivalent) Endüstriyel işlemler - Industrial	Sektörlere göre seragazı emisyonları Bin ton Thousand tonnes (Bin ton CO2 eşdeğer) Greenhouse gases emissions by sectors (Thousand tonnes CO2 equivalent) Tarım -	Sektörlere göre seragazı emisyonları Bin ton Thousand tonnes (Bin ton CO2 eşdeğer) Greenhouse gases emissions by sectors (Thousand tonnes CO2	Enerji tüketiminin seragazı emisyonu yoğunluğu 2000=100 Greenhouse gas emissions intensity of energy consumption	Enerji bağımlılığı - Energy dependency % Tüm ürünler - All products	Enerji bağımlılığı - Energy dependency % Taş kömürü ve türevleri - Hard coal and derivatives	Enerji bağımlılığı - Energy dependency % Petrol ürünleri - Total petroleum products	Enerji bağımlılığı - Energy dependency % Doğalgaz - Natural gas	Yakıt tipine göre yurtiçi enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin tep Thousand toe Gross inland energy consumption, by fuel (Thousand tonnes of oil equivalent) Tüm ürünler - All	Yakıt tipine göre yurtiçi enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin tep Thousand toe Gross inland energy consumption, by fuel (Thousand tonnes of oil equivalent) Katı yakıtlar -	Yakıt tipine göre yurtiçi enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin tep Thousand toe Gross inland energy consumption, by fuel (Thousand tonnes of oil equivalent) Toplam petrol ürünleri - Total petroleum	Yakıt tipine göre yurtiçi enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin tep Thousand toe Gross inland energy consumption, by fuel (Thousand tonnes of oil equivalent) Doğal gaz -	Yakıt tipine göre yurtiçi enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin tep Thousand toe Gross inland energy consumption, by fuel (Thousand tonnes of oil equivalent) Yenilenebilir enerjiler - Renewable
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam edilen	D31	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B206	B207	B208	B209	B210	B211	B212	B213	B214	B215	B216	B217	B218

D		B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İSTİHDAM		Ulaştırma ve hareketlilik-Transport and mobility													
		Yenilenebilir kaynaklardan üretilen elektrik % Electricity generated from renewable sources	Ulaştırmada tüketilen yakıt içinde yenilenebilir payı % Share of renewable energy in fuel consumption of transport	Kombine ısıve elektrik üretimi % Combined heat and power generation	Türüne göre yolcu taşımacılığı Modal split of passenger transport % Tramler - Trains	Türüne göre yolcu taşımacılığı Modal split of passenger transport % Binek otomobiller - Passenger cars	Türüne göre yolcu taşımacılığı Modal split of passenger transport % Motor, otobüs, motorlu troleybüs - Motor coaches, buses and trolley buses	Türüne göre yük taşımacılığı Modal split of freight transport % Demiryolları - Railways	Türüne göre yük taşımacılığı Modal split of freight transport % Karayolları - Roads	Ulaştırma türüne göre enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin ton Thousand toe - Energy consumption of transport by mode (Thousand tonnes of oil equivalent)	Ulaştırma türüne göre enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin ton Thousand toe - Energy consumption of transport, by mode (Thousand tonnes of oil equivalent) Karayolu -	Ulaştırma türüne göre enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin ton Thousand toe - Energy consumption of transport, by mode (Thousand tonnes of oil equivalent) Demiryolu	Ulaştırma türüne göre enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin ton Thousand toe - Energy consumption of transport, by mode (Thousand tonnes of oil equivalent) İç hava yolu - Domestic aviation	Ulaştırma türüne göre enerji tüketimi (Bin ton petrol eşdeğeri) Bin ton Thousand toe - Energy consumption of transport, by mode (Thousand tonnes of oil equivalent) Yurtiçi deniz yolu - Domestic	Ulaştırma faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonları (Bin ton CO_2 eşdeğeri) Bin ton Thousand tonnes Greenhouse gas emissions from transport (Thousand tonnes CO_2 equivalent)
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam [illegible]	D31	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B219	B220	B221	B222	B223	B224	B225	B226	B227	B228	B229	B230	B231	B232

D		B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
		Ulaştırma etkileri-Transportimpacts					Kavramsal Göstergeler-Contextual indicatır									Temiz su kaynakları - Fresh	
İSTİHDAM		Trafik kazalarında ölen kişi sayısı-Kişi People killed in road accidents	Milyon kişi başına düşen ölüm sayısı Number of deaths per million inhabitants	Ulaştırma kaynaklı azot oksit (Nox) emisyonları (Karayolu taşımacılığı (NFR 1A3b)) Kiloton Kilotons Emissions of nitrogen oxides (NOx) from transport (Road transport (NFR 1A3b))	Karayolu dışı ulaştırma (NFR 1A3a, c, d ve 1A4cii) Emissions of nitrogen oxides (NOx) from transport (Non-road transport (NFR 1A3a, c, d and 1A4cii)	Ulaştırma kaynaklı partiküler madde emisyonları (Karayolu taşımacılığı (NFR 1A3b)) Emissions of particulate matter from transport (Road transport (NFR 1A3b))	Taşıma ilyatlarının yıllık ortalama endeksleri 2005=100 HICP - Annual average indices for transportprices	Araç alım - Purchase of vehicles	Yakıtlar ve kişisel taşıma araçlarının bakım ve onarımı Fuels and lubricants for personal transportequipment	Kişisel ulaşım araçlarının bakım ve onarımı Maintenance and repair of personal transportequipment	Demiryolu ile yolcu taşımacılığı Passenger transportby railway	Karayolu ile yolcu taşımacılığı Passenger transportby road	Havayolu ile yolcu taşımacılığı Passenger transportby air	Deniz ve iç su yolu ile yolcu taşımacılığı Passenger transportby sea and inland waterway	Tüm ürünler - All-items HICP	Mevcut kaynakların payı, olarak yeraltı ve yüzey suyu çekimi (Yüzey ve yeraltı suyundan çekilen su miktarı) Surface and groundwater abstraction as a share of available resources % Yüzey suyu - Fresh surface water	Mevcut kaynakların payı, olarak yeraltı ve yüzey suyu çekimi (Yüzey ve yeraltı suyundan çekilen su miktarı) Surface and groundwater abstraction as a share of available resources % Yeraltı suyu - Fresh ground water
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B233	B234	B235	B236	B237	B238	B239	B240	B241	B242	B243	B244	B245	B246	B247	B248

D		B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
		Doğal Kaynaklar - Natural Resources											
		...ler resources	Deniz ekosistemi - Marine ecosystem	Arazi kullanımı-Land use									
İSTİHDAM		Nüfusun kaynaklara bağlılığı olarak yeraltı ve yüzey suyu çekimi (Yüzey ve yeraltı suyundan çekilen su miktarı) Surface and groundwater abstraction as a share of available resources % En az ikincil kaynak arıtma tesisine bağlı nüfus - Population connected to urban wastewater treatment with at least secondary treatment	Balıkçılık filosu, toplam motor gücü Kw Fishing fleet, total engine power Kilowatts	Ormanlarda net artış payına göre yıllık kesim Annual felling as a share of net annual increment	Orman artımı ve kesimler - Forest increment and fellings % Yıllık net artış (kabuklu) Bin m3 Thousand m3 Net annual increment (bark)	Orman artımı ve kesimler - Forest increment and fellings % Yıllık kesim (kabuklu) Bin m3 Thousand m3 Annual fellings (bark)	Orman artımı ve kesimler - Forest increment and fellings % Yaprak dökümü nedeniyle zarar gören orman ağaçları Forest trees damaged by defoliation	Resmi kalkınma yardımlarının GSYH içindeki payı Official development assistance as share of GDP	Gelir gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $ Imports from developing countries by income group	Gelir gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $ Imports from developing countries by income group Çin (Hong Kong dahil) - China (including Hong Kong)	Gelir gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $ Imports from developing countries by income group Kalkınma yardım komitesi üyeleri - Development assistance committee (DAC)	Gelir gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $ Imports from developing countries by income group En az gelişmiş ülkeler - Least developed countries	Gelir gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan ithalat Milyon $ Imports from developing countries by income group Düşük gelirler - Lower middle income countries
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B249	B250	B251	B252	B253	B254	B255	B256	B257	B258	B259	B260

D		B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
		Küresel Ortaklık - Global Partnership													
İSTİHDAM		Ticaretin küreselleşmesi-Globalisation of trade													
		Gelir gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Imports from developing countries by income group Diğer düşük gelirli ülkeler Other low income countries	Gelir gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Imports from developing countries by income group Üst orta gelirli ülkeler Upper middle income countries	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Imports from developing countries by group of products	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Gıda, içecek ve tütün - Food, drinks and tobacco	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Hammadde - Raw materials	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Mineral yakıtlar, yağlar ve ilgili materyeller Mineral fuels, lubricants and related materials	Ürün gruplarına göre kalkınmakta olan ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Mamül ürünler - Manufactured goods	Ürün gruplarına göre az gelişmiş ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Imports from least-developed countries by group of products	Ürün gruplarına göre az gelişmiş ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Gıda, içecek ve tütün - Food, drinks and tobacco	Ürün gruplarına göre az gelişmiş ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Hammadde - Raw materials	Ürün gruplarına göre az gelişmiş ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Mineral yakıtlar, yağlar ve ilgili materyeller Mineral fuels, lubricants and related materials	Ürün gruplarına göre az gelişmiş ülkelerden yapılan İthalat Milyon $ Mamül ürünler - Manufactured goods	Tarımsal destek büyüklüğü Milyon TL Aggregated measurement of support to agriculture Million TL	Türüne göre kalkınma yardımı Milyon $ Toplam - Total
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım dışı İstihdamedilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B261	B262	B263	B264	B265	B266	B267	B268	B269	B270	B271	B272	B273	B274

D		B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
																İyi Yönetişim - Good Governance
		Sürdürülebilir kalkınma finansmanı - Financing for sustainable development										Küresel Kaynak yönetimi- Global	Kavramsal Göstergeler- Contextual indicatr	Açıklık ve katılım- Openness and participation		Ekonomik araçlar- Economic instruments
İSTİHDAM		Türüne göre kalkınma yardımı - Kesin Million $ Resmi kalkınma yardımı - Official development aid	Türüne göre kalkınma yardımı - Milyon $ Million $ STK'lar tarafından hibe - Grants by NGOs	Türüne göre kalkınma yardımı - Kesin Million $ Özel sektör akışları - Private flows	Türüne göre kalkınma yardımı - Kesin Million $ Diğer resmi akışlar - Other official flows	Kategorilere göre ikili resmi kalkınma yardımı - Million $ Bilateral official development assistance, by category - Total	Kategorilere göre ikili resmi kalkınma yardımı - Million $ Bilateral official development assistance, by category - Sosyal altyapı hizmetleri Social infrastructure services	Kategorilere göre ikili resmi kalkınma yardımı - Million $ Bilateral official development assistance, by category - Ekonomik altyapı hizmetleri Economic infrastructure and services	Kategorilere göre ikili resmi kalkınma yardımı - Million $ Bilateral official development assistance, by category - Üretim sektörleri - Production sectors	Kategorilere göre ikili resmi kalkınma yardımı - Million $ Bilateral official development assistance, by category - Çoklu sektörler - Multi sector/cross cutting	Kategorilere göre ikili resmi kalkınma yardımı - Million $ Bilateral official development assistance, by category - İnsani yardım - Humanitarian aid	Kişibaşına CO_2 emisyonları - CO_2 emissions per inhabitant Tonkişi Tonnes/capita	Kişibaşı resmi kalkınma yardımları - Official development assistance per capita	Seçimlere katılım oranı - Participation in election Genel seçim - General election of representatives	Bireylerin e- devlet kullanımı - E-Government use by individuals	Vergi ve sosyal yardımlardan sağlanan toplam vergi gelir içinde çevre vergilerinin payı - Shares of environmental taxes in total tax revenue from taxes and social
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam	D1	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (Bin)	D2	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (Bin)	D3	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (Bin)	D4	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Tarım (%)	D5	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Sanayi (%)	D6	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları, Hizmet (%)	D7	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D8	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Toplam Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D9	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Toplam İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D10	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Toplam Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D11	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (Bin)	D12	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (Bin)	D13	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım İşveren ve kendi hesabına (Bin)	D14	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım Ücretsiz aile işçisi (Bin)	D15	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım dışı İstihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları Toplam (%)	D16	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım dışı Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli (%)	D17	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım dışı İşveren ve kendi hesabına (%)	D18	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Tarım dışı Ücretsiz aile işçisi (%)	D19	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D20	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, İş bulma ümidi olmayanlar	D21	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D22	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Mevsimlik çalışanlar	D23	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Ev işleriyle meşgul	D24	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Eğitim/Öğretim	D25	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Emekli	D26	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Çalışamaz halde	D27	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar, Diğer	D28	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	D29	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücü	D30	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam	D31	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsiz	D32	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne katılma oranı (%)	D33	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşsizlik oranı (%)	D34	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İstihdam oranı (%)	D35	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289
Kurumsal olmayan nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işgücü durumu, İşgücüne dahil olmayan nüfus	D36	B275	B276	B277	B278	B279	B280	B281	B282	B283	B284	B285	B286	B287	B288	B289